

**SAFRANBOLU TÜRKÜLERİNİN SÖZ VARLIĞI
VE MUHTEVASI ÜZERİNE BİR İNCELEME TRT
TÜRK HALK MÜZİĞİ REPERTUARI VE ADNAN
ATAMAN'IN 'SAFRANBOLU TÜRKÜLERİ VE
HALK OYUNLARI' ESERİNDE YER ALAN
TÜRKÜLER**

**2020
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI**

Habibe GÜNEŞ

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KUNDAKÇI**

**SAFRANBOLU TÜRKÜLERİNİN SÖZ VARLIĞI VE MUHTEVASI
ÜZERİNE BİR İNCELEME “TRT TÜRK HALK MÜZİĞİ REPERTUARI VE
ADNAN ATAMAN’IN ‘SAFRANBOLU TÜRKÜLERİ VE HALK
OYUNLARI’ ESERİNDE YER ALAN TÜRKÜLER**

Habibe GÜNEŞ

Dr. ÖĞr. Üyesi Mustafa KUNDAKÇI

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü EĞitim Enstitüsü

Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak HazırlanmıŐtır

KARABÜK

Mart 2020

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	1
TEZ ONAY SAYFASI	6
DOĞRULUK BEYANI	7
ÖNSÖZ	8
ÖZ	10
ABSTRACT	11
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ	12
ARCHIVE RECORD INFORMATION	13
KISALTMALAR.....	14
ARAŞTIRMANIN KONUSU	15
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	15
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	16
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM	16
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER.....	17
BİRİNCİ BÖLÜM.....	18
TÜRKÜ GELENEĞİ VE BU GELENEK İÇİNDE SAFRANBOLU TÜRKÜLERİNİN YERİ.....	18
1.1.Türkünün Tanımı.....	18
1.2. Türkülerin Tarihçesi Ve Oluşumu.....	20
1.3. Türkülerin Varyantlaşması	23
1.4.Türkülerin Sınıflandırılması	23
1.5.Safranbolu Türkülerinin Genel Özellikleri.....	25
1.6.Safranbolu Âşık Geleneği ve Âşıkları.....	34
1.7.Günümüzdeki Bazı Safranbolu Yöre İcrâcıları.....	35
1.8.Safranbolu Folkloru Üzerine Yapılan Çalışmalar	36
İKİNCİ BÖLÜM	37
TARİHİ, COĞRAFİ VE KÜLTÜREL ÇEVRESİYLE SAFRANBOLU	37
2.1. Safranbolu'nun Coğrafi ve Kültürel Yapısı.....	37
2.2. Safranbolu Tarihi	40
2.3. “Safranbolu” Adının Tarihçesi	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	43
YAPI ÖZELLİKLERİNE GÖRE SAFRANBOLU TÜRKÜLER	43
3.1. Yapısında Kararlılık Gösteren Türküler	52
3.1.1. Bentleri Bir Dizeden Kurulu Türküler.....	52
3.2.1. Bentleri İkiliklerle Kurulu Türküler	52
3.2.1.1. Bentleri İkiliklerle Kurulu, Bağlantıları Olmayan Türküler.....	52
3.2.1.2. Bentleri İkiliklerle Kurulu, Bağlantıları İki Dize Olan Türküler....	53
3.2.1.3. Bentleri İkiliklerle Kurulu, Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler	54
3.2.1.4. Bentleri İkiliklerle Kurulu, Bağlantıları Mâni Olan Türküler	54
3.3. Bentleri Üçlüklerle Kurulu Türküler	55
3.3.1. Bentleri Üçlüklerle Kurulu, Bağlantısı olmayan Türküler	56
3.3.2. Bentleri Üçlüklerle Kurulu, Bağlantıları Bir Dize Olan Türküler	56
3.3.3. Bentleri Üçlüklerle Kurulu, Bağlantıları İki Dize Olan Türküler.....	56
3.3.4. Bentleri Üçlüklerle Kurulu, Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler	57
3.3.5. Bentleri Üçlüklerle Kurulu, Bağlantıları Dört Dize Olan Türküler.....	58
3.3.6. Bentleri Üçlüklerle Kurulu, Bağlantıları Altı Dize Olan Türküler	59
3.4. Bentleri Mâni Dörtlüklerinden Kurulu Türküler	59
3.4.1. Bentleri Mâni Dörtlüklerinden Kurulu, Bağlantıları Olmayan.....	59
3.4.2. Bentleri Mâni Dörtlüklerinden Kurulu, Bağlantıları İki Dize Olan Türküler	60
3.4.3. Bentleri Mâni Dörtlüklerinden Kurulu, Bağlantıları Üç Dize olan Türküler	60
3.4.4. Bentleri Mâni Dörtlüklerinden Kurulu, Bağlantıları Dört Dizeden Oluşan Türküler	61
3.5. Bentleri Dörtlüklerle Kurulu Türküler	62
3.5.1. Bentleri Dörtlüklerle Kurulu, Bağlantıları Olmayan Türküler.....	62
3.5.2. Bentleri Dörtlüklerinden Kurulu, Bağlantıları Tek Dize Olan Türküler	62
3.5.3. Bentleri Dörtlüklerle Kurulu, Bağlantıları İki Dize Olan Türküler	62
3.5.4. Bentleri Dörtlüklerle Kurulu, Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler.....	62
3.5.5. Bentleri Dörtlüklerle Kurulu, Bağlantıları Dört Dize Olan Türküler ...	63
3.6. Bentleri Beşliklerle Kurulu Olan Türküler	63
3.7. Yapısında Kararlılık Olmayan Türküler	63

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	65
ŞEKİL ÖZELLİKLERİNE GÖRE SAFRANBOLU TÜRKÜLER.....	65
4.1. Ölçülerine Göre Türküler.....	66
4.1.1. Yedi Heceli Türküler.....	66
4.1.2. Sekiz Heceli Türküler.....	67
4.1.3. On Bir Heceli Türküler.....	67
4.1.4. Serbest Hece Ölçüsüyle Oluşturulmuş Türküler.....	68
4.2. Kafiye ve Kafiye Örgüsü Bakımından Türküler.....	68
4.2.1. Kafiye Örgüsü aa, bb, cc vb. Olan Türküler.....	68
4.2.2. Kafiye Örgüsü aaa, bbb, ccc vb. Olan Türküler.....	68
4.2.3. Kafiye Örgüsü aabb, aabb, vb. Olan Türküler.....	69
4.2.4. Kafiye Örgüsü aaxa, bxbx, ccxc vb. Olan Türküler.....	69
4.2.5. Kafiye Örgüsü aaab, cccd vb. Olan Türküler.....	69
4.2.6. Diğer Şekillerde Olan Türküler.....	69
4.3.1. Ezgiye Yardımcı Söz Kalıbı Kullanılan Türküler.....	71
4.3.2. Söz Kalıpları Dize Başlarında Olan Türküler.....	71
4.3.3. Söz Kalıpları Dize Ortalarında Olan Türküler.....	74
4.3.4. Söz Kalıpları Dize Sonlarında Olan Türküler.....	75
4.3.5. Söz Kalıpları Karışık olarak Kullanılan Türküler.....	77
4.3.6. Ezgiye Yardımcı Söz Kalıbı Kullanılmayan Türküler.....	79
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	79
KONULARINA GÖRE TÜRKÜLER.....	79
5.1.Lirik Türküler.....	84
5.1.1. Aşk, Sevda Türküleri.....	85
5.1.2.Gurbet Türküleri (Ayrılık, asker, mapushane türküleri).....	85
5.1.3. Ağıtlar (Ölüm, tabii afetler vs.).....	85
5.2. Olay Türküleri.....	85
5.2.1.Tarihi türküler (Destanlar, kahramanlık ve serhat türküleri).....	86
5.3.Tören ve Mevsim Türküleri.....	86
5.3.1. Kına, Düğün, Esvap Giydirme Töreni Düğünleri.....	86
5.3.2. Dini İçerikli Türküler.....	86
5.4. Pastoral Türküler.....	86
5.4.1. Tabiat Türküleri.....	87

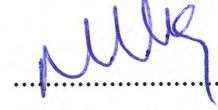
5.5. Oyun Türküleri.....	87
5.5.1 Ritmik Dans Türküleri (Oyun Havaları)	87
5.5.2. Temsili Oyun Türküleri	87
ALTINCI BÖLÜM.....	88
SAFRANBOLU TÜRKÜLERİNDE SÖZ VARLIĞI	88
6.1. Kelime Türleri ve Sıklıkları.....	88
6.2. Adlar	88
6.2.1. Aile, Akrabalık ve Unvan Adları	89
6.2.2. Bitki ve Çiçek Adları	89
6.2.3. Dini Adlar	90
6.2.4. Doğa Adları	90
6.2.5. Eşya Adları.....	91
6.2.6. Giyim-Kuşam Adları.....	91
6.2.7. Hayvan Adları.....	92
6.2.8. İnsan Bedeni İle İlgili/ Organ Adları.....	93
6.2.9. Mekân Adları.....	93
6.2.10. Renk Adları.....	94
6.2.11. Sayı Adları.....	94
6.2.12. Sevgiliyi betimleyen adlar ve tamlamalar	95
6.2.13. Yiyecek ve İçecek Adları.....	95
6.2.14. Zaman İle İlgili Adlar	96
6.2.15. Özel İsimler	96
6.3. Ad Çekim Ekleri.....	97
6.4. Sıfatlar	101
6.5. Zamirler.....	103
6.6. Zarflar	104
6.7. Fiiller.....	105
6.7.1. Bileşik Fiiller	106
6.8. Fiil Çekim Ekleri	107
6.9. Tasarlama Kipleri	109
6.10. Şahıs Ekleri	110
6.11. Fiilimsiler.....	113
6.12. Ünlemler	116

6.13. İkilemeler.....	116
6.14. Yerel Kelimeler	117
6.15. Safranbolu Türkülerinde Görülen Alıntı Kelimeler	117
6.16. EDEBİ SANATLAR.....	119
6.17.CÜMLE BİLGİSİ.....	119
6.17.1.KELİME GRUPLARI	119
6.18. CÜMLELER.....	121
6.18.1.Yapılarına Göre Cümleler	121
6.18.1.2.Basit Cümle	121
6.18.1.3.Birleşik Cümle	122
6.18.2.Anlamlarına Göre Cümleler.....	122
YEDİNCİ BÖLÜM.....	123
SAFRANBOLU TÜRKÜ METİNLERİ.....	123
SONUÇ	161
SÖZLÜK	167
KAYNAKÇA.....	170
ÖZGEÇMİŞ	174

TEZ ONAY SAYFASI

Habibe GÜNEŞ tarafından hazırlanan “SAFRANBOLU TÜRKÜLERİNİN SÖZ VARLIĞI VE MUHTEVASI ÜZERİNE BİR İNCELEME” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Mustafa KUNDAKÇI

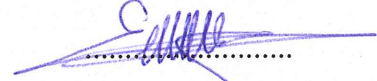
Tez Danışmanı, TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ABD

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği/Oy Çokluğu Seçiniz ile Türk Dili Ve Edebiyatı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 16.03.2020

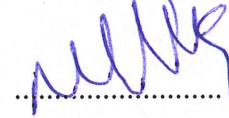
Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

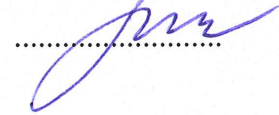
Başkan : Doç. Dr. Enver KAPAĞAN (KBÜ)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KUNDAKÇI (KBÜ)

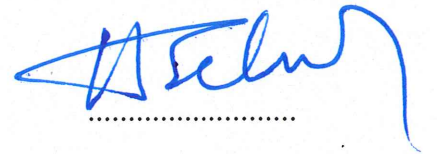

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Naz PENAH (BAÜ)

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

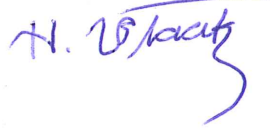
DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans/Doktora tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: **Habibe GÜNEŞ**

İmza

:

ÖNSÖZ

Türküler genel Türk insanın duygu dünyasını; Türk toplumunun yaşayışını, özelliklerini, sosyo-kültürel yapısını, tarihini, gelenek ve göreneklerini yansıtan en önemli kültür öğelerinden biridir. Hem sözlü ve hem de yazılı gelenekte var olan türküler insanımızın duygu dünyasını, acısını, üzüntüsünü, sevincini, sevgisini yansıtır.

Türk milleti, kimi zaman bireysel kimi zaman toplumsal olayları her zaman türkülerle dile getirmiştir.

Bir antik kent özelliğini taşıyan Safranbolu yöresinde de Türk folkloru günümüze kadar yaşatılmıştır. Ve bu folklor içerisinde türkülerin yeri oldukça önemlidir. Şimdiye dek Safranbolu folklorüne dair bazı çalışmalar yapılmıştır fakat türkülerin söz varlığına dair bir incelemeye rastlanmamıştır. Yöreye ait türkülerin daha düzenli bir şekilde bir araya getirilmesi ve kelime zenginliğinin tespit edilebilmesi için bu çalışma yapılmıştır.

Tezin birinci bölümünde; tanımı, oluşumu, tarihi, varyantlaşması ve tasnifi ile türkü geleneği ve Safranbolu türkülerinin bu gelenek içindeki yeri hakkında bilgiler verilerek, Safranbolu folkloru hakkında yapılan çalışmalara değinilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde; tarihi, coğrafi ve kültürel çevresi ile adının tarihçesi incelenerek Müze kent Safranbolu hakkında bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde Safranbolu türkülerini yapı bakımından, bent ve bağlantılarına sayılarına ve düzenine bakılarak incelenmiş ve tasnif edilmiştir.

Dördüncü bölümde türkülerşekilsel özellikleri (ölçü düzeni, kafiye örgüsü, ezgiye yardımcı olarak kullanılan sözcükleri varlığı/düzeni) açısından incelenmiş ve sınıflandırılmıştır.

Beşinci bölümde Safranbolu türkülerini konuları bakımından bir tasnife tabi tutulmuş ve yapılan tasnife uygun düşen türkü örnekleri verilmiştir.

Altıncı bölümde Safranbolu türkülerinin söz varlığı incelenmiş, türküler kelime türkülerini ve cümle bilgisi açısından ele alınmıştır.

Yedinci bölümde TRT THM Repertuarı ile Adnan Ataman'ın "Safranbolu Türküleri ve Oyun Havaları" isimli eserinde mevcut bulunan türkü metinleri verilmiştir.

Sonuç kısmı ile bu tez çalışmasında elde edilen çıkarımlar aktarılmıştır.

Yüksek lisans sürecinde çalışmalarım sırasında Safranbolu türküleri üzerine araştırma yapmaya beni yönelten, benden manevi desteğini ve ilgisini hiçbir zaman esirgemeyen, saygıdeğer hocam Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KUNDAKCI'ya, hocalarım Doç. Dr. Enver KAPAĞAN ve Dr. Öğr. Üyesi Naz PENAH'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZ

Bu çalışmada TRT Türk Halk Repertuarı ile Adnan Ataman'ın "Safranbolu Türküleri Ve Halk Oyunları" isimli eserin taranması sonucunda ulaşılan 54 Safranbolu türküsü, dil, üslup, muhteva ve söz varlığı açısından incelenmiştir.

Çalışmanın öncelikli amacı Safranbolu'ya ait türkü metinlerini düzenli bir şekilde bir araya getirerek bilimsel bir çalışma sunmaktır. Bu çalışma ile Safranbolu yöresitürkülerinin tasnifi yapılarak Türk folklor araştırmalarında yapılacak olan diğer çalışmalarabir basamak oluşturulması amaçlanmıştır.

Türkü konusu temelinde bir inceleme yapıldığından türkünün tanımı, oluşumu, tarihçesi vs. gibi mevzulara değinilmiş, incelemenin daha anlaşılır olması için Safranbolu'nun tarihî, coğrafi özellikleri ve kültürel durumu hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın esasını Safranbolu türkülerinin genel muhteva incelemesi, dil ve üslup açısından incelenmesi, türkülerdeki söz varlığının ve cümle bilgisinin tespit edilmesi oluşturmaktadır. Türküler konuları ve söylendikleri yerler bakımından da incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Safranbolu, Halk Edebiyatı, Türkü, Kelime Türleri, Söz Varlığı, Muhteva

ABSTRACT

In this study, Safranbolu folk songs which were available in TRT Turkish Folk Music Repertory and Adnan Ataman's famous book called "Safranbolu Folk Songs And Folk Dances" were brought together and examined in terms of content and vocabulary richness.

The prior aim of this study is to present a scientific examination by bringing the texts of Safranbolu folk songs together. By means of this study, by classifying and examining Safranbolu folk songs we aim to make a contribution for other studies to be done in the future about Turkish folklore researches.

By the way, information about the history, geographic characteristics and cultural status of Safranbolu have been given too for a better understanding. As this study is performed basically on Turkish folk songs, some general information about the definition and rising of Turkish folk songs have been given.

This study's essence is examining the Safranbolu folk songs in terms of content, sentence structure and vocabulary richness. The songs were examined with regard to their subjects and times/places which they were sung.

Key Words: Safranbolu, Folk Literature, Folk Song, Vocabulary, Word Class

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Safranbolu Türkülerinin Söz Varlığı Ve Muhtevası Üzerine Bir İnceleme “TRT Türk Halk Müziği Repertuarı ve Adnan Ataman’ın ‘Safranbolu Türküleri ve Halk Oyunları’Eserinde Yer Alan Türküler
Tezin Yazarı	Habibe GÜNEŞ
Tezin Danışmanı	Mustafa KUNDAKÇI
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans Tezi
Tezin Tarihi	Mart 2020
Tezin Alanı	Yeni Türk Dili
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	173
Anahtar Kelimeler	Safranbolu, Halk Edebiyatı, Türkü, Kelime Türleri, Söz Varlığı, Muhteva

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	A Review Of Safranbolu Folk Songs In Terms Of Content And Vocabulary “Folk Songs From TRT Turkish Folk Music Repertory and Adnan Ataman’s Book Called “Safranbolu Folk Songs And Folk Dances”
Author of the Thesis	Habibe GÜNEŞ
Advisor of the Thesis	Mustafa KUNDAKÇI
Status of the Thesis	Master
Date of the Thesis	March 2020
Field of the Thesis	New Turkish Language
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	173
Keywords	Safranbolu, Folk Literature, Folk Song, Vocabulary, Word Class

KISALTMALAR

- S** : Sayfa
Yay : Yayınları
YY : Yüzyıl
TRT : Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
THM : Türk Halk Müziği
TDK : Türk Dil Kurumu
VS : Vesaire
KM : Kilometre
A.E.G.: Adı Geçen Eser

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu çalışmanın amacı; Mzekent Safranbolu'nun szli halk kültüründe önemli bir yere sahip olan Safranbolu türkülerini muhteva, dil, üslup ve söz varlığı açısından bilimsel bir metot çerçevesinde ve akademik bir kaygıyla incelemektir. Safranbolu geleneksel yaŐantısında hâlihazırda szli olarak yaŐatılmakta olan türküler, TRT THM Repertuarında ve Adnan Ataman'ın "Safranbolu Türküleri ve Halk Oyunları" isimli eserinde yazılı olarak da kayıt altına alınmıştır.

Bir yöreye ait ağız özellikleri de o yöreye ait kültürü yansıtmaktadır. Bu sebeple, Safranbolu türkü metinlerinden hareketle Safranbolu ağzının türküler kanalıyla gelecek nesillere aktarılması bu çalışmada gözetilen amaçlardan biridir.

Şimdiye dek Safranbolu folklorüne dair önemli çalışmalar yapılmıştır fakat türkülerin muhteva ve söz varlığına dair bir incelemeye rastlanmamıştır. Bu nedenle çalışmamızın konusunu, köklü tarihi ile birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Safranbolu yöresinin sahip olduğu kültürel zenginliğin içerisinde önemli bir yere sahip olan Safranbolu türkülerinin daha düzenli bir Şekilde bir araya getirilmesi ve kelime zenginliğinin tespit edilmesidir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

İçinde bulunduğumuz yüzyılda her gün hızla değişen ve gelişen teknolojik ilerlemeler adeta elektronik ve sanal bir kültür oluŐturmakta; bu deđiŐim sosyolojik ve kültürel anlamlara toplumlarda ve genç nesillerde göz ardı edilemeyecek değişimler yapmaktadır. Ne acıdır ki bu hızlı ve köklü deđiŐimin etkisiyle toplumumuzun gelenekleri ve birçok kültürel değerı yok olmaya yüz tutmuŐtur.

Gelecek nesillere sahip olduğumuz kültürel değerlerin aktarılmasının ve etkisi altında olduğumuz bu deđiŐimin etkisiyle oluŐabilecek kültürel yozlaŐmanın önüne geçmenin, özellikle Türk folkloru alanında çalışmalar yapan bilim insanlarının bir görevi niteliğindedir. Türküler Türk insanının tarihten günümüze sahip olduğu değerleri, duyguları, yaşayışı aktaran en önemli szli kültürel unsurlar oldukları için, bu

zenginliği gelecek kuşaklara doğru aktarabilmek maksadıyla kayıt altına almak ve dolayısıyla bu çağa kurban etmemek için bilimsel çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Çalışmayı yapmamızdaki amaç, geçmişı ve köklü bir tarihi birikimi günümüze taşıyan Safranboluyöresine ait türkülerinin tespit edilip bilimsel bir yöntemle incelenmesidir. Türkü metinlerine TRT THM Repertuarı ve Adnan Ataman'ın "Safranbolu Türküleri ve Halk Oyunları" isimli eserinden ulaşılmıştır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Yaptığımız çalışmada Safranbolu türküleri tespit edilirken ilk olarak TRT THM Repertuarı taranmış ve yöreye ait repertuarda kayıtlı 20 türkütespit edilmiştir.Sonrasında genelanlamda Safranbolu folklorü alanında yapılan çalışmalar ve kaynaklar incelenmiştir. Adnan Ataman'ın "Safranbolu Türküleri ve Safranbolu Halk Oyunları" isimli eserinde kayıt altına alınan ve TRT THM Repertuarında yer almayan 34türkülerle birlikte 54 türküye ulaşılmıştır. Adnan Ataman, babası Sadi Yaver Ataman ile birlikte yöre folkloru hakkında önemli çalışmalar yapmış olan ve Safranbolu halk bilgisinin kayıt altına alınıp gelecek nesillere aktarılmasında büyük rol oynayan bir isimdir.

Bu çalışmada sözlü kaynaklardan türkü derlemesi yoluna gidilmemiştir. Çalışmada sadece TRT THMRepertuarı ve Adnan Ataman'ın eseri temel alınmıştır. Bu türküler yapılarına, şekil özelliklerine, konularına, cümle yapısı ve bilgisi, kelime türleri ve söz varlığı konularına, bağlamına göre incelenmiştir.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM

Bu tez çalışması öncelikli olarak Türk folklorunun en önemli unsurlarından biri olan türküler hakkında yapılan bilimsel çalışmalara, Safranbolu'nun tanıtımına ve Safranbolu kültürünün gelecek nesillere yazılı bir şekilde aktarılmasına katkıda bulunabileceği çabasının bir parçası olarak düşünölmüştür. Çalışmada bir araya toplanan 54 Safranbolu türküsü konu, muhteva, dil-üslup ve söz varlığı açısından ele alınmış; bilimsel ve akademik bir kaygı ve bakış açısıyla incelenmeye çalışılmıştır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Bu çalışmada 54 Safranbolu türküsü incelenmiştir. İnceleme yapılırken sadece TRT THM Repertuarı ve Adnan Ataman'ın "Safranbolu Türküleri ve Halk Oyunları" isimli eserinde yazılı olarak kayıt altında bulunan Safranbolu türküleri ile sınırlı kalmıştır. Safranbolu türküleri hakkında özellikle muhteva, ses, kelime ve cümle incelemesi açısından yapılan çok fazla çalışmanın ve yazılı kaynağın olmaması çalışmanın sınırlı kalmasına sebebiyet vermiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKÜ GELENEĞİ VE BU GELENEK İÇİNDE SAFRANBOLU TÜRKÜLERİNİN YERİ

1.1.Türkünün Tanımı

Türküler Türk insanın duygu dünyasını; Türk toplumunun yaşayışını, özelliklerini, sosyo-kültürel yapısını, tarihini, gelenek ve göreneklerini yansıtan unsurlardır. Türk Dil Kurumu (T.D.K) tarafından 2011 senesinde hazırlanan Türkçe Sözlük’ teki yer alan temel tanımıyla türküler “Hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzumelerdir” (Türkçe Sözlük, 2011: 2402).

Terimsel anlamda türkünün tanımı ilk önce Ali Şir Nevâyî’nin “Mîzânü’l-Evzân” isimli kitabında kullanılmış ve şu şekilde ifade edilmiştir: “*O haddinden fazla beğenilen ve ruha ferahlık veren zevk u safaya düşkün kimselere faydalı ve meclisleri süsleyici bir şarkı türüdür. Şöyle ki bu türü güzel söyleyen kimseleri sultanlar himaye eder, Türkî-gûy lakabı ile meşhurdurlar. Bu da Remel-i müsemmen-i mahzûf vezninde tertip edilir*” (Bekki, 2004: 25).

Türküler ya da başka bir deyişle halk şarkıları için önemli isimler tarafından günümüze değin yapılan tanımları kısaca aktarmak gerekirse;

Şemseddîn Sâmi türkü kavramını Kâmus-ı Türkî’de “*An asl Türklere mahsus lahnda şarkı*” olarak tanımlamaktadır (Sâmi, 1989: 400).

Hikmet Dizdaroğlu’na göre toplumda kişisel ya da toplumca tecrübe ettiği tüm doğal fekaletler, ayrılık, sevgi, aşk ve ölüm türkülerin çıkış noktasıdır. Toplumun tüm bu etkilere verdiği tepkileri türkülerin içinde bulmak mümkündür.(Dizdaroğlu, 1969: 104).

Cahit Öztelli ise türkülerin toplumun doğumdan ölüme dek tüm yaşayışını, iç âlemini kapsayan ve yansıtan sanatsal unsurlardır. Öztelli türküler vasıtasıyla toplumun tecrübe ettiği tüm duyguları, mutlulukları, acıları, özlemleri, aşklarını boyunca yalın bir şekilde aktarıldığını söylemektedir (Öztelli,1972:110).

Önemli Türkologlardan Şükrü Elçin’ye göre türkülerin en önemli özelliği genellikle herkesin kavrayabileceği yalın, doğal ve müşterek bir dil içermesidir (Elçin, 1981:189).

M. Fuad Köprülü'nin tanımıyla türküler Türklere has bir ezgi ve güfte ile söylenen şarkılardır. Türküleri birbirinden ayıran temel özellik şekil değil güftedir (Köprülü,1991:246).

Pertev Naili Boratav'e göre türkü: "Tanzim edenin belli olmadığı, sözlü gelenek içinde doğan, büyüyen ve gelecek nesillerle yüzyıllar boyunca aktarılagelen; şeklinde veya muhtevasında değişiklikler yaşayabilen (eklemeler, çıkarmalar, bozulmalar gibi); ve mutlaka bir ezgi eşliğinde söylenen şiiirlerdir" (Boratav,1992:150).

Ahmet Talat Onay türkü için şunları söylemektedir: "*Türklere has bir beste ile yakılan şarkılardır. Her bendin mısraları, nakaratları, şekilleri ne olursa olsun türküler ancak nağmeleriyle tefrik, en bariz vasıflarına izafetle tevsim olunurlar*"(Talat, 1996: 63).

Doğan Kaya bir eserinde türküleri; Toplumun iç dünyasını ve tüm dünyalarını, acılarını, mutluluklarını, hayat görüşünü, tecrübe ettiği olayları, inançlarınıaksettiren;hece ölçüsüyle ve bir veya dört dizeli bentlerle söylenen, besteli, ezgili ve düzenleyicisi belli olmayan folklor unsurları şeklinde ifade tanımlamaktadır (Kaya, 2010: 733).

Türk Dili alanında kıymetli eserler veren diğer bir isim olan Salahaddin Bekki'nin tanımıyla türkünün en önemli özelliği diğer folklor unsurlarından ezgiye sahip olma özelliği ile ayrışmasıdır. Bekki'ye göre "bentlerdeki dize sayısı iki ilâ dört arasında, bağlantılardaki dize sayısı genellikle bir ilâ beş ve daha çok sayıda olabilen" türkülertoplumun tüm duygu ve fikir dünyasını bütün cihetleriyle aktaran ve sadece Türklere has kültür unsurlarıdır (Bekki, 2004: 26).

Ali Yakıcı'nın tanımıyla türküler: " Toplumsal ya da bireysel olarak doğumdan ölüme kadar tecrübe edilen- his, fikir ve düşler de dâhil olmak üzere- hem bireyde hem de tüm toplumda belli bir iz ve yer edinen olayları işleyen,mutlu veyahüzünlü anlardakicoşkuyu aksettiren, menşeleri çoğunlukla şair (ozan),türkü yakıcı veanlatıcısı kimseler olan, tüm toplum tarafından kanıksanıp sahiplenilen ve kendilerine has bir meodi/ ezgi ile söylenen kültür unsurlarıdır (Yakıcı, 2007: 44).

Son olarak İlhan Başgöz türkü kavramı hakkında, bir ezgi eşliğinde yakılan, düzenleyicisi belli olan veya olmayan, halk şiiirleridir demektedir. Halk ozanlarının yani âşıkların kendilerine ait şiiirleri de anonim bir özelliğe sahip olmasa da türkü olarak kabul görür ve tanımlanır; Karacaoğlan türküsü gibi, Emrah türküsü gibi(Başgöz, 2008: 15).

Yukarıdaki açıklamalar ışığında türkülerin ya da başka bir ifadeyle halk şarkılarının tanımını kısaca “bir millete ait, o millete has yerel özellikleri taşıyan, temsil eden kültürel unsurlar” olarak yapılabilir. Türkülerin her şeyden önce en belirgin ve önemli özelliği budur. Türküler içine doğdukları milletin kültürünün ortak sesi; içinde doğduğu milletin “müşterek ruh”u (Başgöz 1992: s.8) olduğu için, türküler ile toplum bilinci arasında derin ve ayrılmaz bir bağ vardır.

Türkü sözcüğünün etimolojik kökenine bakıldığında en yaygın ve kabul görmüş görüş “Türk” sözcüğüne Arapça “-î” ilgi ekinin getirilmesiyle oluşan “Türkî” yani Türk’e ait/ özgü kelimesinin halk ağzında kullanılarak zamanla “Türkü” kelimesine dönüştüğü (Kaya, 2010: 733)” şeklindedir.

Genel anlamda türkülerin belli bir kültüre veya topluma ait olma, o toplumun bilincini ve birikimini yansıtmaya özelliği etnomüzikologlarca türkülerin incelenmesi hususunda temel bir referans noktası olarak kabul görmüştür. Bu ortak kabul ışığında türkülerle ilgili yapılacak herhangi bir çalışmanın kapsamı küçük birimlere ayrılabilmiş; belli bir kültüre has özellikler tespit edilebilmiş ve bundan yola çıkarak kültürlerarası karşılaştırmalara dair türlü incelemeler yapılabilmektedir. Halk türküsü ile kültür ilişkisinin incelendiği çalışmalardan sonra halk müziğinin kültür ilişkisi bağlamında işlev açıklayıcı çalışmalara ağırlık verilmiştir. Halk müziği ve kültür ilişkisi konusunda Seeger, George Herzog (1958) ve bu iki bilim insanının yaptığı çalışmalar ışığında Alan Lomax (1959;1968) önemli incelemeler yapmışlardır. Aynı minvalde, halk şarkılarının sosyolojik rolünün altını çizen Herzog, türkülerin hem muhteva hem de üslup itibarıyla bir toplumun geçmiş yaşayışını ve mevcut durumunu yansıttığı fikrini benimsemektedir (Ferris 1997: 88; Mirzaoğlu,2001/2: 76-91).

1.2. Türkülerin Tarihçesi Ve Oluşumu

Türk halk kültür unsurları düşünüldüğünde, Türklerin yayılmış olduğu üç kıtalık geniş coğrafya ve engin bir tarihsel ve kültürel birikim göz önüne alınmalıdır. Bu açıdan Türk ulusuna ait türkülerin gücü yadsınamaz ölçüdedir (Kazmaz 2002: 298; Güven, 2009,22). Türkülerin özellikle Türk milletine ait türkülerin tarihi hakkında önemli birçok türkologun incelemeler yaptığı görülmektedir.

H.Dizdaroğlu’nun “Halk Şiirinde Türler” isimli eserinde “*Türk milletinin tarihi kadar edebiyatları da eskidir. Yazının bilinmediği dönemdeki edebiyat “sözlü” bir nitelik taşımaktaydı. Sözlü geleneğe dayandığından eski Türk edebiyatının tarihi*

hakkında kesin bilgi verilememektedir “(Dizdaroğlu, 1969: 30) demektedir ve Anadolu Türk halk edebiyatında en eski yazılı türkü metni örneklerinin 16. Yüzyıldan evvel çıkmadığını; şekil itibariyle ilk türkü metni olarak kabul edilen örneğin ise Öksüz Dede’ye ait olduğunu aktarmaktadır(Dizdaroğlu, 1969: 104) bilgisini vermektedir.

Türk türkü geleneğinin oluşumu ve gelişimine ilişkin başta M.F. Köprülü olmak üzere, bazı araştırmacıların görüşlerini şu şekilde özetleyebiliriz;

“Eski Türklerde “şölen” (şeylan, şılan, toy), “yuğ”, “sığır” (öküz) adı verilen dinî üç ayin düzenlenirdi. Bu dini nitelikli ayinlerde, avların bereketli olması için söylenen dinî şiirlere, hükümdarlara söylenen methiyelere, ozanların kahramanlık anlatımlarına,ölünün arkasından söylenen matem şiirlerine rastlanır (Köprülü, 2004: 93).

Sözlü edebiyat, yazının Türkler arasında yayılması ile devam etmiştir. En eski Türk şairleri “şaman, kam, oyun, baskı, ozan” gibi isimlerle adlandırılmaktadır.

Türkler çeşitli dinleri kabul edince şamaların, baksı/ozanların toplum içindeki önemi neredeyse kalmamıştır” (Köprülü, 2004: 71).

“Türküler, mitolojik dönemlere dönüşü simgeleyen törenlerde Tanrı’yı övmek, anmak, ondan dilekte bulunmak için icra edilmiş -Şamanların (kamların) ezgiler eşliğindedöyledikleri- ilahiyi andıran ilkel şiirlerle ortaya çıkmıştır. Bu eserler, zaman içerisinde daha fazla konu zenginliğine, ezgi ve şiir çeşitliğine ulaşmıştır. Şamanların farklı devirdekideğişik biçimi olarak ortaya çıkan halk âşıkları, yaşadıkları dönemlerdeki en önemli türküüreticileri olarak bilinmektedir. Köy köy, kasaba kasaba gezen halk âşıkları, gördükleri güzellikleri, acuları, toplum sorunlarını ellerindeki sazları ile ezgili bir biçimde dilegetirmişlerdir. Halk âşıklarının söyledikleri eserlerin büyük bir kısmı, halkın dilindenüşmeyip türküleşmiş ve bugüne kadar gelmiştir” (Güven, 2009: 23).

“Kaşgarlı Mahmud, Divanü Lügati’t Türk isimli eserinde türkü yerine “yır” ve “ır” terimlerini kullanmıştır” (Arat, 1965: 15).

“Kaşgarlı Mahmud’un bu eserinde bulunan şiirler, koşmabiçimindeki türkülerin ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir” (Boratav, 1992: 178).

Dizdaroğlu 15. Yüzyılın en tanınmış şairi olan Ali Şir Nevaî’nin Mizan-ül-Evzan’ında türkü’den bahsettiği aktarmaktadır. Ancak sözü edilen türkü, Anadolu Türk edebiyatındaki heceölçüsüne sahip olan halk şiirleri değildir.“Çağatay edebiyatında, aruzun fâilâtün fâilâtün fâilâtünfâilât kalıbı ile kayde geçirilmiş; özel bir kafiye düzeni

olan, ayrı bir melodi ile söylenen manzumeserlerdir. Burada mühimolan ve altı çizilmesi gereken husus, şekli, ezgisi veya kalıbı biçimi, kalıbı birbirinden farklı olsa da,15. Asırda türkü teriminin Doğu Türklerince de biliniyor ve kullanılıyor olmasıdır”(Dizdaroğlu, 1969: 103).

Türkülerin doğuşu ve gelişimi ile ilgili Cahit Öztelli, “Evlerinin Önü” adlı kitabında, türkülerin çoğunlukla küçük ve yalın bir duygusal olay ile ortaya çıktıklarını söylemektedir. Bu duygulanma durumuna yaşanmış hakiki bir olay sebep olabileceği gibi vatan hasreti gibi bir duygu da olabilir. Benzer şekilde doğumdan ölüme değin, tecrübe edilen her türlü olay, günlük hayatın içinde yaşananlar bile olsa türkü söylenmesine vesile olabilir. Kişisel olarak yakılan ve kişisel duyguları, yaşanmışlıkları yansıtan kimi türküler zaman içerisinde halk tarafından kabullenerek, anonim bir unsur haline gelir.

“Türküler genellikle bir olay ya da basit bir duygulanma olayı ile doğarlar. Bu olay gerçek bir olay olabileceği gibi sılaya özlem duygusu da olabilir. Bunun gibi beşikten mezara dek her türlü günlük yaşantı olayları türkü yakılmasına neden olabilir. “Kimi türküler halk hikâyelerinden ve saz şairlerinden halka geçebilir. Az süre sonra türkünün kişisel izleri silinir, halkın ortak malı olur” (Öztelli, 1972: 11).

Konuyla ilgili Bekki'nin görüşü;

“Her ne kadar adları bilinen ilk âşıklar 16. yüzyılda ortaya çıkmış gibi görünseler de kendilerine gelinceye kadar –koşuk'lardan Dîvân'daki şiirlere, onlardan Yunus Emre'ye geçen uzun zaman diliminde millî vezin ve şekiller hemen hemen oturmuştur. Çağlar öncesinden başlayıp günden güne gelişerek devam eden halk şiirimiz 17. yüzyılda Karacaoğlan ile zirveye ulaşmış, Cumhuriyet devrinde Âşık Veysel Şatıroğlu, Ali İzzet Özkan gibi sanatkârlar yetiştirmeyi başarmıştır. Şurası muhakkak ki çağın gereklerine göre kendini yenileyip geliştiren âşıklarımızın eserleri daha uzun süre yaşayacaktır” (Bekki, 2004:34) şeklindedir.

Mehmet Özbek ise konuya dair şunları dile getirmiştir:

“Türküler ilk önce yaşanan bir olayla ilgili olarak söylenirler. Yaşanılan tüm toplumu etkileyen ve tüm toplum üzerinde iz bırakan, büyük çapta bir olay olabileceği gibi, daha dar, küçük veya bireysel bir olay da olabilir. Doğal felaketler, vatan hasreti, savaş, kabile kavgaları, eşkıya baskınları, yiğitlik gösterilen olaylar, kadere isyan, aşk, gurbet,

dargınlık gibi hem sosyal olaylar hem de kişisel tecrübe ve duygular türkülerin doğuş koşullarını hazırlayan nedenlerin başında gelir” (Özbek, 1994: 63-64).

1.3. Türkülerin Varyantlaşması

Türkülerin yaygınlaşması ve büyümesinde etkili olan her türlü durum, olay veya etki aynı şekilde türkülerde varyantlaşmaya olanak sağlamaktadır. Türküler düzenleyicileri çoğu kez anonim olarak kalsa veya bilinse de, ezgileri ve sözleri kısa bir süre sonra “halkın müşterek malı” özelliği kazanan metinlerdir; türkülerin farklı çeşitlenmelerinde karşımıza çıkan farklılıklar; “hata” olmalarının aksine sözlü halk geleneğindeki “gelişim aşamaları” şeklinde tasvir edilmeli ve kabullenilmelidir (Esen, 1999: 5). Nüfus yapısı, iklim şartları, kültürel özellikler, coğrafi farklılık gibi unsurlar türkülerin varyantlaşmasında ve çeşitlenmesinde etkili olmaktadır.

Aynı şekilde M.F. Köprülü de bu fikre katılmakta, konuyla ilgili türkülerin özellikle şiirlerinde dilden dile aktarılırken yer değişmelerin yaşandığını ve bununda türkülerde çeşitlenmelere sebep olduğunu ifade etmektedir (Köprülü, 1989: 258-261). Ayrıca Köprülü’ye göre toplumun sahip olduğu herhangi bir kültürel ve geleneksel unsur veya inanış uygun görüldüğü yerlerde ve zamanlarda özellikle türkülerin hikâyelerine ilave edilebilmektedir (Köprülü, 1989: 284-285).

Bazen de farklı anlatıcılar tarafından türkülerin hikâyelerine ve metinlerine isteyerek ve bilinçli olarak kendi tecrübelerini, birikimlerini süsleme, zenginleştirme, onarma, gibi amaçlarla değişiklikler yapabilmektedirler. Anlatıcıların bu ilaveleri sonucunda tamamen farklı bir türkü hikâyesi veya daha geniş, zengin bir içeriğe sahip anlatılar ortaya çıkabilmektedir. Türkü metinlerine ve ezgilerine yansıyan veya eklenen değişik her bir türkü veya epizot, hikâyenin akışını değiştirebilmekte veya tamamen yeni bir epizot ortaya çıkartmaktadır. Bu durumda ortaya çıkan her yeni varyantı yeni bir eser ve yeni bir kültür hazinesi/zenginliği olarak kabul etmek olasıdır (Boratav, 1988: 141; Başgöz 1986: 49-64).

1.4. Türkülerin Sınıflandırılması

Türkülerin sınıflandırılması yapı ve şekil özelliklerine, hece ölçü sayılarına, konularına, usullü veya usulsüz oluşlarına, ağızlarına, ait oldukları yöreye veya ezgilerine göre yapılabilmektedir. Şimdiye dek türkülerin tasnifi birçok araştırmacı saydığımız kriterler ışığında yapıla gelmiştir.

Fakat örneğin türküleri konularına göre sınıflandırmak kolay değildir. Türküler varyantlaşan, gelişen, değişen bir özelliğe sahip olduklarından, böylesine dinamik ve geniş bir kültür birikimini durağan bir tasnif/kümeleme içine sokmak pek mümkün görülmemektedir. Bir türkü aynı zamanda birden çok konu başlığı altında değerlendirmek de mümkündür. Örneğin ninniler veya asker türküleri genel olarak lirik türküler başlığı altındayken lirik olmayan ögelere rastlamak çok mümkündür. Bir türkü hem ağıt hem de tören türküsü olabilir (Başgöz, 2008: 33). Aynı zamanda bir türkü metninin bir dörtlüğü yiğitlikten bahsederken bir diğer dörtlüğünde aşk gibi tamamen başka bir konuya geçiş yapabilir. Bu sebeplerden dolayı türküleri konularına göre tasnif yapmanın güçlüğü ortadadır. Fakat yapılan genel sınıflandırmalar fikir vermesi açısından önemlidir.

Türkülere dair tasniflere bakıldığında, ölçüleri-vezinleri, ezgileri, yapıları ve konuları olmak üzere dört ana grupta sınıflandırıldığını görmekteyiz. Edebiyat ve müzik çevreleri türkülerinin tasnifi hususunda farklı yaklaşımlar sergiledikleri açıktır.

Türkülerle ilgili Pertev Naili Boratav (2016: 171-172), Hikmet Dizdaroğlu (1969: 105-119), Salahaddin Bekki (2004: 65-76, 97-107), Metin Ekici (2013: 47-49), Mehmet Özbek (1975: 67-86), Cem Dilçin (2005: 290-305), Doğan Kaya (2014: 181-223), Ahmet Şükrü Esen (1999: 9-21), Ali Yakıcı (2013: 197-282) gibi birçok önemli Türkolog sınıflandırmalar yapmışlardır.

Bu isimlerden Pertev Naili Boratav türküleri tasnif ederken A ve B olarak iki bölüme ayırmış; A bölümünü konu bakımından türküler; B bölümünü ise söylendiği yer bakımından incelemiştir. Dizdaroğlu ve Dilçin türkülerin tasnifini ezgi, konu ve yapılarını temel alarak tasnif etmişlerdir. Mehmet Özbek türkü tasnifini yaparken ezgi, konu ve şekil yapılarını göz önünde bulundurmuş; aynı şekilde Doğan Kaya da ezgi, konu ve yapılarına göre türkü tasnifi yapmıştır.

Ahmet Şükrü Esen, yapılarında kararlılık gösterenlerine ve kararlılık bulunmayanlarına; Salahaddin Bekki ise şekil, konu, söylendikleri ortam ve kullanıldıkları yerlere göre türküleri sınıflandırmışlardır. Metin Ekici ise türküleri yaratım ve icra, ezgi, şekil ve yapı, içerik ve konu, işlev özelliklerine göre tasnif etmiştir.

Nevzat Gözaydın ezginin türkülerin en belirleyici özelliği olduğunu söyleyerek anonim olsun olmasın, *“ezgisine ve ritmine bakmadan türküleri özellikle yapıları bakımından çeşitli şekillerde sınıflandırma çalışmaları yapmak, eksik bir*

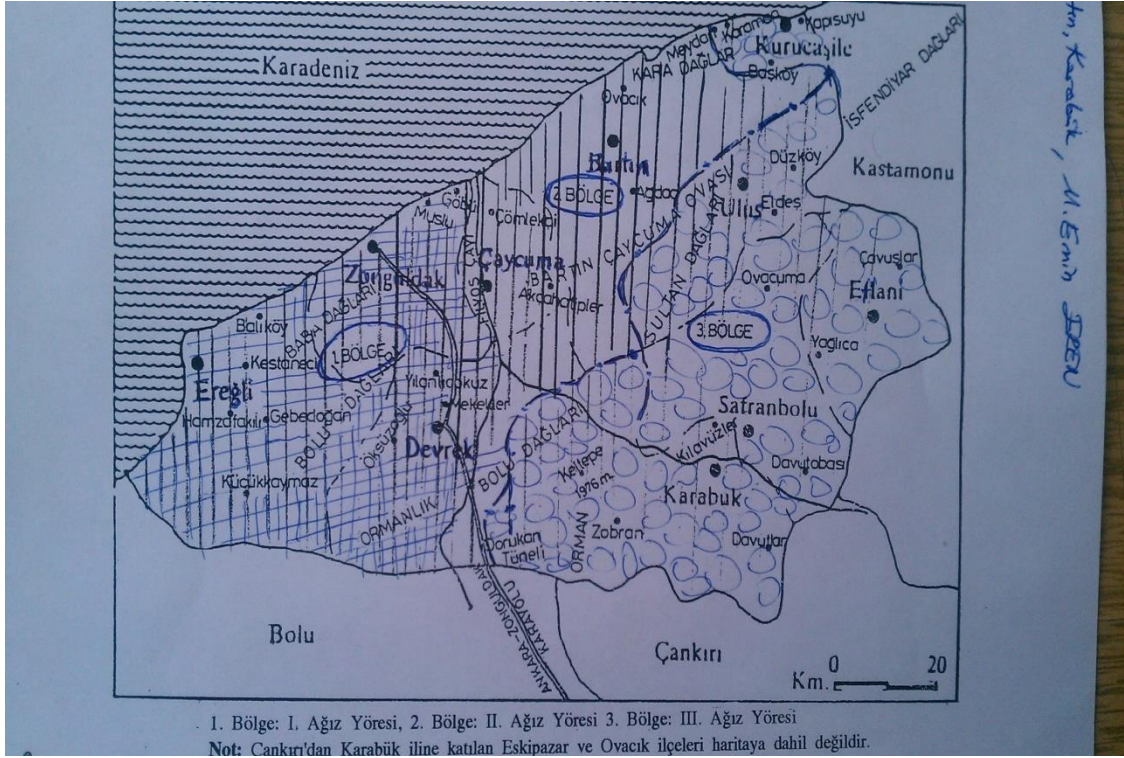
çalışma olarak kalmak zorundadır” (Gözaydın, 2013: 25) demektir. Fakat ezgilerin yöreden yöreye, bölgeden bölgeye değiştiği ve farklılık gösterdiği göz önünde bulundurulduğunda, türkülerin ezgileri bakımından tasnifini yapmak oldukça zor görünmektedir. Gözaydın ezgiye göre tasnif yapan araştırmacıların türküleri “usullü ve usulsüz türküler” olmak üzere iki gruba ayırdıklarını aktarmaktadır (Gözaydın, 2013: 25).

Ekici, türkülerin “halk müziği” ve “halk şiiri” olmak üzere iki yönlü olduklarını göz önünde bulundurularak daha bütüncül bir yaklaşımla incelenmesi gerektiğini söylemekte ve bu minvalde türküleri: “*Yaratım ve İcra Özellikleri*”, “*Ezgi Özellikleri*”, “*Şekil ve Yapı Özellikleri*”, “*İçerik-Konu Özellikleri*” ve “*İşlev Özellikleri*” bakımından incelemenin doğru olacağına dikkat çeker (Ekici, 2013: 47).

Tezimizin konusunu oluşturan Safranbolu türküleri incelenirken yukarıda birkaçı verilen tasniflerden faydalanılarak türkü metinleri yapısal ve şekilsel özellikleri, konuları, icra edildikleri ortamlar ve bağlamlarına göre tasnif edilmiştir. Bentlerindeki yapı özelliklerine göre, “Yapılarında Kararlılık Gösteren Türküler” ve “Yapılarında Kararlılık Göstermeyen Türküler” şeklinde iki ana grupta değerlendirilmiştir. “Yapılarında Kararlılık Gösteren Türküler” grubunda özellikle bentlerinin mısra sayısı, ölçüsü vekafiye düzeni açısından bir düzene tabi türküler bulunmaktayken, “Yapılarında Kararlılık Göstermeyen Türküler” başlığı altında ise kafiyeleri açısından birdüzene tabi olmayan türküler bulunmaktadır. Tasnif yapılırken türkü bentleri esas alınmış, bağlantılar bu sınıflandırma içine dâhil edilmiştir.

1.5.Safranbolu Türkülerinin Genel Özellikleri

1-Safranbolu ve çevresinde konuşulan dil hâlihazırda korunan ve kullanılan, yöreye has ağız özellikleri içermektedir. Ünlü Türkolog Leyla Karahan’ın tasnifine göre Safranbolu Batı Anadolu Ağız grubunun 3. Ağız Bölgesinde yer almaktadır.

(Harita 2) (Karahan, L. (2017) “Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması”, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara)

2-Türkü metinleri incelenirken dikkatimizi çeken bir husus; yöre hayatında günlük hayatta 3. Ağız Bölgesinin tüm özellikleri karşımıza çıkmaktayken, hem TRT THM Repertuarı’nda hem de Adnan Atman’ın eserinde yazılı olarak kayıt altına alınan türkü metinlerinde çoğu ağız özelliğinin yazıya yansıtılmamış olduğudur. Sadi Yaver Ataman’ın Safranbolu folklorüne dair çok önemli bilgileri derlediği “Eski Safranbolu Hayatı” isimli eserde, genel olarak incelendiğinde fonetik açıdan Safranbolu’da konuşulan dilin Anadolu’nun birçok yerinde karşılaşılabilecek dille ortak özellikler gösterdiği tespit edildiği ifade edilmektedir (Ataman,1994:129-130). Fakat yazılı türkü metinlerine bakıldığında bu özelliklerin yansıtılmadığı görülmektedir.

Örneğin bu ağız bölgesinde şimdiki zaman eki “-ya/-ye” ve “-yo” (*geliye, alıya, oluyo*) şeklindeyken, türkülerin yazılı metinlerinde bu özelliğin yansıtılmadığı görülmüştür.

“Açın kapıları Osman *geliyor*

Gır atın üstünde arslan *geliyor* (Salını salını yosmam geliyor)” (Mapushane İçinde Üç Ağaç İncir(14)

“ Aç kapıyı ben geldim (avanın)

Safa geldin hoş geldin (ölüyom)

El ediyor el *ediyor*.

O yâr beni del'*ediyor*

Ela da gözler kül *ediyor*” (Aç Kapıyı Ben Geldim (1)) vb.

3-Bazı ağız özelliklerikimi türkülerde karşımıza çıkmaktayken, kimi örneklerde yoktur. Örneğin ünlü yuvarlaklaşması Safranbolu ağzının belirgin bir özelliğidir ve oldukça yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı türkü metinlerinde “kadınım-gadunum; demir-demür, güzel-gözel; sevdiğim-sevdüğüm ”şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

“*Gadunum Gadunum*

Gadunum da gözelim

Gel seninle gezelim(**Dama Burgur Sererler (31)** gibi.

Fakat;

“Uyur *idik* uyardılar

Sürülüp kazaya *gittik*

Halimizi hal *eyledik*” (Uyur İken Uyardılar (48) örneğinde olduğu gibi ünlü yuvarlaklaşması olması beklenen “gittik-gittük, eyledik-eyledük” değişimler yine yazılı metinlere yansıtılmamıştır.

4-Leyla Karahan’ın yaptığı tasnifi göz önünde bulundurularak Safranbolu türkülerinde karşımıza çıkan ağız özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz;

- a- Aynı şekilde yöre ağzında, 2. Teklik iyelik ve şahıs eklerinde -n’lerin genizden gelen -ng sesine dönüşmesi oldukça yaygın bir ağız özelliğidir.

“**Kız:**

Bende güzel gözler var

Ondan **m’isteng** Garaoğlan” (**Garaoğlan Garaoğlan (36)**

Sen de yanuk ben de yanuk

Sular da akar boz bulanuk

Eller uyur ben uyanuk

Hanım Hanım zarif Hanım

Bu aşam bizde galalım

Anangdan izin alalım

(Halın hatırın soralım)”(Aç Kapıyı Ben Geldim (1)

b- Kelime önünde sesli türemesi (r---er/ır değişimi gibi)

reçel : (i)reçel

Örn.

“Küp içinde *ireçel*

Eyi gün gelür geçer

Kötü yâre düşenin

Ah ilen ömrü geçer” (Küp İçinde *İreçel*(13)

c- Kelime başındaki k’ler genellikle g- sesine gönüşür:

g-: kalın>galın, kuru>guru

Örn.

“*Gadunum Gadunum*

Gadunum da gözelim

Gel seninle gezelim (Dama Burgur Sererler (31)

Ooof) Düşmanın yüreği kötünden kötü

Giluncın gabzası demürden *gati* (of of)

Horazım tavuğum *gıdıgak gıdıgak*”(Genç Osman Geliyor Alaylı Handan (39)

d- Kelime başındaki s’ler genellikle z- sesine dönüşür:

sarhoş >zerhoş, selvi>zelvi , sabah>zabah

“*Kız tarafı:*

Kız da der ki havalara ağarım

Gonca gül gibi boynum eğerim

Zelvi boya al entari geyerim

Eteğim dolusu goncam var benim” (Bir Gelinin Bir Gızınan Cengi Var (24)

“*Gelin Tarafı:*

Gelin der ki benim altın başım var

Ela göz üstünde hilal gaşım var

Gız git senin bir gecelik işin var

Zabahısı kervan geçer yol olur”(Bir Gelinin Bir Gızınan Cengi Var (24)

“Burma da burma duman tüter dağın belinden

Yazılmaduk name gelir yârin elinden

*Bunu yazan yanlış yazmış **zerhoş** dilinden*

Goyver Beyim ben yazayım zülfün telinden”(Burma Burma Duman Tüter Dağın Belinden (25)

e- Kelime başındaki t’ler genellikle d- sesine dönüşür:

tepmiş >depmiş, taş>daş

“Gökte de turnam sesi gelir ganadı burma

Ağzı dolu yem getirir şekerli furma

Git Allah’ı sever isen garşımda durma

*Atma bu **daşları** atma ben yareliyem*

Eller aller geymiş (aman) ben kareliyem” Burma Burma Duman Tüter Dağın Belinden (25)

“(Aman) Kürdün gızı inek de sağar

*(Aman) İnek **depmiş** dizini de oğar*

(Aman) Acı datlı merhem de urar

(Aman) Un ele gızım hamur hamur yoğur” Aman Kürdün Gızı Kürdün De Gızı (23)

f- ile bağlacının - (n)en/ -(n)an ekine dönüştüğü görülür:

yaşı ile> yaşınan, alem ile> aleminen, saz ile> sazınan gibi.

*“Yu yıka ela göz **yaşıynan** defneyle beni (of of)*

Aman ben yandım (ey)”Her Nereye Varsam Gurulur Engel (43)

“Ya Muhammed gel berü

Salli ala Muhammed

*Yeşil **aleminen** gelir Muhammed*

*Salli ala Muhammed”**Kabenin Yolları Bölük Bölüktür (44)***

“Züriye’min güğümleri galaylı (ah galaylı)

Fistan geymiş etekleri halaylı (halaylı aman aman)

Züriye’mi aldatması golaylı (ah golaylı)

(Ah) Alırın dedin de aldattın beni (aldattın beni Amman)

*On telli **sazıman** oynattın beni (oynattın beni aman)”Züriye’min Güğümleri Galaylı
(50)*

g- Kelime başındaki h’ler genellikle f- sesine dönüşür:

hurma> furma

“Gökte de turnam sesi gelir ganadı burma

*Ağzı dolu yem getirir şekerli **furma***

Git Allah’ı sever isen garşımda durma

Atma bu daşları atma ben yareliyem

*Eller aller geymiş (aman) ben kareliyem”(Burma Burma Duman Tüter Dağın
Belinden (25)*

h- Özellikle geniş zaman eki olarak kullanılan 1. tekil şahıs eki -msesinin -nsesine dönüştüğü görülür:

varamam> varaman, saramam> saraman, beklerim> beklerin

“Attın beni uçtan uca

Anama yollan bir gece

*Anam gelsin ben **varaman***

Ağrır gollarımsaraman” (Abuca Hayın Abuca (21)

“Haydindi hopla da gel

Şalvarı topla da gel

A benim gınalı da kekliğim (varı ve)

*Yollarını gece gündüz **beklerin**” (Alçak Cevüz Dalları (22)*

“Yük dibine yenin ettim (nenni)

Üstüne al halı örttüm (nenni)

Sesini her sabah ettim (nenni)

Nenni haşam benim paşam (nenni)

***Yatrayın** ak pamuğum (nenni)*

*A gelin gınan gutlu olsun neni” **Getirin Gına Yakalım (Nenni) (8)***

i- Ünlü incilmesi, daralması, düzleşmesi ve genişlemesi görülür:

- allar> aller örneğinde a>e ünlü incilmesi,
- yaralıyım> yareliyem örneğinde a>e ünlü incilmesi, ı>i ünlü incilmesi, ı>e ünlü genişlemesi,
- karalıyım> kareliyem örneğinde a>e ünlü incilmesi, ı>i ünlü incilmesi, ı>e ünlü genişlemesi,
- zülüfün>zılıfın örneğinde ü>ı ünlü düzleşmesi,
- yesin>yisin örneğinde e>i ünlü daralması,
- yemez> yimez örneğinde e>i ünlü daralması

“Gökte de turnam sesi gelir ganadı burma

Ağzı dolu yem getirir şekerli furma

Git Allah’ı sever isen garşımda durma

*Atma bu daşları atma ben **yareliyem***

*Eller **aller** geymiş (aman) ben **kareliyem**” (Burma Burma Duman Tüter Dağın Belinden (25)*

“Küp içinde naneler

Açılsın meyhaneler

Gızlar fındıkçı olmuş

Ah ne yapsın zenpareler

Küp içinde basdırma

Gız zilifin kesdirme

Kesdirirsen az kesdir

Nişanlına gösterme”Küp İçinde İreçel (13)

I-(p)’ler genellikle (b)

pekmez: bekmez

“Kızılbel’den gelür *bekmez* (*Helosa Helosa*)” isimli örnekte olduğu gibi.

5-Safranbolu türkülerinde bazı yapısal bozukluklar vardır. Hece eksikliği/fazlalığı ve bazı uyak uyumsuzluğu şeklindeki bu hataların kaynak kişilerden kaynaklanabileceği gibi derleyicilerden de sâdır olma ihtimali vardır.

6-Safranbolu türkülerinde çoğunlukla ezgiye yardımcı söz kalıpları kullanılmaktadır. Pertev Naili Boratav “*de, da, aman, leyli aman aman, yavru, haydi vb. gibi kelimeve ünlem gruplarının türkülerin güftelerine yepyeni bir ifade zenginliği verdiğini âdeta melodiyi tamamlama vazifesini gördüklerini dile getirir.*” (Boratav, 1992: 337) Safranbolu türkülerinde Boratav’ın aktardığı kelime ve kelime gruplarının yanı sıra “Yandım amman öldüm amman; oynattın beni aman; aldattın beni amman; Helosa Helosa; yandım dostlar ağlama, gadunum” gibi kelime ve kelime grupları bazı türkülerde dize başında, bazılarında ortasında ve sonunda olmak üzere ezgiye yardımcı olarak kullanılmaktadır. Ezgiye yardımcı söz grupları türkülerin şekilsel olarak tasnifinin yapıldığı, çalışmamızındördüncü bölümde detaylı olarak aktratılacaktır.

7-Safranbolu türkülerinde arasında “deyişmeli” yani iki kişinin diyalog şeklinde söylediği türküler de mevcuttur. *Garaoğlan Garaoğlan (36), Ah Değirmenci Guzum Değirmenci (39), Bir Gelin İle Gızın Cengi Varisimli* türküler deyişmeli türkü örnekleridir.

8-Bu çalışmada yer alan Safranbolu türkülerinde isimlerini, türkü metinleri bölümünde 47. sırada yer alan “Oğlan da Golunu Sallama” türküsü hariç olmak üzere,metinlerin ilk bentlerindeki ilk dizelerden almışlardır.

9- Türkülerde nazım birimi olarak ikilik, üçlük, dörtlük, beşlik nazım birimleri kullanılmıştır ve türkülerin çoğunluğunda bağlantılar (nakaratlar) mevcuttur. Bağlantıların nazım birimi çoğunlukla üçlüktür.

10- Safranbolu türkülerinde çoğunlukla 7'li, 8'li,11'li hece ölçüleri kullanılmıştır.Bazı dizelerde ölçü bozulabilmektedir. Bunun yanında, bazı türkülerin ölçüsünde bir kararlılık bulunmamaktadır.

11- Türkülerin kafiye düzenleri genel olarak aaxa, bbxb mâni kafiye düzeni; aaa, bbb, ccc...;aa,bb,cc...; aaax, bbx,ccx...;aabb, ccdd... şeklinde olup, kimi türkülerde de uyak yönünden bir kararlılık yoktur. Bazı türkülerde türkünün bazı bentlerinin veya kıtalarının türkünün genel kafiye düzenini bozduğu görülmüştür. Bu durumun, türkünün zamanla varyantlaşmasından, kaynak kişilerin veya derleyicilerden kaynaklı bir durum olduğu düşünülmüştür.

Örneğin “Aman Değirmenci Guzum Değirmenci” isimli türkü genel olarak incelendiğinde mâni kafiye düzenine (aaxa, bbxb..) sahip olduğu görülmüştür. Deyişmeli bir türkü olan bu türkünün ilk kıtası ;

“Aman değirmenci

Guzum değirmenci

Sana para vereyim

Öğüdüver çavdarımı buğdayımı” şeklindedir. Kafiye düzeni olarak aabb şeklinde olduğundan diğer kıtalarla, uyak düzeni açısından uyumlu görülmemektedir.

Çalışmamızda türküler incelenirken karşımıza çıkan bu ve benzeri farklılıklar belirtilmiştir. Bazı bentlerinde bu tür farklılıklarla karşılaştığımız türküler genel yapısı itibariyle ele alınmıştır. Örneğin yukarıda örnek olarak verdiğimiz Aman Değirmenci Guzum Değirmenci” isimli türkü, ilk kıtasındaki bu farklılığa rağmen, kafiye düzenine göre yapılan sınıflandırmada “mâni kafiye düzenine sahip türküler” başlığı altında değerlendirilmiştir.

12-Safranbolu türkülerini incelendiğinde, konu olarak aşk ve sevdâ konulu lirik türkülerin; düğün ve kına merasimlerinde söylenen tören türkülerinin ve oyun türkülerinin fazlalığı dikkat çekmektedir. Bunun dışında özellikle Ramazan ayında söylenen ya da ilahi/mistik özellik taşıyan dini içerikli türküler de mevcuttur. Lirik türkülerde genellikle sevgiliye duyulan aşk, ondan ayrılmanın verdiği acı, özlem, sitem dile getirilmiştir. Yiğitlik türkülerini olduğu gibi hapis hayatının konu olduğu türküler de karşımıza çıkmaktadır. Kimi türkülerde de ağıt havası hissedilmektedir.

1.6.Safranbolu Âşık Geleneği ve Âşıkları

Bir toplumun sahip olduğu tüm kültürel birikimin ve geleneğin devamlılığını sağlayan en önemli unsurlardan biri sözlü kültür yani Halk Edebiyatıdır. Âşık Edebiyatı ise bu sözlü kültürün lokomotifi durumundaki Halk Şiiri'dir. "Âşık" şiirlerini saz eşliğinde okuyan şairlerdir. Âşık edebiyatının yerleşik bir kültürü, icrası, kökeni vardır. Âşık edebiyatı özellikle 16. yüzyılda yetiştirdiği âşıklarla oldukça etkili olmuş, 19. yüzyılda zirve noktasına ulaşmıştır (Kaptan, 2014: 195-197).

Zengin bir folklor ve kültüre sahip Safranbolu yöresinde de, bu şehirde doğmuş ve yetişmiş âşıklar vardır. Bunlardan özellikle ikisi oldukça ünlüdür. Bu âşıklar Kayıkçı Kul Mustafa ve Kuloğlu'dur.

Kul Mustafa ile Kuloğlu'nun yaşadıkları dönem itibariyle Âşık Edebiyatı'nın altın çağını yaşadığı bir dönemdir.

Kayıkçı Kul Mustafa IV. Murat zamanında yaşamıştır. Sadi Yaver Ataman'ın 1940 yılında Safranbolu yöresinde yaptığı araştırmalarda aşığın Ilbarıt isimli köyde doğduğu ve orada "Kul", "Kuloğlu" gibi isimler taşıyan eski ailelerden birine mensup olduğu bilgisini aktarmaktadır. Kul Mustafa ile ilgili Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Saz Şiiri Antolojisi* isimli eserinde de bazı bilgiler verilmektedir. Kocatürk Mustafa'nın Cezayir'de deniz eri olduğu ve "Kayıkçı" lakabını orada aldığını söylemektedir (Kocatürk,1963:63).

Şair IV. Murat zamanında Bağdat seferine katılmış, hem yiğit bir kılıç eri, hem de saziyla sözüyle ün salmıştır. Koçaklamaları orduyu coşturmakta, moral vermektedir (Ataman, 1994:261).

Kayıkçı Kul Mustafa'nın çocuk yaşta padişah olup Bağdat seferine çıkan Genç Osman ile ilgili yaktığı destan oldukça ünlüdür. Tüm Anadolu'da bu destanın varyantları ve türküleri yapılmış, çalınıp söylenmiştir.

Bu meşhur destandan bazı bölümler şu şekildedir;

Bağdad'ın kapısını Genç Osman açdı

Gören düşmanların tedbiri şaşdı

Kelle koltuğunda üç gün savaştı

Yiğitlere serdar oldu Genç Osman

Genç Osman dediğin bir küçük uşak

Beline bağlamış ibrişim kuşak

Askerin içinde birinci uşak

Şehitlere serdar oldu Genç Osman (Ataman,2014:262)

Safranbolu yöresinde yetişen bir diğer ünlü halk ozanı Kuloğludur. Kuloğlu'nun yaşantısı hakkında yeterli bilgi yoktur. Bir rivayete göre IV. Mehmet zamanında (1648) 40 yaşlarında ölmüştür. Nerede ölmüş nerede gömülmüş bilinmemektedir. (Ataman,2014:270-272)

Asıl adı Süleyman olan Kuloğlu; Avcı Mehmet diye anılan Padişah IV. Mehmet zamanında yaşamıştır. Oğlu tanınmış bir devlet adamının damadı olmuştur.

Kuloğlu'nun IV. Murat'ın Bağdat seferinde Kayıkçı Kul Mustafa ile birlikte bulunduğu tahmin edilmektedir. Kul Mustafa bir deyişinden beraber oldukça çıkarımı yapılabilmektedir;

Kul Mustafa'm bunu böyle söyledi

İndi aşkın deryasını boyadı

Kuloğlu da muhanneslik eyledi

Açıl dağlar Sultan Murad geliyor (Ataman, 2014:266).

Yalnız bu deyişte Kul Mustafa'nın Kuloğlu'nu muhanneslik yani densizlikle, kaypaklıkla itham etmesi ilginçtir.

1.7.Günümüzdeki Bazı Safranbolu Yöre İcrâcıları

Günümüzde, yörenin folklorünü ve özellikle sözlü halk müziği birikimini, Sadi Yaver Ataman ve oğlu Adnan Adaman'ın önderliğinde gelecek nesillere aktaran pek çok mahalli icrâcılar ve derlemecileri mevcuttur.

Safranbolu yöresine ait halk müziği denilince günümüzde akla gelen en önemli yorumcular ve başlıca kaynak kişilerden bazıları şu isimlerdir;

“Cıızların Hatça Ana, Kart Mehmedin Şahi, Balaban Mehmed Ağa, Eğrioğlu Cemal, Yıldırım Çavuş, Sertânın İsmail Çavuş, Hatice Sipahi, Sazcı Muharrem Çavuş, Sazcı Kürt Halil, Habiş Hanım, Mehmet Tezeren, Eğrioğlu Cemal, Safranbolulu Dügüncü Kadınlar, Şinasi Üyeli, Hanife Ataman, Güvenay Ataman Erkul, Sazcı Kürt Halil Oyun Ekibi, Safranbolu Mahalli Sanatçılar, Asiye Baltacı (Asiye Gade), Hanım Doyuran, Salih Bozkurt, Mestan Kürkçü, Kelem Fadimi, Sepetçi Salih, Şahi Baba, Aktaş/ Ortacalı Kadı Kiranın Mehmet Ali, Ali Bişici, Kelhacı Zehrası, Sebebi Mustafa Dayı, Sazcı Hakkı, vb.” (Doğan, C. (2019) Uluslararası Geçmişten Günümüze Karabük ve Çevresinde Dini, İlmi ve Kültürel Hayat Sempozyumu s.243)

Yörede halk müziği icra edilirken yaygın olarak kullanılan enstrümanlar “davul, zurna, bağlama, keman, zilli maşa, gırnata (klarinet), bendir (def)” (Doğan, C., a.e.g.s.s.244).

“Aynı zamanda günümüzde yöre türkülerini tavrına uygun okuyan ve bu türkülerini halen Safranbolu’nun eski tarihi çarşısında yer alan Arasta mekânında yöresel bir ağızla sergileyen sanatçılar arasında Erbil Ünal, Tombak, Mecit Işık, Sadık Hüner vb. sanatçıları saymak mümkündür (Doğan, 2019:243)

1.8.Safranbolu Folkloru Üzerine Yapılan Çalışmalar

Folklor deyince sadece Karabük’te değil, Batı Karadeniz bölgesinde de Safranbolu’dan bahsetmemek mümkün değildir. Öyle ki yöreye ait halk oyunları ve türküler genellikle Safranbolu menşelidir. Safranbolu Zonguldak iline bağlanana kadar yani 1927 senesine kadar Kastamonu’ya bağlı olduğu için, Kastamonu’nun zengin halk kültüründen de beslenmiştir. Kastamonu kaynaklı bir türkünün Safranbolu versiyonuyla karşılaşılmaktadır. 1865 yılında tüm ülke çapında ilk oyun ve müzik festivalinin Safranbolu’da düzenlenmiş olması kayda değer bir bilgidir. (Karabük Valiliği tarafından hazırlanan “ 81 İlde Şehir ve Kültür”- Karabük (2015) Acar Basım, s.160)

Safranbolu tarihifolkloru ve türkülerini hakkında çok kıymetli çalışmalar yapılmıştır.Safranbolu’da halk oyunları denilince akla ilk gelen Ataman Safranbolu folkloru, gelenekleri, türkülerini ve müziğini hakkında yaptıkları çalışmalar oldukça kıymetlidir. Adnan Ataman’ın “Safranbolu Türküleri ve Oyun Havaları” isimli eseri bu çalışmanın da bel kemiğini oluşturmaktadır.

Sadi Yaver Ataman Safranbolu musiki folklorunu muhabbet havaları (türkülerini), düğün havaları, oyun havaları, seymen havaları, oturak havaları, esnaf havaları ve uzun havalar (Bozlak-Maniler) olarak gruplandırmaktadır.

Sadi Yaver Ataman’ın derlediği fakat yayınlamadığı belgeleri genişleterek yayına hazırlayan Süleyman Şenel tarafından hazırlanan “Eski Safranbolu Hayatı” isimli kitap oldukça önemli bir kaynak niteliğini taşımaktadır (Ulukavak, 2007:93-94).

Bu eserde Safranbolu’ya ait türküler, oyun havalarının yanısıra Safranbolu folklorüne ait birçok bilgi, örneğin halk edebiyatı, giyim kuşam, düğün ve yemek adetleri kapsamlı bir şekilde anlatılmaktadır.

Sadi Yaver ve Adnan Ataman dışında Safranbolu Halk Bilgisi ve yaşayışı hakkında eserler veren bir diğer isim Kızıltan Ulukavak’tır.

Safranbolu doğumlu olan, hem yüksek Ziraat Mühendisi hem de hukukçu olan Ulukavak aynı zamanda iki dönem belediye başkanlığı görevinde de bulunmuştur. Emekliliği olduktan sonra “Safranbolu’da Bir Zaman; Bir Başkan (1974-1980)” ve “Bir Safranbolulunun Penceresinden Safranbolu (Gözlemler–Derlemeler–Denemeler)” adlı eserleri kaleme almıştır. Bu iki kitabın yanısıra AYTEKİN KUŞ ile söyleşilerinin yer aldığı, Safranbolu hakkındaki değerlendirmeler yaptığı, “Safranbolu - Korumada 40. Yıl, 40 Söyleşi (1975 öncesi ve sonrası)” adlı, söyleşileri içeren bir kitabı da, 2015 yılında Safranbolu Kültür ve Turizm Vakfı tarafından yayımlanmıştır.

Safranbolu tarihi hakkında çalışmaları yapan ve kaynaklarla yörenin tarihi birikimini gün yüzüne çıkaran bir diğer isim de Hulusi YAZICIÖĞLU’dur. YAZICIÖĞLU’nun Safranbolu ile ilgili “Safranbolu Tarihine Ait Belgeler ve Kaynaklar”; Safranbolu-Tarihçe-Kaynaklar (Safranbolu-Karabük-Ulus-Eflani); “Küçük Osmanlının Öyküsü-Safranbolu Tarihi” isimli üç eser bulunmaktadır.

Safranbolu’nun tanıtılması, folklor özelliklerinin tespit edilip yazılı bir biçimde gelecek nesillere aktarılması; dolayısıyla korunması konusunda yukarıda adlarını zikrettiğimiz isimler dışında gazeteci Tahir Karauğuz, öğretmen Nezihâ Hocahanım, Eyüp Akman ve Uğur Barlas gibi kıymetli isimler mevcuttur.

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHİ, COĞRAFI VE KÜLTÜREL ÇEVRESİYLE SAFRANBOLU

2.1. Safranbolu’nun Coğrafi ve Kültürel Yapısı

Safranbolu konumu itibarıyla Batı Karadeniz bölgesinde, Karadeniz kıyılarını Anadolu’ya bağlayan yol üzerinde yer alır. Coğrafi konumu itibarıyla bağlı olduğu Karabük il merkezinden 8 km. uzaklıkta bulunan ilçenin komşuları Karabük’ün Ovacık ve Eflani ilçeleri ile, Bartın ilinin Ulus ilçesi ve Kastamonu ilinin Araç ilçesidir. (Harita 1)

Safranbolu 1927 yılında Zonguldak iline bağlanmıştı. Şu an ilçesi durumunda olduğu Karabük ili ile komşusu olan Bartın’ın Ulus ilçesi Safranbolu bünyesindeydi. 1995 senesinde Safranbolu Karabük iline bağlanmıştır. Zamanla, Demir - Çelik endüstrisinin hızlı bir gelişme gösteren Karabük 1999 yılında il statüsüne kavuşmuştur (Özdemir, 2011:129-142).

Safranbolu Karadeniz kıyılarını Orta Anadolu'ya bağlayan coğrafi konumundan dolayı tarihi boyunca çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış; köklü ve zengin bir tarihi birikime sahip bir ilçedir. Safranbolu'da bulunan ve hâlihazırda koruma altında olan tarihi ve doğal güzellikler hakikaten bir yerleşim bölgesinin tek başına dikkat çekmesini ve ilgi görmesini sağlayacak düzeydedir.

“Müze kent” olarak bilinen Safranbolu'da turistik açısından hem yurtiçi hem de yurt dışında büyük ilgi celbeden ve Safranbolu'yu üne kavusıra çok ilgi çekici doğal güzellikler de mevcuttur. Ormanlar, yaylalar, geleneksel yaşantılarını korumaya çalışan Yörük köyleri, derin kanyonlar, uzunlukları kilometrelerle ifade edilebilecek olan mağaralar ilçenin doğal güzelliklerini oluştururken, korunmaya ve yaşatılmaya çalışılan geleneksel el sanatları ve da Safranbolu'yu ön plana çıkartmaktadır. Bu ünlü kanyon ve mağaralara İncekaya, Tokatlı, Düzce (Kirpe) ve Sakaralan (Telekurum) kanyonları ile Dünya Mağaracılık literatürüne eklenmiş bulunan ve yabancı uzmanların oldukça dikkatini çeken Mencilis (Bulak) mağarası ile Hızır Mağarası örnek olarak verilebilir. Bu örnekler dışından özellikle Uluyayla mevkiinde henüz tam olarak keşfedilmemiş büyük bir mağara girişi ile orman alanında derin çukurluk biçiminde ilginç jeolojik oluşumlar mevcuttur.

Yöreyi dikkat çekici yapan en önemli unsurlardan biri de Safran bitkisidir. Safranın çok eskilerden beri Safranbolu'da yetiştirildiği bilinmektedir (Özdemir, 2011:297). Safranın kendi ağırlığının yüz bin katı kadar sıvıyı sarıya boyayabilme özelliği bulunmaktadır.

Eski çağlardan bu yana birçok hikâye konu alan ve birçok yazılı kaynakta adı geçen safran bitkisinin kullanım alanı oldukça fazladır. Birçok açıdan oldukça kıymetli olan bu bitki öncelikle baharat olarak kullanılmasının yanı sıra kimya sektöründe boya ve parfüm olarak da kullanılmaktadır (Çınar, 2019:79-88).Safran ayrıca boyar bir madde olarak hem bazı gıda maddelerinin örneğin hamur veya makarnaya sarı renk verilmesinde, peynir, tereyağı ile sucuk gibi gıda maddelerine katkı maddesi olarak, içkilerde koku ve lezzet verici olarak, hem de dokuma sanayinde halı ve kilim ipliklerinin boyanmasında, parlak renginden dolayı ipek kumaş boyacılığında da kullanılmaktadır. Yöresel ürünlerde de örneğin ünlü Safranbolu lokumlarında da safran hâlihazırda kullanılmaktadır (Özdemir, 2011:129-142).

Safranbolu kentsel Türk tarihinin bozulmamış ve günümüze dek korunmuş en güzel örneklerinden biridir. Çok eski devirlerden beri bir yerleşim yeri olarak rağbet

gören Safranbolu, 14. yy.ın başlarından bu yana Türk hâkimiyetindedir. Dönem dönem önemli bir alışveriş ve ticaret merkezi niteliğine sahip olan Safranbolu, özellikle 18. yüzyılda Asya ve Avrupa arasındaki ticaret merkezlerinden biri konumunda olmuştur. 14. yy. dan dan itibaren Doğu Akdeniz-İran-Çin ipek yolu üzerinde yer almasından dolayı ticari öneme kavuşan Safranbolu’da dericilik ve tabaklık, saraçlık, semercilik, koşumculuk, göncülük, dikicilik, sayacılık, yemenicilik vb. dericilikle ilgili çok çeşitli el sanatları gelişmiş, bu alanda yeni iş kolları ortaya çıkmıştır (İnce, 1976: 25-28).

Safranbolu’nun bir pazarlama ve ticaret merkezi olarak gelişmeye başlaması bu döneme rastlasa da, kentin merkezinde bulunan cami, han, hamam gibi tarihi ve kamusal yapıların inşası 17 yy. a rastlamaktadır. Bu durum asıl kentsel gelişimin bu yüzyılda olduğunun bir delili sayılmaktadır (Kuzucular, 1976:29-40).

Bu yüzdendir ki geleneksel ve tarih kokan şehir dokusu, ahşap yığma evleri ve doğal güzellikleriyle bir bütün olarak sit ilan edilen kent, 1994 senesinde UNESCO Dünya Miras Listesi’ne alınmıştır.

Safranbolu’nun günümüze taşıdığı tarihi zenginliğinin önemli ve göz çarpan unsurları Safranbolu evleridir.Yaklaşık 2000 geleneksel Türk evi bulunmaktadır. Bu evlerin 800 kadarı yasal koruma altındadır (Dağı,2008:11).Bu tarihi evler ahşap, taş ve kerpicingin kullanıldığı iki-üç katlı, çok odalı, çatısı kiremit, eğimli ve oluklu ve konak özelliğindedir. Bu görkemli evler ve konaklar kültürü, ekonomisi, teknolojisi, inceliği ile 18. ve 19. yy. Türk toplumunun tüm yaşayışını yansıtan en önemli örneklerdir..

Konak tipli evlerin yanı sıra camileri, çeşmeleri, hamamları, cinci hanı, yemeniciler arastası, demirciler çarşısı, saat kulesi, güneş saati, eski hükümet konağı, eski ceza evi, tabakhane, Hıdırlık tepesi de tarihsel dokunun en önemli örneklerindedir.

Safranbolu *Han-Hamam-Cami-Çarşı* yapılarının bir arada bulunduğu, tam bir Osmanlı kenti özelliği taşımaktadır. Kentin ortasında merkez bir camii bulunur; çarşı ve dükkânlar bu caminin etrafında konumlanır. Evler birbirini gölgelemez, sokaklar çarşıya doğru açılır ve çarşının tam ortasında, kıymetli süs eşyalarının vs. satıldığı bir bedesten bulunur (Tuncel,1980: 123-157-434).Günümüzde bu doku Safranbolu’da hala korunmaktadır. Osmanlı’da mevcut olan Lonca yani esnaf kuruluş sistemini Safranbolu çarşısında hissetmek mümkündür. “*Köprülü Mehmet Paşa Camii avlusuna bitişik yemeniciler arastası bu konudaki en tipik örnektir*” (Ulukavak,1976: 35).

2.2. Safranbolu Tarihi

Safranboluda'nun tarihi M.Ö 3000 yıllarına kadar dayanmaktadır. Yöre Paleolitik çağdan beri bir yerleşme bölgesi niteliğindedir ve bölgede yerleşik olduğu bilinen en eski millet Gagaslardır. Gagaslardan sonra sırasıyla Hititler, Dorlar, Paphlagonlar, Kimerler, Lidyalılar, Persler, Kapadokyalılar, Elenler (Eski Yunanlılar), Pontlar, Galatyalılar, Bitinyalılar, Romalılar, Selçuklular ve Osmanlılar Safranbolu ve çevresinde hakimiyet kurmuşlardır. “Homeros'ta bu bölge Paphlagonya olarak geçmektedir” (Yaman, 1935:72-170).

Safranbolu 801 yıl Bizans İmparatorluğu'nun egemenliğinde kalmıştır. Bizans İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesinden sonra Doğu Bizans topraklarında kalmış; Anadolu'nun Malazgirt Zaferi'nde sonra Türklerin egemenliğine girmesinden sonra bile 125 sene daha Bizans hakimiyeti devam etmiştir.

1075 yılında Selçuk bey'in torunu Kutalmışoğlu Süleyman Şah egemenliği Kastamonu-Safranbolu-Gerede sınırına kadar dayanmış fakat anlaşılan o ki Safranbolu'yu içine almamıştır(Yaman, 1935:72-170).

Safranbolu nihayetinde 1196 yılında o sıralarda Dadybra adıyla tanınan Safranbolu Selçuklu Sultanı II.Kılıç Aslan'ın oğlu Ankara Meliki Muhittin Mesut Şah tarafından kuşatılmış ve böylece Türk egemenliğine girmiştir. Yapılan anlaşma gereği Hristiyan toplumun can güvenliği korunmuş, gitmek isteyenler sağ sağlim şehri terk edebilmiş, kalmak isteyen Hristiyanlar ise bu gün Kıranköy adıyla anılan mahalleye yerleştirilmişlerdir (Turan,1971: 23-34).

Safranboluyu 1213 tarihinde tam anlamıyla Türk hakimiyeti altına alan ise yılında Çobanoğlu beyi Emir Hüsametdin Çoban'dır.

Safranbolu şehrini 1332 yılında ziyaret eden seyyah eski Safranbolu'ya dair ilk yazılı bilgileri, kendi gözlemlerinden yola çıkarak aktaran ilk kişi, 1330-1333 yılları arasında Orhan Gazi döneminde Anadolu'yu dolaşan ünlü bir Arap gezgin olan İbni Battuta'dır.

Kastamonu'ya giderken Safranbolu'da konaklayan İbn Battuta eserinde Safranbolu'dan “Borlu” olarak bahsetmekte ve şunları söylemektedir;

“Borlu (Safranbolu) Şehri ve Ali bey,

Buradan Borlu'ya (Safranbolu) gittik. Tepe üzerine kurulmuş küçük bir şehir. Eteklerinde hendek var. Tam zirvede sarp bir kale mevcut. Orada bir medresede konakladık. Bizimle gelen hacı medresenin ve talebelerini tanıyor, onların yanında

derslere katılıyordu. Talebelerle olan sıkı dostluğundan Hanefi olduğu belliydi. Şehir emiri Ali Bek bizi huzura çağırdı. Bu adam cömert ve iyiliksever.Kastamunya hükümdarı Süleyman Badişah'ın (padişah) oğludur. İleride ondan bahsedeceğiz. Yanına varmak için kaleye çıktık; selam verdik. Bize “Merhaba” dedi, ikramlarda bulundu. Yolculuklarımı sordu, anlattım. Beni yanı başına oturttu. Meşhur müelliflerden olup şehrin kadılığını ve Ali Bek'in kâtipliğini yapan Hacı Alâeddin Muhammed de teşrif ettiler. Yemek geldi. Bütün davetlilerle beraber yemek yedik. Sonra hafızlar göz yaşartan yanık sesleri ve hayranlık uyandıran makamlarıyla Kur'an-ı Kerim okudular. Meclis bu şekilde sona erdi ve oradan ayrıldık (Aykut, 2004:438).

Seyahatnamede aktarılanlardan Safranbolu'yu Orta Anadolu'ya bağlayan yolun 700 yıl önce de Gerede'den geçtiğini söylemek mümkündür. Gezginin anlattıklarından Safranbolu merkezde bulunan Eski Caminin hemen yakınındaki Süleyman Paşa Medresesi'nde kalmış olabileceği de söylenebilir.

İbni Batuta Seyahatnamesi dışında XV yy.a ait olan “Yazıcızade Selçuknamesi” ile XVIII yy.a ait “Atlas-ı İbrahim Efendi” adlı kitaplarda Safranbolu'ya ait yüzeysel de olsa bilgiler mevcuttur(Yazıcıoğlu,2001: 40-46).

Çobanoğullarının egemenliğinden sonra Candaroğlu Süleyman Paşa, Safranbolu'yu 1326 yılında topraklarına katmıştır (Yazıcıoğlu, 2001:40-46).

Prof.Dr. Yaşar Yücel'in aktardığına göre, 1325 yılında Kastamonu'da basılan sikkelerde İlhanlı Beyi Ebu Said Bahadır Han'ın isminin bulunması; Kastamonu'nun İlhanlı bütçesinde yer alması, Candaroğulları'nın dolayısıyla Safranbolu'nun p dönemde İlhanlılara bağımlı bir beylik olduğunun kanıtlarıdır (Yücel,1980:60).

Kuruluşunda kısa bir süre sonra hızla yayılmaya ve güçlenmeye başlayan Osmanoğulları Beyliği,Orhan Gazi'nin oğlu Gazi Süleyman Paşa öncülüğünde 1354 yılında Safranbolu'yu ilk defa Candaroğullarının elinden almıştır. Sonraki dönemlerde şehir Candaroğulları ile Osmanlı arasında birkaç kez el değiştirmiştir(Uzunçarşılı,1969:121-146).

Nihayetinde 1416 yılından itibaren şehir kesin olarak Osmanlı hakimiyetine geçmiş ve o tarihten itibaren siyasi bir iktidar değişikliği yaşanmamıştır.Fatih Sultan Mehmet o yıllarda bir seferi esnasında Safranbolu'ya da uğramıştır (Uzunçarşılı, 1969 : 130).

2.3. “Safranbolu” Adının Tarihçesi

Safranbolu için yazılı kayıtlarda karşımıza çıkan adları şu şekilde özetleyebiliriz; THEODORAPOLİS: Türk egemenliğinden önce Safranbolu'nun bilinen ilk isminin bu olduğu belirtilmektedir. Rivayete göre şehir Theodora adlı bir İyon Prensesi öncülüğünde kurulduğu için “Theodora'nın Kenti” anlamına gelen bu isimle bilinmekteydi. Bu ismi bize nakleden rivayetlerde Safranbolu'nun adını aldığı prensesin mezarının Kalealtı semtindeki Tekkeüstü Mevkiinde olduğunu belirtilmektedir (Cemal,1932:78).

GERMİA veya THEODORİOS: Çeşitli kaynaklarda şehrin isminin Türklerden önce bu adlar olabileceği bilgisi verilmektedir (Leonard,1915:140-141, Gökoğlu, 1952:33).

DADYBRA (Okunuşu Dadibra): Safranbolu'nun Türklerden önceki kesinlikle bildiğimiz adı budur (Turan, 1971: 219-523). C.Texier'nin verdiği bilgilere göre bu isim M.Ö.21. yıldan beri kullanılmaktadır (Ulukavak, 2007:13).

ZALİFRE: Yazıcızâde Selçuknâmesi'nde 14 yy.ın başlarında Safranbolu için bu ismin kullanıldığını görmekteyiz. Türkler, Safranbolu kalesini Türklerin egemenliğine geçtikten sonra “Dadybra” kelimesini “Zalifre” ye evrilerek söylenmiştir(Ulukavak, 2007:14).

BORGLU (ya da BURGLU, BORGULU): Türkler tarafından Safranbolu'ya verilen bu ad, bazı harf değişimlerine uğramış olsa da günümüze dek gelmiştir. “Borglu” adı zaman içerisinde bazı sessiz harflerin düşmesiyle “bolu” şekline dönüşmüştür. Öyle ki bazı devlet salnâmalarında “Borlu” kelimesindeki “r” harfinin düşmesini somut kayıtlarla görmekteyiz. Charles Texier'in aktardığına göre borlu ismine rastlanılan en eski kayıt M.S.1250 yıllarına aittir.(TEXIER Charles, a.g.e.s. 156) Bu isim, zaman içerisinde kentte çokça yetiştirilen “Safran” bitkisinin adıyla da birleşerek kentin bugünkü adı ortaya çıkmıştır (Ainsoworth,1838:65; Yazıcıoğlu, 1998:9-15).

TARAKLI-BORLU: Şehir Osmanlı hakimiyetine girdikten sonra “Borlu” adının önüne “Taraklı” kelimesi getirilerek, “Taraklı-Borlu” olarak anılmaya başlanmıştır. Bunun nedeninin, Safranbolu ile aynı adı taşıyan Isparta'nın “Uluborlu” ilçesinin karıştırılmaması için olduğunu sanmaktayız. Nitekim, muhtemelen aynı amaçla bu kentin adının başına da “ulu” kelimesi getirilmiştir.

Daha önceden de belirttiğimiz üzere “taraklı” isminin kaynağına dair tarihçilerin ve türkologların çeşitli görüşleri mevcuttur. Örneğin Prof. Dr. Zeki Velidi Togan, isimlerinde “borlu” eki taşıyan şehirlerde “Borlu” isimli bir Kıpçak oymağının yerleşik

olduğunu ve “bu oymağın yaşadığı yer” atfina istinaden şehirlerde taraklı ismine rastlandığını söylemektedir (Ulukavak,2007:17) Aynı şekilde Kamuran Gürün “Taraklı” isminin büyük bir Türk oymağının adı olduğunu ve günümüzde de Özbekistan’da bu topluluğa mensup Türklerin yaşamakta olduğunu kaydetmektedir. (Gürün,1981:82). Ahmet Gökoğlu ise 16. yyda Safranbolu bölgesinde göçebe olarak yaşayan Türk topluluklarının “Yörükân-ı taraklı” veya “Yörükân-ı Taraklı-Borlu” olarak çağırıldıklarını; Kastamonu’ya kadar uzanan bu göçebe toplulukların lideri veya ulularından biri olduğu anlaşılan “Taraklı Sultan” adında bir kişinin türbesinin bulunduğunu aktarmaktadır (Gökoğlu, 1952:294-327).

ZAĞFİRAN-BORLU: “Safranbolu” adının ilk şekli budur. Bu adda kökenine dair çeşitli görüşler olan “Borlu” kelimesi korunmuştur. yörede yerleşik büyük bir topluluğunun ismi olduğu anlaşılan “Taraklı” adı yerine ise kentte bol miktarda üretime yapılan “Safran-Zağfiran” bitkisinin adı konulmuştur.

Hulusi Yazıcıoğlu’nun aktardığına göre “Zağfiran-Borlu” isminin geçtiği en eski yazılı metin 1749 yılına aittir. *“Bu metinde “Zağfiran-Borlu” ve “Borlu” adlarının her ikisi de kullanılmaktadır. Bu yıllarda Safranbolu’nun resmi adı henüz Taraklı-Borlu olduğundan, “Zağfiran-Borlu” adının, kentte bu tarihlerden önce halk arasında verildiği tahmin edilmektedir.”* 19. Yüzyılın başlarından itibaren ise yazılı belgelerde “Zağfiran-Borlu” isminin kaydedilmiş olduğu görülmektedir (Yazıcıoğlu,1982:38)

1856 (Hicri 1273) yılı devlet salnamesinde şehrin adındaki “borlu” kelimesinden“r” harfinin düşmesiyle “bolu” biçimine dönüştüğü açık olarak görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YAPI ÖZELLİKLERİNE GÖRE SAFRANBOLU TÜRKÜLER

Türkülerin konu veya yapısal özelliklerine göre nitelendirilip sınıflandırılması hususunda farklı görüşler ve bu görüşler doğrultusunda farklı sınıflandırmalar mevcuttur. Türkülerin ezgi esaslı olması bu zorluğun en temel sebebi olarak görülmektedir. Türkülerde ifade edilen tüm hisler ve düşünceler bir ezgi eşliğinde ifade edildiği için, ortaya çıkan şiirde kararlı bir düzen bulunmayabilir. Kaynak kişi veya derleyicilerin, varyantlaşmaya sebep olan diğer tüm unsurların etkisiyle türkülerin metinlerinde eklemeler ve eksiltmeler

olabilmektedir. Bu durum da şiirlerin ölçü, kafiye, bent sayısı vs. gibi yapısal özelliklerinde düzensizliğe sebebiyet verebilmektedir.

“Türküleri belli bir kalıba sokmak, ancak o tipe girenleri türkü saymak biziyanıltıcı sonuçlara götürür; çünkü çok değişik biçimde, yapıda ve ezgide türkü vardır. Bir ezgiyle söylenen her türlü manzum parçalarhalkça türkü kabul edilir” (Dizdaroğlu,1969: 103).

Türküler yapısal açıdan en çok çeşitlilik ve değişkenlik gösteren şiirlerdir. Hece ölçüsünün bütün kalıpları ve aruz vezni ölçü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bentleri ve bağlantıların sayısı da değişkenlik gösterilmektedir. Yakıcı bu durumla ilgili “... türküler sözlü gelenek ürünü oldukları için türkü yakıcılar kuralları belirlenmemiş ve sınırları çizilmemiş bir rahatlık içinde hareket edebilmektedirler. Ya da bir ozanın söylediği sistemli bir deyiş zamanla değişerek vezin ve yapı bakımından daha bağımsız bir biçimde türküleşmiş olabilir”(Yakıcı, 2013: 208) demektedir.

Yapıları bakımından türkü metinlerini “bent”ler ve “kavuştak / bağlantı” lar olarak iki bölüme ayırabiliriz. *Bentler* türkü metinlerinin “asıl sözleri” oluştururken, *kavuştak / bağlantılar* ise genellikle bentler arasında tekrarlanan sözlerini oluşturur. Konuyla ilgili çeşitli sınıflamalar yapılmıştır (Sakaoğlu ve Alptekin, 2006: 592-593).

M.Özbek’e göre türküler koşmalardan ya da mânilerden oluşabilir. Yapılarında bağlantı/kavuştak olabilir fakat kavuşaksız türküler de oldukça yaygındır. En yaygın türkü biçimi ise üç dizeli bentlerden oluşan, iki dizeli bağlantılara sahip ve 11’li hece ölçüsüyle yazılmış türkülerdir (Özbek, 1998: 189).

Fuad Köprülü’ye göre türkülerin biçimsel olarak temelini mâniler oluşturur. İslamiyet öncesi dönemlere dayanan ve aktarılan bu biçim, türkülerde oldukça sık kullanılır (Köprülü, 2004a: 293).

Türkülerin yapısının oldukça değişken olmasından dolayı bu sınıflandırmanın zorluğu ortadadır. Fakat birçok önemli araştırmacı türkülerin yapısal özelliklerine, bent ve bağlantılarına göre sınıflandırılma çalışmaları yapmışlardır. H.Dizdaroğlu, D.Kaya M. Özbek,N. Gözaydın F. Özdemir, S. Bekki bu isimler arasında yer alır.

Fuat Özdemir yaptığı sınıflandırmada, türkülerin yapısal özelliklerine yani bentlerin ve bağlantıların bir düzen içinde olup olmamasına göre “yapılarında kararlılık gösteren türküler - yapılarında kararlılık bulunmayan türküler” olmak üzere iki ana başlık oluşturması, diğer sınıflandırmalardan farklı bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

*“1-Yapılarında kararlılık gösteren türküler
1.1.Benden dört dizeli türküler*

- 1.2.Bentleri üç dizeden oluşan türküler
1.3.Bentleri iki dizeli türküler
1.4.Mâni dörtlüklerinden oluşan türküler
1-Yapılarında kararlılık bulunmayan türküler “(Özdemir, 1999: 9-20)

En son ve en detaylı sınıflandırma Salahaddin Bekki tarafından yapılmıştır. Salahaddin Bekki'nin tasnifi şu şekildedir;

1.İkiliklerle Kurulu Türküler

1.1Bağlantıları olmayan ikiliklerle kurulu türküler

1.2.Bağlantıları olan ikiliklerle kurulu türküler

1.2.1.Bağlantıları dize başlarında olan ikiliklerle kurulu türküler

- a) Bağlantıları dize başlarında bir dize olan ikiliklerle kurulu türküler
b) Bağlantıları mısra başlarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler

1.2.2.Bağlantıları dize sonlarında olan ikiliklerle kurulu türküler

- a) Bağlantıları dize sonlarında bir dize olan ikiliklerle kurulu türküler
b) Bağlantıları dize sonlarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler

1.2.3.Bağlantıları dize aralarında olan ikiliklerle kurulu türküler

- a) Bağlantıları dize aralarında bir dize olan ikiliklerle kurulu türküler
b) Bağlantıları dize aralarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler
c) Bağlantıları dize aralarında üç dize olan ikiliklerle kurulu türküler
d) Bağlantıları dize aralarında dört dize ya da mâni kıtaları bulunan ikiliklerle kurulu türküler

- e) Bağlantıları dize aralarında beş ve daha fazla dize olan ikiliklerle kurulu türküler

1.2.4.Bağlantıları dize aralarında ve sonlarında olan ikiliklerle kurulu türküler

- a) Bağlantıları dize aralarında bir dize olan ikiliklerle kurulu türküler
b) Bağlantıları dize aralarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler
c) Bağlantıları dize aralarında üç dize olan ikiliklerle kurulu türküler
d) Bağlantıları dize aralarında dört dize ya da mâni kıtaları bulunan ikiliklerle kurulu türküler
e) Bağlantıları dize aralarında beş ve daha fazla dize olan ikiliklerle kurulu türküler

1.2.5.Bağlantıları bent aralarında olan ikiliklerle kurulu türküler

- a) Bağlantıları bent aralarında bir dize olan ikiliklerle kurulu türküler
- b) Bağlantıları bent aralarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler
- c) Bağlantıları bent aralarında üç dize olan ikiliklerle kurulu türküler
- d) Bağlantıları bent aralarında dört dize olan ya da mâni kıtalarından oluşan ikiliklerle kurulu türküler
- e) Bağlantıları bent aralarında beş ve daha fazla dize olan ikiliklerle kurulu türküler

1.2.6.Bağlantıları dize başlarında ve bent aralarında olan ikiliklerle kurulu türküler

- a) Bağlantıları bir dize olan türküler
- b) Bağlantıları iki dize olan türküler
- c) Bağlantıları üç dize olan türküler
- d) Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler
- e) Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler

1.2.7.Bağlantıları dize sonlarında ve bent aralarında olan ikiliklerle kurulu türküler

- a) Bağlantıları bir dize olan türküler
- b) Bağlantıları iki dize olan türküler
- c) Bağlantıları üç dize olan türküler
- d) Bağlantıları dört dizeden ya da mâni kıtalarından oluşan türküler
- e) Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler

2.Üçlüklerle Kurulu Türküler

2.1.Bağlantıları olmayan üçlüklerle kurulu türküler

2.2.Bağlantıları olan üçlüklerle kurulu türküler

2.2.1.Bağlantıları dize başlarında olan üçlüklerle kurulu türküler

- a) Bağlantıları dize başlarında olan üçlüklerle kurulu türküler
- b) Bağlantıları dize başlarında iki dize olan üçlüklerle kurulu türküler
- c) Bağlantıları dize başlarında üç dize olan üçlüklerle kurulu türküler

2.2.2.Bağlantıları dize sonlarında olan üçlüklerle kurulu türküler

- a) Bağlantıları dize sonlarında bir dize olan üçlüklerle kurulu türküler
- b) Bağlantıları dize sonlarında iki dize olan üçlüklerle kurulu türküler
- c) Bağlantıları dize sonlarında üç dize olan üçlüklerle kurulu türküler

2.2.3.Bağlantıları dize aralarında olan üçlüklerle kurulu türküler

- a) Bağlantıları dize aralarında bir dize olan üçlüklerle kurulu türküler
- b) Bağlantıları dize aralarında iki dize olan üçlüklerle kurulu türküler
- c) Bağlantıları dize aralarında üç dize olan üçlüklerle kurulu türküler
- d) Bağlantıları dize aralarında dört dizeden ya da mâni kıtalarından oluşan üçlüklerle kurulu türküler

2.2.4.Bağlantıları dize aralarında ve sonlarında olan üçlüklerle kurulu türküler

- a) Bağlantıları dize aralarında bir dize olan üçlüklerle kurulu türküler
- b) Bağlantıları dize aralarında iki dize olan üçlüklerle kurulu türküler
- c) Bağlantıları dize aralarında üç dize olan üçlüklerle kurulu türküler
- d) Bağlantıları dize aralarında olan dört ya da mâni kıtalarından oluşan üçlüklerle kurulu türküler
- e) Bağlantıları dize aralarında beş ve daha fazla dize olan üçlüklerle kurulu türküler

2.2.5.Bağlantıları bent aralarında olan üçlüklerle kurulu türküler

- a) Bağlantıları bent aralarında bir dize olan üçlüklerle kurulu türküler
- b) Bağlantıları bent aralarında iki dize olan üçlüklerle kurulu türküler
- c) Bağlantıları bent aralarında üç dize olan üçlüklerle kurulu türküler
- d) Bağlantıları bent aralarında dört dize ya da mâni kıtalarından oluşan üçlüklerle kurulu türküler
- e) Bağlantıları bent aralarında beş ve daha fazla dize olan üçlüklerle kurulu türküler

2.2.6.Bağlantıları dize başlarında ve bent aralarında olan üçlüklerle kurulu türküler

- a) Bağlantıları bir dize olan türküler
- b) Bağlantıları iki dize olan türküler
- c) Bağlantıları üç dize olan türküler

d) Bağlantıları dört dize olan ya da mâni kıtalarından oluşan türküler

e) Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler

2.2.7. Bağlantıları dize sonlarında ve bent aralarında olan üçlüklerle kurulu türküler

a) Bağlantıları bir dize olan türküler

b) Bağlantıları iki dize olan türküler

c) Bağlantıları üç dize olan türküler

d) Bağlantıları dört dize ya da mâni kıtalarından oluşan türküler

e) Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler

3. Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

3.1. Bağlantıları olmayan mâni kıtalarından kurulu türküler.

3.2. Bağlantıları olan mâni kıtalarından kurulu türküler

3.2.1. Bağlantıları dize başlarında olan mâni kıtalarından kurulu türküler

a) Bağlantıları dize başlarında bir dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

b) Bağlantıları dize başlarında iki dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

c) Bağlantıları dize başlarında üç dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

d) Bağlantıları dize başlarında dört ya da mâni kıtalarından oluşan mâni kıtalardan kurulu türküler

e) Bağlantıları dize başlarında beş ve daha fazla olan mâni kıtalarından kurulu türküler

3.2.3. Bağlantıları dize sonlarında olan mâni kıtalarından kurulu türküler

a) Bağlantıları dize sonlarında bir dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

b) Bağlantıları dize sonlarında iki dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

c) Bağlantıları dize sonlarında üç dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

d) Bağlantıları dize sonlarında dört dize ya da mâni kıtalarından kurulu türküler

3.2.3. Bağlantıları dize aralarında olan mâni kıtalardan kurulu türküler

a) Bağlantıları dize aralarında bir dize olan mâni kıtalarla kurulu türküler

b) Bağlantıları dize aralarında iki dize olan mâni kıtalarla kurulu türküler

c) Bağlantıları dize aralarında üç dize olan mâni kıtalarla kurulu türküler

d) Bağlantıları dize aralarında dört ya da mâni kıtalarından kurulu türküler

Bağlantıları dize aralarında beş ve daha fazla olan mâni kıtalarla kurulu türküler

3.2.4. Bağlantıları dize aralarında ve dize sonlarında olan mâni kıtalarından kurulu türküler

- a) *Bağlantıları dize aralarında bir dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler*
- b) *Bağlantıları dize aralarında iki dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler*
- c) *Bağlantıları dize aralarında üç dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler*
- d) *Bağlantıları dize aralarında dört dize olan veya mâni kıtalarından kurulu türküler*
- e) *Bağlantıları dize aralarında beş ve daha fazla dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler*

3.2.5. Bağlantıları bent aralarında olan mâni kıtalarından kurulu türküler

- a) *Bağlantıları bent aralarında bir dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler*
- b) *Bağlantıları bent aralarında iki dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler*
- c) *Bağlantıları bent aralarında üç dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler*
- d) *Bağlantıları bent aralarında dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan mâni kıtalarından kurulu türküler*
- e) *Bağlantıları bent aralarında beş ve daha fazla dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler*

3.2.6. Bağlantıları dize başlarında ve bent aralarında olan mâni kıtalarından kurulu türküler

- a) *Bağlantıları bir dize olan türküler*
- b) *Bağlantıları iki dize olan türküler*
- c) *Bağlantıları üç dize olan türküler*
- d) *Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler*
- e) *Bağlantıları beş ve daha fazla dizede oluşan türküler*

3.2.7. Bağlantıları dize sonlarında ve bent aralarında olan mâni kıtalarından kurulu türküler

- a) *Bağlantıları bir dize olan türküler*
- b) *Bağlantıları iki dize olan türküler*
- c) *Bağlantıları üç dize olan türküler*
- d) *Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler*
- e) *Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler*

4.Dörtlüklerle Kurulu Türküler

4.1.Bağlantıları olmayan dörtlüklerle kurulu türküler

4.2.Bağlantıları olan dörtlüklerle kurulu türküler

4.2.1.Birinci dörtlüğün son dizesinin bağlantı olarak tekrar edildiği türküler.

4.2.1.1.Bentleri dörtlük bağlantıları her dörtlüğün son iki dizesinin bağlantı olarak tekrar edilmesiyle oluşan türküler

4.2.1.2.Bentleri dörtlük bağlantı olan ikinci dizenin daha sonra gelen dörtlüğün birinci dizesi olarak tekrar edildiği türküler

4.2.2.Bağlantıları dize başlarında olan dörtlüklerle kurulu türküler

a) Bağlantıları dize başlarında bir dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

b) Bağlantıları dize başlarında iki dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

c) Bağlantıları dize başlarında üç dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

d) Bağlantıları dize başlarında dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan dörtlüklerle kurulu türküler

e) Bağlantıları dize başlarında beş ve daha fazla dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

4.2.3.Bağlantıları dize sonlarında olan dörtlüklerle kurulu türküler

a) Bağlantıları dize sonlarında bir dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

b) Bağlantıları dize sonlarında iki dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

c) Bağlantıları dize sonlarında üç dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

d) Bağlantıları dize sonlarında dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan dörtlüklerle kurulu türküler

4.2.4.Bağlantıları dize aralarında olan dörtlüklerle kurulu türküler

a) Bağlantıları dize aralarında bir dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

b) Bağlantıları dize aralarında iki dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

c) Bağlantıları dize aralarında üç dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

d) Bağlantıları dize aralarında dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan dörtlüklerle kurulu türküler

e) Bağlantıları dize aralarında beş ve daha fazla dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

4.2.5.Bağlantıları dize başlarında ve sonlarında olan dörtlüklerle kurulu türküler

- a) Bağlantıları dize başlarında bir dize olan dörtlüklerle kurulu türküler
- b) Bağlantıları dize başlarında iki dize olan dörtlüklerle kurulu türküler
- c) Bağlantıları dize başlarında üç dize olan dörtlüklerle kurulu türküler
- d) Bağlantıları dize başlarında dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan dörtlüklerle kurulu türküler

4.2.6. Bağlantıları bent aralarında olan dörtlüklerle kurulu türküler

- a) Bağlantıları bent aralarında bir dize olan dörtlüklerle kurulu türküler
- b) Bağlantıları bent aralarında iki dize olan dörtlüklerle kurulu türküler
- c) Bağlantıları bent aralarında üç dize olan dörtlüklerle kurulu türküler
- d) Bağlantıları bent aralarında dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan dörtlüklerle kurulu türküler
- e) Bağlantıları bent aralarında beş ve daha fazla dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

4.2.7. Bağlantıları dize başlarında ve bent aralarında olan dörtlüklerle kurulu türküler

- a) Bağlantıları bir dize olan türküler
- b) Bağlantıları iki dize olan türküler
- c) Bağlantıları üç dize olan türküler
- d) Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler
- e) Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler

4.2.8. Bağlantıları dize sonlarında ve bent aralarında olan dörtlüklerden kurulu türküler

- a) Bağlantıları bir dize olan türküler
 - b) Bağlantıları iki dize olan türküler
 - c) Bağlantıları üç dize olan türküler
 - d) Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler
- Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler (Bekki, 2004: 76)*

Bu çalışmada Safranbolu türkülerinin yapısal özelliklerini incelerken, türkülerin “asıl sözlerinin” yani bentlerinin dize sayısı temel alınarak bir sınıflandırma yapılmıştır. Öncelikle düzenli bir bent Safranbolu türkülerinin bentlerinin çoğunlukla üçlük dizelerden oluştuğu görülmüştür. Üçlük dizelerin yanı sıra, mâni düzenine sahip

türküler ile mâni düzeni dışında bentleri dörtlüklerle kurulmuş türkülerin de sayıca fazla olduğu görülmüştür. Türküler tasnif edilirken Fuat Özdemir ve Salahaddin Bekki'nin sınıflandırmaları temel alınmıştır.

3.1. Yapısında Kararlılık Gösteren Türküler

3.1.1. Bentleri Bir Dizeden Kurulu Türküler

Tezimizin yedinci bölümündeki türkü metinlerinde 39. sırada yer alan “*Gastamanı Gastamanı*” isimli türkünün bentleri tek dizeden oluşmaktadır. Bağlantıların dize sayısı da tektir ve bentler arasında bulunan birbirinden farklı iki bağlantı bulunmaktadır.

Türkünün sözleri aşağıdaki gibidir;

“Gastamanı Gastamanı

Hele hele bi denem de gel gel aman

Ah şekerinen beslemeli

Gıymatlım sen gel gel aman da dolan dolan gel

Hürünü çocuklar hürünü

Hele hele bi denem de gel gel aman

Gızlar allar geymiş bürünü

Gıymatlım sen gel gel aman da dolan dolan gel”

3.2.1. Bentleri İkiliklerle Kurulu Türküler

Safranbolu türkülerinde bentleri ikili dizelerle oluşmuş 7 adet türkü bulunmaktadır. Bu türküler türkü metinleri bölümünde yer alan 42,49,6.3.31.56 ve 2. sıralarda bulunan türkülerdir.

3.2.1.1. Bentleri İkiliklerle Kurulu, Bağlantıları Olmayan Türküler

İncelediğimiz Safranbolu türkülerinde bu özelliğe sahip bir türkü mevcuttur. Türkü metinleri bölümünde 2. sırada bulunan “*Geyme Dedim Geydin Sen Bu Alleri*” isimli türkü aşağıdaki gibidir;

“(Of) Geyme dedim geydin sen bu alleri

Başıma getirdin türlü halleri

(Of) Ezelden adettir gözele bakmak
Gözeller halinden ne bilir ahmak

(Of) Safranbolu'dan Zonguldağ'a tel gider
Hanımlara deste deste gül gider” **Geyme Dedim Geydin Sen Bu Alleri (2)**

3.2.1.2. Bentleri İkiliklerle Kurulu, Bağlantıları İki Dize Olan Türküler

İncelediğimiz Safranbolu türküleri arasında bu özelliğe sahip 3 türkü mevcuttur. Türkü metinleri bölümünde 6.,42. ve 49. sıralarda bulunan isimli türkülerbu başlık altında toplanmaktadır. Bu türkülerden “Havaş Bülbül Olacak” isimli türkünün bağlantıları iki dizeden oluşur ve birbirinden tamamen farklıdır. İlk bentten sonraki bağlantı dördlüktür.

“Havaş bülbül olacak (yâr yandım aman aman aman)
Gül dalına konacak

Havaş’ım Çerkez Çerkez
Yanıyor herkez
Havaş’ım aman aman
Yanıyor inan

Katibinin derdinden (yâr yandım aman aman aman)
Havaş verem olacak

Havaş’ım aman aman
Yanıyor inan

Bahçemde mısırim var (yâr yandım aman)
Dibinde hasırım var

Havaş’ım n’ettin n’ettin

Tövbe mi ettin” Havaş Bülbül Olacak (42)

3.2.1.3. Bentleri İkiliklerle Kurulu, Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler

İncelediğimiz Safranbolu türküleri arasında bu özelliğe sahip bir türküler türkü metinleri bölümünde 31. ve 56. Sırada bulunan “Evlerinin Önü Keşkek Dübeği” ve “Dama Burgur Sererler” isimli türkülerdir.

“(Aman/Haydi)Dama bulgur sererler
(Aman)Çıkma boyunu görerler (Gadunum)

Gadunum Gadunum
Gadunum da gözelim
Gel seninle gezelim

(Aman/Haydi)Dama çıkma baş açık
(Aman)Arpalar gara gılçık (Gadunum)

Gadunum Gadunum
Gadunum da gözelim
Gel seninle gezelim” **Dama Burgur Sererler (31)**

3.2.1.4. Bentleri İkiliklerle Kurulu, Bağlantıları Mâni Olan Türküler

İncelediğimiz Safranbolu türküleri arasında bu özelliğe sahip bir türkü mevcuttur. Türkü metinleri bölümünde 3. sırada bulunan “*Bir Giderim Beş Ardıma Bakarım*” isimli türkü aşağıdaki gibidir;

“(Amaniii)
Bir giderim beş ardıma bakarım (amman)
Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim(aman aman Amani)

Evdeki gızına
Duvardaki sazına

Akşama tez gel
Gıışlığına yazına

(Amaniii)

Sözüme sadıkam dönmem bazardan (amman)
Hak saklasın yavrum seni nazardan(aman aman Amani)

Evdeki gızına
Duvardaki sazına
Akşama tez gel
Gıışlığına yazına

(Amaniii)

Evlerine varamadım arimden (aman)
Ayırdılar beni nazlı yârimden(aman aman Amani)

Evdeki gızına
Duvardaki sazına
Akşama tez gel
Gıışlığına yazına” **Bir Giderim Beş Ardına Bakarım (3)**

3.3.Bentleri Üçlüklerle Kurulu Türküler

Safranbolu türkülerinde bentleri üçlü dizelerle oluşmuş 18 adet türkü bulunmaktadır. Bu türküler türkü metinleri bölümünde yer alan

21,23,29,5,7,50,34,12,35,8,40,44,45,14,20,50,54 ve 51. sıralarda bulunan türkülerdir.

Aşağıda 23. sırada bulunan “Aman Kürdün Gızı Kürdün De Gızı” isimli türkü mevcuttur.

“ (Aman)Kürdün gızı kürdün de gızı

(Aman) Sen allar gey ben gırmızı

(Aman) Yüreğime düşdü de sızı

(Aman) Un ele gızım hamur hamur yoğur

Var git evde gocanı da doyrur

(Aman) Kürdün gızı inek de sağar
(Aman) İnek depmiş dizini de oğar
(Aman) Acı datlı merhem de urar

(Aman) Un ele gızım hamur hamur yoğur
Var git evde gocanı da doyr.”

3.3.1.Bentleri çlklerle Kurulu, Bağlantısı olmayan Türküler

Trk metinleri bölümünde 45.sırada bulunan “Kızılbel'den Gelir Bekmez” isimli türkünün bentleri üçlük dizelerden oluşurken, bağlantısı olmamaktadır.

3.3.2.Bentleri çlklerle Kurulu, Bağlantıları Bir Dize Olan Türküler

İncelediğimiz Safranbolu türküleri arasında bu özelliğe sahip bir türkü mevcuttur. Trk metinleri bölümünde 12. sırada bulunan “*Gale Kapısı*” isimli türkü aşağıdaki gibidir;

“Gale gapısından girdim içeri aman
Zaptiyeler durmuş iki geçeli aman
Üç yıl oldu ben o yârdan geçeli aman

Ah yandım sana ben

Galenin içinde üç ağaç incir
Çınarın dalına şahin mi gonar
Yr aklıma gelse yüreğim yanar

Ah yandım sana ben” **Gale Kapısı (12)**

3.3.3.Bentleri çlklerle Kurulu, Bağlantıları İki Dize Olan Türküler

Türkü metinlerinde 21,23,29,5,7, 51,14,20,50,54 sıralarda bulunan 10 türkü bu özelliğe sahiptir. rnek bir türkü metni şu şekildedir;

“Abuca hayın Abuca
Attın beni uçtan uca
Anama yollan bir gece

Anam gelsin ben varaman
Ağrır gollarım saraman

Ana hamama vardın mı
Yunduğum yeri gördün mü
Şimdi gadrımı bildin mi

Anam gelsin ben varaman
Ağrır gollarım saraman” **Abuca Hayın Abuca (21)**

3.3.4.Bentleri Üçlüklerle Kurulu, Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler

İncelediğimiz Safranbolu türküleri arasında bu özelliğe sahip bir türkü mevcuttur. Türkü metinleri bölümünde 51. sırada bulunan “*Evlerine Varamadım Arımdan*” isimli türkü aşağıdaki gibidir;

“(Amman) Evlerine varamadım arımdan
Ayrırdılar Beni nazlı yârimden (aman)
Kim ayrılmış ben ayrılam yârimden

Armudu daldan
Edalı yârdan
Ayrılmam senden

(Amman) Evlerine vara gele eylendim
İftiradır dilden dile söylendim (Yâr Yâr)
El gızını ben kendime yâr sandım

Varam gidem annesine yalvaram
(Varam Gidem Kapısına Kul Olam)” **Evlerine Varamadım Arımdan (51)**

3.3.5.Bentleri Üçlüklerle Kurulu, Bağlantıları Dört Dize Olan Türküler

İncelediğimiz Safranbolu türküleri arasında bu özelliğe sahip bir türkü mevcuttur. Türkü metinleri bölümünde 8. sırada bulunan “*Getirin Gına Yakalım*” isimli türkü aşağıdaki gibidir;

“Getirin gına yakalım (nenni)
Yetmezse azca gatalım (nenni)
Gelinin halin soralım (nenni)
Nenni haşam benim paşam (nenni)
Yatrayım ak pamuğum (nenni)

A gelin gınan kutlu olsun (nenni)
Evde dirliğin datlı olsun (nenni)

Evlerinin önü mektep (nenni)
Mektepte okurlar tebbet (nenni)
Güveyi’nin adı Mehmet (nenni)
Nenni haşam benim paşam (nenni)
Yatrayım ak pamuğum (nenni)

A gelin gınan gutlu olsun neni
Evde dirliğin datlı olsun nenni

Yük dibine yenin ettim (nenni)
Üstüne al halı örttüm (nenni)
Sesini her sabah ettim (nenni)
Nenni haşam benim paşam (nenni)
Yatrayım ak pamuğum (nenni)

A gelin gınan gutlu olsun neni
Evde dirliğin datlı olsun nenni” **Getirin Gına Yakalım (8)**

3.3.6. Bentleri Üçlüklerle Kurulu, Bağlantıları Altı Dize Olan Türküler

Safranbolu türküleri içinde bu özelliğe sahip olan türkü⁴⁴. Sırada yer alan “Kâbe’nin Yolları Bölük Bölüktür” türküsünün bentleri üçlük dizelerden oluşan kavuştak kısımlar altı dizeden oluşmaktadır.

“ Kabe’nin yolları bölük bölüktür
Benim yürecüğüm delük delükdür
Dünya dedükleri bir gölgeliktür
Canım Kabem varsam sana
Gözel Kabem varsam sana
Ya Muhammed gel berü
Salli ala Muhammed
Yeşil aleminen gelir Muhammed
Salli ala Muhammed” **Kâbe’nin Yolları Bölük Bölüktür (44)**

3.4. Bentleri Mâni Dörtlüklerinden Kurulu Türküler

Safranbolu türkülerinde bentleri ikili dizelerle oluşmuş 9 adet türkü bulunmaktadır. Bu türküler türkü metinleri bölümünde yer alan 9.13.47.17, 22.30.4.32.52. sıralarda bulunan türkülerdir.

3.4.1. Bentleri Mâni Dörtlüklerinden Kurulu, Bağlantıları Olmayan

İncelediğimiz Safranbolu türküleri arasında bu özelliğe sahip bir türküler türkü metinleribölümünde 9,13,47,4. ve 32. Sırada bulunan “Daş Harmanın Mazısı” ve “Aman Değirmenci Guzum Değirmenci” isimli türkülerdir.

“Daş harmanın mazısı
Davşan govar tazısı
Ben yârimden de ayrı gayrı düşdüm
Bu alnımın yazısı

Çaya indim gamışa

Bir su verin yanmıŖa
Mevla'm sabırlar versin (aman aman)
Yârinden ayrılmıŖa.” **DaŖ Harmanın Mazısı (4)**

“*Aman Değirmenci Guzum Değirmenci*” isimli türkü aynı zamanda deyiŖmeli türkü özelliğine sahiptir. AŖaęıda türkünün bir kısmı verilmiŖtir;

“Kadın söyler:

Aman değirmenci
Guzum değirmenci
Sana para vereyim
Öğüdüver çavdarımı buğdayımı

Değirmenci söyler:

Aman Hanım
Zarif Hanım
Senin paran senin olsun
Öğüdemem çavdarımı buğdayımı

Kadın söyler:

Aman değirmenci
Kuzum değirmenci
Al yanak senin olsun
Öğüdüver buğdayımı çavdarımı”

3.4.2. Bentleri Mâni Dörtlüklerinden Kurulu, Bağlantıları İki Dize Olan Türküler

Bu çalıŖmada incelenen türküler içinde bu özelliğe sahip bir türkü mevcut değildir

3.4.3. Bentleri Mâni Dörtlüklerinden Kurulu, Bağlantıları Üç Dize olan Türküler

Türkü metinleri bölümünde 52. Sırada yer alan “Denizde Urganım Var” türküsü bu özelliğe sahip tek türküdür.

“Denizde urganım var (amman amman)

(Haydi de)Gümüştten yorganım var (aman)

Gız ben seni alırsam (aman aman)

(Aman) Gara goç gurbanım var (aman)

Öyl’olsun da hanım gelin böyl’olsun (aman)

Bizi seven ahblar merd’olsun(aman)

(Ah) Bizi yeren düşmanlar gahrolsun (aman)” **Denizde Urganım Var (52)**

3.4.4. Bentleri Mâni Dörtlüklerinden Kurulu, Bağlantıları Dört Dizeden Oluşan Türküler

Türkü metinleri bölümünde 22. Sırada yer alan “Alçak Cevüz Dalları” türküsü ile 30. Sırada bulunan “Dağ Olur Meşelerde” isimli türkü ve “Yeşil İpek Bükene” isimli türkü bu özelliğe sahip türkülerdir.

“Dağ olur meşelerde

Gülsuyu şişelerde

Eller yârini almış

Ben kaldım köşelerde

Gel gel yanıma keklik

Gastın canıma keklik

Al gınalı parmakların

Batır ganıma keklik

Dağda biten darıdır

Balı yapan arıdır

A gız sana sorarlar

Benzin neden sarıdır

Gel gel yanıma keklik

Gastın canıma keklik

Al gınalı parmakların

Batır ganıma keklik” **Dağ Olur Meşelerde (30)**

3.5. Bentleri Dörtlüklerle Kurulu Türküler

Safranbolu türkülerinde bentleri ikili dizelerle oluşmuş 6 adet türkü bulunmaktadır. Bu türküler türkü metinleri bölümünde 1., 24.,26.,28.,36.,39. sıralarda yer alan türkülerdir.

3.5.1. Bentleri Dörtlüklerle Kurulu, Bağlantıları Olmayan Türküler

Türkü metinleri bölümünde 15,24.,26.,28., ve 39. sıralarda yer alan türkülerin bentleri 4'lüklerle kurulmuştur ve bağlantıları bulunmamaktadır.

3.5.2. Bentleri Dörtlüklerinden Kurulu, Bağlantıları Tek Dize Olan Türküler

İncelediğimiz türküler arasında bu özelliğe sahip tek türkü, türkü metinleri bölümünün 43. Sırasında yer alan “Her Nereye Varsam Gurulur Engel” isimli türküdür.

“Of yareey Her nereye varsam gurulur engel
Top top olmuş ka (k)üllerin mah yüzüne çengel
Ben ölürsem a yavrum cenazeme sen gel
Yu yıka ela göz yaşynan defneyle beni (of of)
Aman ben yandım (ey)”

3.5.3. Bentleri Dörtlüklerle Kurulu, Bağlantıları İki Dize Olan Türküler

Türkü metinleri bölümünde 36. Sırada yer alan “Garaoğlan Garaoğlan” isimli türkünün bentleri 4'lüklerden oluşurken, bağlantıları 2'li dizelerden kurulmuştur. Deyişmeli bir türkü olan bu türküde “kız ve erkek” karşılıklı birbirlerine cevap vermektedir. Bu türküyü incelerken “erkek” tarafının söylediği sözlere göre bir sınıflandırma yapılmış ve bu sebeple bu başlık altına alınmıştır. Aynı zamanda yedinci bölümde 46.sırada yer alan “Köprüden Geçer İken” isimli türkü bentleri dörtlüklerle kurulu, bağlantıları ikili olan bir diğer türküdür.

3.5.4. Bentleri Dörtlüklerle Kurulu, Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler

Türkü metinleri bölümünde 1. sırada yer alan “Aç Kapıyı Ben Geldim”türküsü bu özelliğe sahip türküdür. Bağlantıları 3'lük dizelerden oluşmuştur fakat türkü incelendiğinde bazı bölümlerde kurallara sıkı sıkıya bağlılık olmadığı görülmektedir.

3.5.5. Bentleri Dörtlüklerle Kurulu, Bağlantıları Dört Dize Olan Türküler

Safranbolu türküleri içinde bu özelliğe sahip tek türkü “İlik Düştü Yakamdan” isimli; türkü metinleri bölümünün 10.sirasında yer alan türküdür.

“İlik düştü yakamdan

(Aman) Gız geliver arkamdan

Böyle sevda mı olur

(Aman) İste beni babamdan

Odalara hanım gelin odalara (vay)

Şimdi de rağbet modalara (vay)

Ellere hanım abam ellere (vay)

Şimdi de rağbet gözellere (vay)” **İlik Düştü Yakamdan (10)**

3.6. Bentleri Beşliklerle Kurulu Olan Türküler

Safranbolu türküleri içinde bentleri beşlik dizelerden oluşan tek türkü “Uyur İken Uyardılar” isimli türküdür. Bu türkünün bağlantı/kavuştak bölümü bulunmamaktadır. Türkü metni aşağıdaki gibidir;

“Uyur idik uyardılar

Sürülüp kazaya gittik

Halimizi hal eyledik

Pir defterine yazıldık

Pir Sultanım ey der şunda

Diriye saydılar bizi saydılar bizi

Kanarayı mesken ettik mesken ettik

Yolumuzu yol eyledik yol eyledik

Hak divanına dizildik divanına dizildik

Çok keramet var insanda var insanda” **Uyur İken Uyardılar (48)**

3.7. Yapısında Kararlılık Olmayan Türküler

Safranbolu türküleri içinde “Garaoğlan Garaoğlan” isimli deyişmeli türkü yapısında kararlılık tespit edemediğimiz bir türküdür. Kız ve erkeğin karşılıklı konuşmalarından oluşan türkü de erkek tarafının sözlerin türkünün kavuştak bölümünü oluşturduğu görölmektedir. Yalnız bu kavuştaklar birbirinden farklı bent yapısına sahip iki ayrı kavuştal seklindedir. Kız tarafının sözleri ise teklik ve ikilik dizelerden oluşan “asıl söz/bent” kısmıdır.

“Kız:

Garaoğlan Garaoğlan

Erkek:

Heh heh hanım gız

Hele hele hele canım gız

Kız:

Bende güzel gözler var

Ondan m’isteng Garaoğlan

Erkek:

Yok yok hanım gız

Yok yok yok canım gız

Bilemedin derdimden derdimden

Ah bilemiyon derdimden derdimden

Kız:

Garaoğlan Garaoğlan

Erkek:

Heh heh hanım gız

Hele hele hele canım gız

Kız:

Bende güzel gaşlar var

Ondan m’isteng Garaoğlan

Erkek:

Yok yok hanım gız
Yok yok yok canım gız
Bilemedin derdimden derdimden
Yine bilemedin derdimden derdimden

Kız:

Garaoğlan Garaoğlan

Erkek:

Heh heh hanım gız
Hele hele hele canım gız

Kız:

Bende güzel eller var
Ondan m'isteng Garaoğlan

Erkek:

Yok yok hanım gız
Yok yok yok canım gız
Bilemedin derdimden derdimden
Ah bilemiyon derdimden derdimden

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ŞEKİL ÖZELLİKLERİNE GÖRE SAFRANBOLU TÜRKÜLER

Ezgiyle söylenen her türlü manzum eser halk tarafından türkü olarak nitelendirilmektedir (Dizdaroğlu, 1969:103).

Yapılan incelemelerde ve tanımlarda türkülerin genellikle hecenin 7, 8 ve 11’li kalıplarına sahip olduğu söylenmektedir. Şükrü Elçin türkülerdeki ölçüyle ilgili şunları söylemektedir;

“Türküler, umumiyetle herkesin anlayabileceği ortak, sâde ve tabîi bir dille, hece vezni ile söylenmekte veya yazılmaktadır; aruzla meydana getirilmiş örnekleri vardır” (Elçin, 2001: 195).

Kaya ve Yakıcı türkülerini ölçüleri bakımından tasnif eden araştırmacılardandır. Kaya’nın tasnifinde türküler “beş, yedi, sekiz, on bir, on beş” heceli olarak ele alınmıştır. Kaya bu durumu şu şekilde özetlemektedir;

“Türküler, genellikle yedi, sekiz ve on bir hece ile söylenmişlerdir. Az sayıda da olsa beş ve on beş heceli şiirler de vardır. Bunun yanında bağlantılarla vücuda getirilen türkülerde, ana metinlerle ve bağlantıların heceleri arasında eşitlik olmayabilir. Yani ana metin kısmı yedi hece olan bir türkünün bağlantı kısmı on bir hece olabilir.” (Kaya, 2014: 175)

Yakıcı ise türkülerini aruz vezinli olanların yanı sıra “üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz, dokuz, on, on bir, on iki, on üç, on dört, on beş, on altı” heceli olarak tasnif etmektedir. (Yakıcı, 2013: 197-206).

Safranbolu türkülerini şekil özellikleri açısından incelendiğinde, özellikle ölçüleri ve kafiye örgüsü bakımından kuralsız veya değişik yapıya sahip türkülerin mevcut olduğu tespit edilmiştir. Bazı türkülerde ise ölçü ve kafiye örgüsü açısından belli bir düzen mevcut olsa da, bazı dizelerinin bu düzeni bozduğu görülmüştür. Bunun sebebinin, yöreden yöreye aktarılan türkülerde ortaya çıkan çeşitlenmeler, varyantlaşmalar; derleyicilerin ve kaynak kişilerin türkülerini aktarış biçimlerinden kaynaklı eklemeler veya eksiltmeler olduğu düşünülmüştür. Bu durumla karşılaşılan türkülere sınıflandırma içinde değinilecektir.

Safranbolu türkülerinde aruz vezni yoktur. Türküler genellikle hece ölçüsünün yedili, sekizli ve on birli hece kalıpları ile oluşturulmuş olup, bazı türkülerde serbest hece ölçüsünün kullanıldığı görülmüştür. Türkülerinin çoğunluğun onbirli hece ölçüsüne sahip olduğu tespit edilmiştir.

4.1. Ölçülerine Göre Türküler

4.1.1. Yedi Heceli Türküler

İncelediğimiz türkülerin 12 tanesinin, yedili hece ölçüsü ile oluşturulmuş türkü olduğu tespit edildi. Bunlar türkü metinlerinin yer aldığı tezin yedinci bölümünde 1.,9.,42., 10., 46.,13.,17.,19.,30.,31.,4., ve 52. sıralarda yer alan türkülerdir.

“Gayadan ener akrap

(Aman) Ağzında yeşil yaprak (vay)

Gel sarılalım yatalım

(Aman) Sonumuz gara toprak (vay)” **Gayadan İner Akrap (19)**

“Denizde urganım var (amman amman)

(Haydi de)Gümüştten yorganım var (aman)

Gız ben seni alırsam (aman aman)

(Aman) Gara goç gurbanım var (aman)” **Denizde Urganım Var (52)**

4.1.2. Sekiz Heceli Türküler

Bu çalışmada yer alan Safranbolu türkülerinden 9 tanesi sekizli hece ölçüsüyle oluşturulduğu görülmüştür. Bunlar türkü metinlerinin yer aldığı tezin yedinci bölümünde 33.,35.,8.,21.,5.,54.,45.,15.,48., sıralarda yer alan türkülerdir.

“(Aman) Türkmen Gızı Türkmen Gızı

(Aman) Sen Allar Giy Ben Gırmızı

(Aman) Yüreğime Girdi (De) Sızı” **Türkmen Gızı (54)**

“Garalı yazmabenek benek

Üskufeden kesdür yelek

Gayınnaya sırmalı göynek

Ver bana elmas taşlarını” **Garalı Yazma Benek Benek (35)**

4.1.3. On Bir Heceli Türküler

Bu çalışmada yer alan Safranbolu türkülerinden 20 tanesi onbirli hece ölçüsüyle oluşturulduğu görülmüştür. Bunlar türkü metinlerinin yer aldığı tezin yedinci bölümünde

11.,12.,51.,53.,35.,37.,39.,54.,6.,24.,3.,26.,27.,28.,44.,14.,20.,49.,18.,50.sıralarda yer alan türkülerdir.

4.1.4. Serbest Hece Ölçüsüyle Oluşturulmuş Türküler

Bu çalışmada yer alan Safranbolu türkülerinden 9 tanesi serbest hece ölçüsüyle oluşturulduğu görülmüştür. Bunlar türkü metinlerinin yer aldığı tezin yedinci bölümünde 23.,29.,32.,7.,36.,40.,43.,47.,16. sıralarda yer alan türkülerdir.

“Selam da söylen Bey babama

Çiftini çubuğunu satsın da

Beş bini tamam yapsın da

Oğlum da Mahmud'um desin de aman

O çıkarsın beni zindandan mahpusdan” **Selam Da Söylen Beybabama (16)**

4.2. Kafiye ve Kafiye Örgüsü Bakımından Türküler

4.2.1. Kafiye Örgüsü aa, bb, cc vb. Olan Türküler

Bu çalışmada incelenen türküler içinde 2.,3., 6.,31.,42. ve 49. Sırada yer alan 6 türkünün bentlerinin kafiye örgüsünün aa,bb,cc..... şeklinde olduğu görülmüştür. Örneğin 2. Sırada bulunan “Geyme Dedim Geydin Sen Bu Alleri” isimli türkünün kafiye düzeni aşağıdaki gibidir;

“(Of) Geyme dedim geydin sen bu **alleri** (a)

Başıma getirdin türlü **halleri** (a)

(Of) Ezelden adettir gözele bak**mak** (b)

Gözeller halinden ne bilir ah**mak** (b)

(Of) Safranbolu'dan Zonguldağ'a tel **gider** (c)

Hanımlara deste deste gül **gider**” (c)

4.2.2. Kafiye Örgüsü aaa, bbb, ccc vb. Olan Türküler

Bu çalışmada incelenen türküler içinde ,11,51,34,44,12,35,54,8,23,40,36, 45,14,20,18,50,29,5,7,21 sıralarda yer alan 20 türkünün bentlerinin kafiye örgüsünün aaa,bbb,ccc..... şeklinde olduğu görülmüştür. Örneğin 45. Sırada bulunan “Kızılbel'den Gelür Bekmez ” isimli türkünün kafiye düzeni aşağıdaki gibidir;

“Kızılbel'den gelür bek**mez** (Helosa Helosa) (a)

Peştemala goysam ak**maz** (Helosa Helosa) (a)

Benim yarım bensüz yat**maz** (Helosa Helosa) (a)

İstanbul'dan gelir hekim (Helosa Helosa) (b)

Cevahirdir benim yüküm (Helosa Helosa) (b)

Cevahirdir benim yüküm (Hele mele yusa yusa hey)" (b)

4.2.3. Kafiye Örgüsü aabb, aabb, vb. Olan Türküler

Safranbolu türküleri içinde sadece türkü metinleri bölümünün 36. Sırasında bulunan "Garaoğlan Garaoğlan" isimli deyişli türkünün "erkek" tarafından söylenen bölümlerinde aabb, aabb.. şeklinde bir kafiye düzeni karşımıza çıkmaktadır.

4.2.4. Kafiye Örgüsü aaxa, bxbx, ccxc vb. Olan Türküler

Safranbolu türküleri içinde 1.,22.,30.,9.,32.,52.,33.,19.,13.,47.,17. sıra numaralı türkülerin mâni kafiye düzenine sahip olduğu görülmektedir.

4.2.5. Kafiye Örgüsü aaab, cccd vb. Olan Türküler

Safranbolu türküleri içinde 26.,27.,28.,43.,39.sıra numaralı 5 türkünün aaab, cccd kafiye düzenine sahip olduğu tespit edilmiştir. Fakat aşağıdaki örnekte de olduğu gibi kafiye düzenine uymayan bazı bölümler de karşımıza çıkabilmektedir. Örneğin 26. Sırada yer alan "Cemalin Bağına Seyrana Girdim" isimli türkünün ilk kıtasında kafiye örgüsü abab olarak karşımıza çıkarken, türküyü oluşturan diğer iki kıtanın aaab, cccd şeklinde olduğu görülmüştür. Bu istisnai duruma rağmen türkü bu başlık altına tasnif edilmiştir.

"Cemalin bağına seyrana **geldim**(a)

Yâr koynunda vara benzer **nar sesi**(b)

Guşuma (kulak) dokunur ihsana **geldim** (a)

Ayva sesi turunç sesi **nar sesi**(b)

Ne halet var sende ey peri bilmem(c)

Gönül verir sana her gören adem(c)

Kakülünden gelir guşuma her dem(c)

Mansur sesi zincir sesi **dar sesi**" (b)

4.2.6 Diğer Şekillerde Olan Türküler

Bu çalışmada incelenen türkülerden, yedinci bölümün 25.,53.,15.,37.,10.,41.,46.,16. sıralarında yer alan türkülerin belirli bir kafiye düzenine sahip olmadıkları görülmüştür.

Türkülerde dize başlarında, ortalarında veya sonlarına kullanılan ve genellikle ünlem niteliğindeki kelime veya kelime gruplarına *ezgiye yardımcı söz kalıpları* denilmektedir. Bu söz kalıpları türküler incelenirken şekil özelliklerine göre ayırt edici bir özellik olarak düşünülmüştür.

Pertev N.Boratav bu söz ve söz kalıpları türkülerimize yepyeni bir ifade zenginliği verdiklerini, ezgiyi tamamlama işlevigördüklerini söylemekte (Boratav, 2017: 350) ve şunları eklemektedir;“*Bu türlü ilâveler, türkü için gayet tabî unsurlar telakki oluna gelmiştir. Esasen bu hâl, sade bizim halk türkülerimizde değil, bütün milletlerin halk türkülerinde görülür. Bu ilâve sözler bizim türkülerde ekseriye “de” ve “da” rabıta veya nida, hitap mahiyetinde kelimeler olur.*” (Boratav, 2017: 349).

Boratav bu nevi söz kalıplarıyla türkü yakıcıların türkülerine büyük bir katkı sağladıklarını şu şekilde ifade etmektedir;“*Bunlar, melodiyi tamamlamak için ilâve olunmuş kelimeler değil, meçhul halksanatkârının -bestekâr ve şairinin- düşünerek, duyarak, kasten koyduğu kelimeler... Halk türkülerinin böyle imkânlar bırakan ananevî kaidelerinden istifade eden anonim sanatkârlar, çok defa bu basit oyunla türküye fevkalâde şeyler ilâve edebiliyor.*”(Boratav, 2017: 351)

Ümral Deveci ezgiye yardımcı bu söz ve söz kalıplarının türküler için tabii unsurlar olduklarını ifade etmektedir. Güfte ile bestesi birlikte doğan türkülerde mevcut oldukları gibi sonradan bestesi yapılan türküler ile bir ezgiden başka bir ezgiye aktarılan türkülerde de görülebileceğini söyleyen Deveci bu söz kalıplarının ortaya çıkışını şu şekilde aktarmaktadır; “*Türküler, bazen bir halk şairi manzumesinin türkü formunda alınmasıyla da doğrudan doğruya türkü olarak yazılmış güftelerden meydana gelmiştir. Her ikidurumda da sözler tamamen melodiye tekabül etmez ve melodideki bazı notalar açıktakalır. Bu aksaklığın giderilmesi için, halk türküsünde, ya birkaç nota bir hece üzerinetoplanır ya da mısraya bazı heceler ve kelimeler eklenir. Buradan anlaşıldığı gibi, bu eklemeler, türkü için doğal unsurlar olarak kabul görmüştür ve bütün milletlerin halkşarkılarında bu çeşit eklemeler bulunmaktadır.*” (Deveci, 2007: 43).

Tezin malzemesini oluşturan Safranbolu türkülerinde de “Ah, amman, of, ölüyon, avanın, bi danem, amani,efem, yandım,dostlar, haydi, gadunum, heey, yavrum..” gibi ezgiye yardımcı söz kalıpları oldukça sık karşımıza çıkmaktadır.

Safranbolu türküleri için yaptığımız tasnifte öncelikle türkülerde ezgiye yardımcı söz kalıplarının kullanılıp kullanılmadığına bakılmıştır. “Ezgiye yardımcı söz kalıbı kullanılan ve kullanılmayan türküler” tasnifi yapıldıktan sonra, ezgiye yardımcı sözcüklerin kullanıldıkları türküler, bu söz kalıpların türkü içinde kullanıldıkları yere bakılarak tasnif edilmiştir. Türkülerde ezgiye yardımcı söz kalıpları dize başında, ortasında, sonunda karşımıza çıkarken, bazı türkülerde hem başta hem sonra, hem başta hem ortada ya da hem ortada hem sonda şeklinde kullanılabilir. İncelediğimiz türküler bu duruma istinaden sınıflandırılmıştır.

4.3. Ezgiye Yardımcı Söz Kalıbı Kullanılan Türküler

4.3.1. Söz Kalıpları Dize Başlarında Olan Türküler

Bu çalışmada incelenen türkülerden 8 tanesinde ezgiye yardımcı söz kalıpları dizelerin başında kullanılmıştır. Bu türküler ve kullanılan ezgiye yardımcı söz grupları aşağıda verilmiştir;

“(Aman) Kürdün gızı kürdün de gızı

(Aman) Sen allar gey ben gırmızı

(Aman) Yüreğime düşdü de sızı

(Aman) Un ele gızım hamur hamur yoğur

Var git evde gocanı da doyor” **Aman Kürdün Gızı Kürdün De Gızı (23)**

Yedinci bölümde verilen türkü metinlerinde 23. Sırada olan “Aman Kürdün Gızı Kürdün De Gızı” isimli türküde “aman” sözcüğü, iki kıtadan oluşan türküde mısra başlarında kullanılmıştır.

“Daş harmanın mazısı

(Haydi de) Davşan govar tazısı

Ben yarimden de ayrı gayrı düşdüm

Bu alnımın yazısı

Çaya indim gamışa

(Haydi de) Bir su verin yanmışa

Mevlam sabırlar versin (aman aman)

Yarinden ayrılmışa.” **Daş Harmanın Mazısı (4)**

Bu türküde “Haydi De” söz kalıbı türküyü oluşturan iki dördlüğün başında kullanılmıştır. Fakat ikinci kıtanın 3. dizisinde “aman aman” sözcükleri sadece bu dizide karşımıza çıkmaktadır.

“Goc’adam’a yatak serdim gül gibi
Zabahısı gaktım altına baktım göl gibi
Beni ona veriverdiler kör gibi
(Ah) Annem beni güldürmedi gülmesin
(Ah) Benden başka evlat yüzü görmesin

Goc’adam’ın merdivenden inişi
Oflayı pufloyı ahlayı ihlayı her işi
Oynaşırken fırladı gitti ön dişi
(Ah) Annem beni güldürmedi gülmesin
(Ah) Benden başka evlat yüzü görmesin” **Goc’adama Yatak Serdim Gül Gibi (40)**

Bu türküde 5’lik dizelerden oluşan türkü kıtalarının dördüncü ve beşinci dizelerinin başında “Ah” sözcüğü ezgiye yardımcı olarak kullanılmaktadır.

“Güvercin uçuverdi
(Yavrum) Kanadın açıverdi
Eloğlu değil mi?
Öptü de kaçıverdi

Seherde yatmış yârim
(Yavrum) Zülfü kol atmış yârim
Oynamayın gülmeyin
Uykuya yatmış yârim.” **(Güvercin Uçuverdi (9)**

“*Güvercin Uçuverdi*” isimli türkü bentleri 4’lük olan iki kıtadan oluşmakta ve bu kıtaların ikinci dizelerinin başında “**Yavrum**” kelimesi ezgiye yardımcı olarak kullanılmaktadır.

“Küp içinde ireçel
(Ah) Eyi gün gelür geçer
Kötü yare düşenin
(Ah) Ah ilen ömrü geçer

Küp içinde naneler
Açılsın meyhaneler
Gızlar fındıkçı olmuş
(Ah) Ne yapsın zenpareler(**Küp İçinde İreçel (13)**)

Bu türküde “Ah” sözcüğü ezgiye yardımcı olarak kullanılmıştır.

“Köprüden geçer iken
(Aman/Canım) Köprü salladı beni
Yabancının gızları
(Haydi) İpsiz bağladı beni
Sürü sürü sürmeli sürmeli gızlar
Yakaları çapraz düğmeli gızlar

Köprünün altı çayır
(Aman/Canım) Gülü dikenden ayır
Gız aşkına düşeli
(Haydi) Yanıyon cayır cayır
Sürü sürü sürmeli sürmeli gızlar
Yakaları çapraz düğmeli gızlar” (**Köprüden Geçer İken(46)**)

Bu türküde “Aman, canım ve haydi” sözcükleri ezgiye yardımcı olarak dize başlarında kullanılmıştır.

“(Aman) Türkmen Gızı Türkmen Gızı
(Aman) Sen Allar Giy Ben Gırmızı
(Aman) Yüreğime Girdi (De) Sızı

(Aman) Un Ele Gızım Hamur Hamur Yoğur
Var Git Evde Efendini Doyur

(**Aman**) Türkmen Gızı İnek Sağar

(**Aman**) İnek Depmiş Dizini Ovar

(**Aman**) Acı Datlı Merhem (De) Vurar

(**Aman**) Un Ele Gızım Hamur Hamur Yoğur

Var Git Evde Efendini Doyur” (**Türkmen Gızı (54)**)

Adnan Ataman’ın kitabında yer almayan, TRT THM Repertuarı’nda kayıtlı olan Türkmen Gızı isimli türkü de “Aman” sözü sıklıkla dize başlarında ezgiye yardımcı olarak kullanılmıştır.

4.3.2. Söz Kalıpları Dize Ortalarında Olan Türküler

“Tepecikten bir su içdim kanmadım

Elli (**de**) dirhem gırşun yedim (**aman aman**) ölmedim

Şu gençlikte bir murada ermedim

Ağlama a ninem ben gidiyom (**aman aman**) mezere

Girdim de mezere çıkmam dünya (aman aman) yüzüne

Tepecüğün alt yanından geçmedim

Gırşun (**da**) yedim bir yudum su (**aman aman**) içmedim

Ben canımdan geçtim yârdan geçmedim

Ağlama a ninem ben gidiyom (**aman aman**) mezere

Girdim (**de**) mezere çıkmam dünya (**aman aman**) yüzüne.”

(Tepecikten Bir Su İçdim Kanmadım (20))

İncelediğimiz Safranbolu türkülerinde sadece türkü metinleri bölümünde 20. sırada yer alan “Tepecikten Bir Su İçdim Kanmadım” isimli bu türküde “ de/da, aman aman” söz ve söz kalıplarının ezgiye yardımcı olarak dize ortalarında kullanıldığını görmekteyiz.

“Hac’Osman’ın havuzunda gum gaynar

Hac’Osman’ın gelinleri de çift oynar

Küçük gelin büyüğünden hoş oynar

(Ah) Alurun dedin de aldattın beni

On telli sazınan oynattın beni” **Çayırılıkta Çimenlikte Evim Var (29)**

“Çayırılıkta Çimenlikte Evim Var” isimli türkü 5’lik bentlerden kurulu iki kıtadan oluşmakta olup, ikinci kıtasının 4. Dizesinin başında “Ah” kelimesi ezgiye yardımcı olarak kullanıldığı için bu başlık altında değerlendirilmiştir.

4.3.3. Söz Kalıpları Dize Sonlarında Olan Türküler

Türkü Ad	Ezgiye Yardımcı Söz Kalıbı	Örnek dize/dizeler
Züriye’nin Güğümleri Galaylı (50)	Ah Alaylı Halaylı/ AmanAman Ah golaylı Ah Alaylı Ah golaylı Ah alleri	Züriye’min güğümleri galaylı (ah galaylı) Fistan geymiş etekleri halaylı (halaylı aman aman) Züriye’mi aldatması golaylı (ah golaylı) (Ah) Alırın dedin de aldattın beni (aldattın beniamman) On telli sazınan oynattın beni (oynattın beni aman)
Yeşil İpek Bükene (Sunam) (17)	Sunam of	Yeşil ipek bükene (Sunam of) Yâre dizlik dikene Mevlam da sabırlar versin (Sunam of) Gizli sevda çekene
Aç Kapıyı Ben Geldim(1)	Avanın Ölüyon	Çuha da yelek eğmesi (avanın) Yol yanında düğmesi (ölüyom) Yine de gözüm seyriyo (avanın) Yakın yarin gelmesi
Alçak Cevüz Dalları (22)	Türkmenim aman Bi danem Gökmenim aman	Alçak cevüz dalları (Türkmenim aman) Sıva da beyaz golları (bi danem) Gece gelme gündüz gel (gökmenim aman) Gol bekliyor yolları (bi danem) Haydindi hopla da gel
Bir Gelinin Bir Gızınan Cengi Var (24)	Aman	Bir gelinin bir gızınan cengi var Bilemedim hangisinin dengi var

		Gızın göğsünde (ak) sırmalı süngü var Çeker süngüsünü yâre saldırır (aman)
Çadır Gurdum Eğr'Ova'nın Düzüne (27)	Efem Yandım/aman	Çadır kurdum Eğr'Ova'nın düzüne (efem) Sevda verdim bir muhacir gızına (yandım/aman) Gözelliğten bakılmıyor yüzüne (efem) Yattım uykulardan uyanamadım (aman)
Güveyi Dama Çıkamaz(5)	Hey hey	Güveyi dama çıkamaz (hey hey) Çıkıp da akça saçamaz (hey hey) Gelip de alıp kaçamaz (hey hey) Ağlama gelin anası (hey hey) Sabreyle sağduç ninesi (hey)
Evlerinin Önü Keşkek Dübeği (53)	De hanım kızlar dübeği vay vay Vay vay	Evlerinin önü (de) keşkek dübeği [de hanım kızlar dübeği vay vay] Sokuyu vurdukça sallar göbeği (vay vay)
Getirin Gına Yakalım (Nenni) (8)	Nenni	Getirin gına yakalım (nenni) Yetmezse azca gatalım (nenni) Gelinin halin soralım (nenni) Nenni haşam benim paşam (nenni) Yatrayım ak pamuğum (nenni)
Havaş Bülbül Olacak (42)	Yar yandım aman aman aman	Havaş bülbül olacak (yar yandım aman aman aman) Gül dalına konacak Havaş'ım Çerkez Çerkez Yanıyor herkez Havaş'ım (aman aman) Yanıyor inan
Kızılbel'den Gelir Bekmez (45)	Helosa	Kızılbel'den gelür bekmez (Helosa Helosa) Peştemala goysam akmaz (Helosa Helosa) Benim yarım bensüz yatmaz (Helosa Helosa)
Oğlan da Golunu Sallama(47)	Of aman aman aman aman	Bu bir ince sözdür inceden ince Bülbül feryad eder gülü görünce (of aman aman aman aman) Can bendenden ayırsalar kar etmez İki gönül bir araya gelince (of aman aman aman aman)
Uzun Olur Uzun Yolun Zelvisi (49)	Yandım aman gülüm aman)	Uzun olur uzun yolun zelvisi (Yandım aman gülüm aman) Ben bilemedim benim yarım hangisi (hangisi)

	Amman amman	of) Hele yavru yavru yavru Gülüm (amman amman amman)
--	-------------	--

İncelediğimiz Safranbolu türkülerin 13'ünde ezgiye yardımcı söz kalıplarının dize sonlarında kullanıldığını tespit ettik. Kullanılan söz kalıpları ve hangi türkülerde kullanıldıkları aşağıdaki tabloda, birkaç örnekle birlikte verilmiştir.

4.3.4. Söz Kalıpları Karışık Olarak Kullanılan Türküler

İncelediğimiz Safranbolu türkülerin 13'ünde ezgiye yardımcı söz kalıplarının dizelerin farklı yerlerinde kullanıldığını tespit ettik. Kullanılan söz kalıpları ve hangi türkülerde kullanıldıkları aşağıdaki tabloda, birkaç örnekle birlikte verilmiştir.

Türkü Ad	Ezgiye Yardımcı Söz Kalıbı	Örnek dize/dizeler
Dama Burgur Sererler(31)	Aman/Haydi Gadunum	(Aman/Haydi) Dama bulgur sererler (Aman) Çıkma boyunu görerler (Gadunum) Gadunum Gadunum
Denizde Urganım Var (52)	Aman aman Haydi de	Denizde urganım var (aman aman) (Haydi de) Gümüşt en yorgunum var Gız ben seni alırsam (aman aman) (Haydi de) Gara Goç kurbanım var
Eğrem De Büğrem Şu Sarayın Yolları (7)	Aman Da	Eğrem de büğrem (aman) şu sarayın yolları (Aman) Bükülmeeyor nazlı yarin kolları Tutula (da) galsın yüz bin sene diyen dilleri
Evlerine Varamadım Arımdan (51)	Amaniii Amani	(Amman) Evlerine varamadım arımdan Ayırdılar beni nazlı yârimden (aman) Kim ayrılmış ben ayrılam yârimden
Evlerinin Önü Yüksek Köşk Olsun (34)	Aman Efem	Evlerinin önü yüksek köşk olsun (aman) Ben saramadım saranlara (efem) aşk olsun Benim yârim bu işleri hoş görsün (aman) Geçti kömür gözlüm eyleyemedim
Garşudan Garşuya Olur	Of	(Of) Garşudan garşuya olur mu böyle İk'elim böğrümde merhemet eyle

mu Böyle (37)		Sen kimin yarısın doğruca söyle Hasretlik giyamete galır mı böyle Anadan sürmelim (of)
Bir Giderim Ben Ardıma Bakarım (3)	Amanii Amman	Amaniii Bir giderim beş ardıma bakarım (amman) Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim(aman aman
Gayadan İner Akrap (19)	Aman Vay	Gayadan ener akrap (Aman) Ağzında yeşil yaprak(vay) Gel sarılalım yatalım (Aman) Sonumuz gara toprak (vay)
Genç Osman Geliyor Alaylı Handan (39)	Ooof Of of	(Ooof) Genc Osman geliyor alaylı handan Gılcın gabzası görünmez gandan (of of) Bağdat'ın içinde tozdan dumandan (of of) Dumanlar içinde galdı Genc Osman (of of)
Burma Da Burma Duman Tüter Dağın Belinden(25)	Ah Aman	Yazılmaduk name gelir yarin elinden (Ah)Bunu yazan yanlış yazmış zerhoş dilinden Atma bu daşları atma ben yareliyem Eller aller geymiş (aman) ben kareliyem
İlik Düştü Yakamdan (10)	Aman Vay	İlik düştü yakamdan (Aman) Gız geliver arkamdan Böyle sevda mı olur (Aman)İste beni babamdan Odalara hanım gelin odalara (vay) Şimdi de rağbet modalara (vay) Ellere hanım abam ellere (vay) Şimdi de rağbet gözellere (vay)
Her Nereye Varsam Gurulur Engel (43)	Of yareeey Of of Ey	(Of yareeey) Her nereye varsam gurulur engel Top top olmuş ka (k)üllerin mah yüzünge çengel Ben ölürsem a yavrum cenazeme sen gel Yu yıka ela göz yaşynan defneyle beni (of of) Aman ben yandım (ey)

4.3.5. Ezgiye Yardımcı Söz Kalıbı Kullanılmayan Türküler

Bu çalışmada incelenen türkülerden 20 tanesinde herhangi bir ezgiye yardımcı söz veya söz kalıbı kullanılmamıştır. Bu türküler ; “Yüce Dağ Başında Gara Gış Olur (18), Uyur İken Uyardılar (48), Ben Yarime Galtında Kavuştum (6), Cemalin Bağına Seyrana Geldim (26), Dağ Olur Meşelerde (30), Aman Değirmenci Guzum Değirmenci (32), Elimi Isırdı Pire (33), Gastamanı Gastamanı (38), Eşim Dostum Yüklesinler Yükümü (11), Gale Gapsısı (12), Garalı Yazmam Benek Benek (35), Garaoğlan Garaoğlan (36), Geyme Dedim Geydin Sen Bu Alleri (54), Gode Gode Göl Olsun (41), Kabe'nin Yolları (44), Mapushane İçinde Üç Ağaç İncir (14), Sahur Vakti Çıktık Yola (15), Selam Da Söylen Beybabama (16), Aç Kapıyı Ben Geldim (1), Türkülü Aşık Ali Hikayesi (55)” isimli türkülerdir. Türkü metinlerin verildiği, tezin 8. bölümünde yer aldıkları sıra parantez içinde gösterilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KONULARINA GÖRE TÜRKÜLER

Tezimizin “Türkülerin sınıflandırılması” bölümünde de ifade ettiğimiz gibi türkülerin sınıflandırılması yapı ve şekil özelliklerine, hece ölçü sayılarına, konularına, usullü veya usulsüz oluşlarına, ağızlarına, ait oldukları yöreye veya ezgilerine göre yapılabilmektedir. Fakat türkülerin özellikle konularına göre tasnifinin zorluğu araştırmacılar tarafından ifade edilmektedir.

Salahaddin Bekki bir türkü incelemesinde birçok konunun karşımıza çıkabileceğini ifade etmiş, böyle durumlarla ana temin temel alınması gerektiğini söylemiştir. Ana temlerin ise kişiden kişiye göre değişebileceğini belirterek türkülerini şu şekilde tasnif etmiştir:

1. *Aşk ve sevdâ üzerine söylenen türküler*
2. *Gurbet, ayrılık, hasret türkülleri*
3. *Ölüm türkülleri (Ağıtlar)*
4. *Çocuk türkülleri (Ninniler)*
5. *Güzellik ve güzeller üzerine söylenen türküler (Güzellemeler)*
 - a. *İnsan güzellemeleri*

- b. Hayvan güzellemeleri*
- c. Şehirler ve toprak üzerine söylenen türküler*
- 6. Kahramanlık türküleri*
- 7. Tabiat türküleri*
 - a. Bitki ve çiçekler ile türküler*
- 8. Güldürücü türküler*
- 9. Öğretici ve öğüt verici türküler*
- 10. Dini içerikli türküler*
 - a. İlahiler ve devriyeler(Bekki, 2004: 97-107)*

Mehmet Özbek, konularına göre türküleri ana başlıklar ve alt başlıklar şeklinde sınıflandırmıştır;

A. LİRİK TÜRKÜLER:

- 1. İnsanî duyguların çok etkili ve coşkun bir şekilde anlatıldığı türküler bu gruba girer.*
- 2. Aşk, sevdâ türküleri*
- 3. Gurbet türküleri (ayrılık, asker, mapushane türküleri)*
- 4. Ağıtlar (ölüm, tabii afetler üzerine)*
- 5. Ninniler*

B. SATİRİK TÜRKÜLER:

- 6. Kişiyi veya toplumu kınayan, yeren türküler bu gruptadır.*
- 7. Güldürücü türküler (mizahî türküler)*
- 8. Taşlamalar, ilenmeler*

C. OLAY TÜRKÜLERİ:

- 9. Tarihi türküler (destanlar, kahramanlık ve serhat türküleri)*
- 10. Eşkıya türküleri (derebeyi, cinayet türküleri)*

D. TÖREN VE MEVSİM TÜRKÜLERİ:

- 11. Kına, düğün, esvap giydirme töreni türküleri*
- 12. İtikat ve mezhep törenleri türküleri*

E. İŞ VE MESLEK TÜRKÜLERİ:

- 13. Esnaf türküleri*

F. PASTORAL TÜRKÜLER:

Çoban ve kır yaşamını anlatan, tabiat güzelliklerini konu edinen bu türküler bu gruba girer.

14. Tabiat türküleri

G. DİDAKTİK TÜRKÜLER:

15. Dinleyene bir şeyler öğreten, ders veren türkülerdir

H. OYUN TÜRKÜLERİ:

16. Ritmik dans türküleri

17. Temsilî oyun türküleri(Özbek, 1994: 85-86).

Pertev Naili Boratav konularına göre türküleri tasnif ederken iki ana bölüme ayırmıştır; A bölümünü konusu bakımından türküler; B bölümünü ise söylendiği yer bakımından incelemiştir.(Boratav, 1992: 150-151)

Safranbolu türküleri konuları bakımından incelenirken özellikle Mehmet Özbek'in "Folklor ve Türkülerimiz" isimli eserindeki tasnifi göz önünde bulundurulmuştur. İncelediğimiz türküler konuları ve icra edildikleri ortamlar bakımından aşağıdaki tabloda verilmiştir.

TEZDEKİ SIRA NO:	TÜRKÜ ADI	KONU	TÜR
1	AÇ KAPIYI BEN GELDİM	AŞK-SEVDA	LİRİK TÜRKÜ
2	GEYME DEDİN GEYDİN SEN BU ALLERİ	AŞK-SEVDA	LİRİK TÜRKÜ
3	BİR GİDERİM BEŞ ARDIMA BAKARIM	AYRILIK-AŞK	LİRİK TÜRKÜ
4	DAŞ HARMANIN MAZISI	AYRILIK-HASRET	LİRİK TÜRKÜ
5	DÜNÜŞÜLER BÖLÜK BÖLÜK (GÜVEYİ DAMA ÇIKAMAZ)	AYRILIK-AŞK	TÖREN-MEVSİM TÜRKÜLERİ
6	BEN YÂRİME GALALTINDA GAVUŞTUM	AŞK-SEVDA	LİRİK TÜRKÜ
7	EĞREM BÜĞREM ŞU SARAYIN YOLLARI	AŞK-SEVDA	LİRİK TÜRKÜ
8	GETİRİN GINA YAKALIM (NENNİ)	EVLADA DUYULAN SEVGİ-AYRILIK	TÖREN-MEVSİM TÜRKÜLERİ
9	GÜVERCİN UÇUVERDİ	AYRILIK-HASRET	TÖREN-MEVSİM TÜRKÜLERİ

10	İLİK DÜŞTÜ YAKAMDAN	AŞK-SEVDA	LİRİK TÜRKÜ
11	EŞİM DOSTUM YÜKLESİNLER YÜKÜMÜ	MİSTİK DUYGULAR	DİNİ İÇERİKLİ TÜRKÜ
12	GALE KAPISI	AYRILIK	OYUN TÜRKÜSÜ
13	KÜP İÇİNDE İREÇEL	AŞK-SEVDA	LİRİK TÜRKÜ
14	MAPUSHANE İÇİNDE ÜÇ AĞAÇ İNCİR	AYRILIK- MAPUSHANE	GURBET TÜRKÜSÜ
15	SAHUR VAKTİ ÇIKTIK YOLA	RAMAZAN TÜRKÜSÜ	DİNİ İÇERİKLİ TÜRKÜ
16	SELAM DA SÖYLEN BEYBABAMA	AŞK-SEVGİ	LİRİK- DEYİŞMELİ TÜRKÜ
17	YEŞİL İPEK BÜKENE	AYRILIK-SEVDA	OYUN TÜRKÜSÜ
18	YÜCE DAĞ BAŞINDA GARA GIŞ OLUR	GURBET-SILA	OYUN TÜRKÜSÜ GURBET TÜRKÜSÜ
19	GAYADAN İNER AKRAP	AŞK-SEVDA	OYUN HAVASI
20	TEPECÜKTEN BİR SU İÇDİM KANMADIM	AĞIT	LİRİK TÜRKÜ
21	ABUCA HAYIN ABUCA	AĞIT	TÖREN-MEVSİM TÜRKÜLERİ
22	ALÇAK CEVÜZ DALLARI	AŞK-SEVDA	OYUN TÜRKÜSÜ
23	AMAN KÜRDÜN GIZI KÜRDÜN DE GIZI	AŞK-SEVDA	OYUN TÜRKÜSÜ
24	BİR GELİNİN BİR GIZINAN CENGİ VAR	ATIŞMA	TÖREN-MEVSİM TÜRKÜLERİ- DEYİŞMELİ
25	BURMA DA BURMA DUMAN TÜTER DAĞIN BELİNDEN	AŞK-SEVDA	LİRİK TÜRKÜ
26	CEMALİN BAĞINA SEYRANA GELDİM	AŞK-SEVDA	LİRİK TÜRKÜ
27	ÇADIR GURDUM EĞR'OVA'NIN DÜZÜNE	YİĞİTLİK-AŞ	OLAY TÜRKÜLERİ

28	ÇADIR GURDUM ŞU DERENİN DÜZÜNE	SEVDA-HASRET	GURBET TÜRKÜSÜ
29	ÇAYIRLIKTA ÇİMENLİKTE EVİM VAR	AŞK-SEVDA	OYUN TÜRKÜSÜ
30	DAĞ OLUR MEŞELERDE	AYRILIK	GURBET TÜRKÜSÜ
31	DAMA BURGUR SERERLER	AŞK-SEVDA	LİRİK TÜRKÜ
32	AMAN DEĞİRMENCİ GUZUM DEĞİRMENCİ	AŞK-SEVDA	LİRİK TÜRKÜ
33	ELİMİ ISIRDI PİRE	AŞK-SİTEM	LİRİK TÜRKÜ
34	EVLERİNİN ÖNÜ YÜKSEK KÖŞK OLSUN	AYRILIK	OYUN TÜRKÜSÜ
35	GARALI YAZMAM BENEK BENEK	AŞK-SEVDA	OYUN TÜRKÜSÜ
36	GARAOĞLAN GARAOĞLAN	AŞK-SEVDA	OYUN HAVASI (TEMSİLİ OYUN)
37	GARŞUDAN GARŞUYA OLUR MU BÖYLE	AŞK-SEVDA	OYUN TÜRKÜSÜ
38	GASTAMANI GASTAMANI	AŞK-SEVDA	OYUN TÜRKÜSÜ
39	GENÇ OSMAN GELİYOR ALAYLI HANDAN	KAHRAMANLIK	OLAY TÜRKÜSÜ
40	GOC'ADAMA YATAK SERDİM GÜL GİBİ	SİTEM	TÖREN VE MEVSİM TÜRKÜSÜ
41	GODE GODE GÖL OLSUN	YAĞMUR DİLEME	TABIAT TÜRKÜSÜ PASTORAL
42	HAVAŞ BÜLBÜL OLACAK	AŞK-SEVDA	LİRİK TÜRKÜSÜ
43	HER NEREYE VARIRSAM	AŞK-SİTEM	OYUN TÜRKÜSÜ

	GURULUR ENGEL		
44	KÂBE’NİN YOLLARI BÖLÜK BÖLÜKTÜR	MİSTİK DUYGULAR	DİNİ İÇERİKLİ TÜRKÜ
45	KIZILBEL’DEN GELÜR BEKMEZ	AŞK-SEVDA	TÖREN VE MEVSİM TÜRKÜSÜ
46	KÖPRÜDEN GEÇER İKEN	AŞK-SEVDA	LİRİK TÜRKÜ
47	OĞLAN DA GOLUNU SALLAMA	AŞK-SEVDA	LİRİK-DEYİŞMELİ TÜRKÜ
48	UYUR İKEN UYARDILAR	MİSTİK DUYGULAR	DİNİ İÇERİKLİ TÜRKÜ
49	UZUN OLUR UZUN YOLUN ZELVİSİ	AŞK-SEVDA	OYUN TÜRKÜSÜ
50	ZÜRİYEM’İN GÜĞÜMLERİ GALAYLI	AŞK-SEVDA	OYUN TÜRKÜSÜ
51	EVLERİNE VARAMADIM ARIMDAN	AYRILIK-SİTEM	LİRİK TÜRKÜ
52	DENİZDE URGANIM VAR	DİLEK-ADAK	OYUN TÜRKÜSÜ
53	EVLERİNİN ÖNÜ KEŞKEK DÜBEĞİ	AŞK-SEVDA	PASTORAL TÜRKÜ
54	TÜRKMEN GIZI	AŞK-SEVDA	LİRİK TÜRKÜ

5.1.Lirik Türküler

İncelediğimiz Safranbolu türkülerinin çoğu insani duyguları yoğun ve etkili ve coşkulu bir şekilde anlatıldığı türkülerden oluşmaktadır. 54 türkünün 26’sı lirik türkü niteliği taşımaktadır.

5.1.1. Aşk, Sevda Türküleri

İncelediğimiz türkülerin, yedinci bölümde yer alan türkülerden 23 tanesi aşk ve sevda üzerinedir. Öyle ki oyun havası olması hasebiyle “oyun türküleri” başlığı altında değerlendirdiğimiz çoğu türkünün ana temi de aşk ve sevdadır. Bu türkülerde sevgiliye duyulan aşk, sevginin yoğunluğu, ulaşılmazlık, sitem, acı tüm insanı duyguları bulmak

mümkündür. Türkümetinleri bölümünde 26,54,18,14,28,51,30,31,32,33,46,47,53, 1,2,3,4,5,6,7,.10,13,16,35 sıralarda yer alan türküler ana temi aşk ve sevda olan türkülerdir.

Bu türkülerden 53. Sırada yer alan “Evlerinin Önü Keşkek Dübeği” isimli türkü Adnan Ataman’ın ifadesiyle imece eğlencelerinde “dibekte buğday döğerken” söylenen, aynı zaman bir “iş türküsü” olarak değerlendirilebilecek bir türküdür. Konu itibasiyle bakıldığında aşk, sevda temini de içeren bu türküyü bu özelliğinden dolayı lirik türküler ana başlığında değerlendirdik.

5.1.2. Gurbet Türküleri (Ayrılık, asker, mapushane türküleri)

İncelediğimiz türkülerden 3.,4.,5.,14.,18.,28.,30.,51. sıralarda yer alan türküler konuları itibariyle sevgiliden ayrılık, hasret konularını anlatan türkülerdir. 18. sırada yer alan “Yüce Dağ Başında Gara Gış Olur” isimli türkü gurbet/sıla temini içeren hem bir lirik türkü hem de bir oyun türküsü niteliği taşımaktadır.

5.1.3. Ağıtlar (Ölüm, tabii afetler vs.)

Safranbolu türkülerinden 20.sıradaki “Tebecükten Bir Su İçdim Gnamadım” isimli ve 21. sırada yer alan “Abuca Hayın Abuca” isimli türküler konuları itibariyle ağıt niteliği taşımaktadır. İcra edildikleri yer bakımından örneğin “Abuca Hayın Abuca” türküsü kına gecelerinde söylendiğinden aynı zamanda bir “Tören Türküsü” özelliği taşımaktadır.

5.2. Olay Türküleri

M.Özbek’in tasnifine göre tarihi olayları ve karakterleri anlatan türküler ile eşkıya/ başkaldırı türküleri “Olay Türküleri” başlığı altındadır.

5.2.1.Tarihi türküler (Destanlar, kahramanlık ve serhat türküleri)

İncelediğimiz Safranbolu türküleri arasında eşkıya türküsü bulunmamaktadır. Fakat 27. Sırada yer alan” Çadır Gurdum Eğr’ova’nın Düzüne” isimli türkü ile 39. Sıradaki “Genç Osman Geliyor Alaylı Handan” isimli türküler kahramanlık konulu türkülerdir. Bu sebeple bu başlık altında değerlendirilmişlerdir.

Özellikle “Genç Osman” isimli türkü Anadolu’nun birçok yöresinde bilinen ve varyantları oluşmuş bir kahramanlık türküsüdür. Efsaneleşmiş bir kahramana yakılan bu türkü aynı zamanda bir “ağıt” niteliğinde olduğundan aynı zamanda bir lirik türküdür.

5.3.Tören ve Mevsim Türküleri

Kına, düğün, gelin alma veya dini tören ortamlarında söylenen türkülerdir. İncelediğimiz Safranbolu türkülerinde özellikle düğünlerde ve kına merasimlerinde söylenen türküler oldukça fazladır. “Oyun Türküleri” başlığı altında topladığımız oyun havası niteliğindeki çoğu türkü düğünlerde, kına gecelerinde söylendiğinden ve bu ortamlarda oynandığından aynı zamanda bu kategoride de değerlendirilebilir.

5.3.1. Kına, Düğün, Esvap Giydirme Töreni Düğünleri

Safranbolu türküleri metinleri bölümünde 5.,85.,9.,24.,40.,45. Sıralarda yer alan türküler kına ve düğün merasimlerinde söylenen türkülerdir.

5.3.2. Dini İçerikli Türküler

İncelediğimiz türkülerden 11.,15.,44. Sıralarda yer alan türküler dini/mistik duygular içeren türkülerdir. Özellikle yaygın olarak bilinen ve icra edilen bir türkü olan “Kâbe’nin Yolları Bölük Bölüktür” isimli türkü bir ilahi niteliğinde olmasına rağmen yine kına gecelerinde gelini ağlatmak için bir ağıt edasıyla söylenen bir türküdür.

5.4. Pastoral Türküler

M.Özbek’in tanımıyla bu türküler “*çoban ve kır yaşamını anlatan, tabiat güzelliklerini konu edinen*” (Özbek,2004:327) eserlerdir.

5.4.1. Tabiat Türküleri

Safranbolu türküleri söz konusu olduğunda bu başlık altında değerlendirebileceğimiz iki türkünün olduğunu tespit ettik. Türkü metinleri bölümünde 41. Sırada yer alan “Gode Gode Göl Olsun” türküsü bu başlık altında değerlendirilebilecek bir türküdür.

Adnan Ataman’ın aktardığı kadarıyla bu türkü yörede bir “yağmur dileme” geleneğinin parçasıdır (Ataman,2014:108). Çocukların “baldıran” adı verilen geniş yapraklı bir bitkiyi fasülye sırıklarının ucuna takar, sokak sokak dolaşarak evlerin pençelerine tutarlar. Bunu gören yöre halkı ise çocukların tuttukları yeşilliklerin üstüne maşpa ile su serperler.

5.5. Oyun Türküleri

Bir tür ritmik dans eşliğinde icra edilen veya orta oyunu gibi temsili oyunlarda söylenen türkülerdir. Safranbolu türküleri arasında “oyun havası” niteliğinde 16 türkü bulunmaktadır.12,17,18,19,22,23,29,34,35,36,38,43,49,50,52 nolu sıralarda yer alan türküler oyun havası türküleridir.

5.5.1 Ritmik Dans Türküleri (Oyun Havaları)

Ritmik bir dans eşliğinde söylenen Safranbolu oyun havalalarının sayısı oldukça fazladır. İncelediğimiz türkü metinlerinin büyük bir kısmının kaynağı olan Adnan Ataman’ın kitabı bizzat “Safranbolu Türküleri ve Oyun Havaları” ismini taşımaktadır.

Yörede özellikle düğün, kına merasimi, gelin alma törenlerinde; eğlence ve sıra âlemlerinde oyun havaları dans eşliğinde sık sık icra edilir.

5.5.2. Temsili Oyun Türküleri

Safranbolu türküleri arasında 36. sırada yer alan “Garaoğlan Garaoğlan” isimli deyişmeli türkü yörede köy orta oyunlarında karşılıklı iki kişinin atışması şeklinde icra edilir.

ALTINCI BÖLÜM

SAFRANBOLU TÜRKÜLERİNDE SÖZ VARLIĞI

6.1. Kelime Türlerine Sıklıkları

Bu bölümde 54 adet Safranbolu türküsü yer almaktadır. Türkü metnlerinin kelime türleri ve kullanım sıkları saptanmış ve toplam 3621 kelime tespit edilmiştir. Çalışmada bulunan bu kelimeler, gramer yapıları ve belli anlam özelliklerine göre gruplandırılmış ve kullanım sıklıkları verilmiştir. Kelimeler; adlar, sıfatlar, zamirler, ünlemler, fiiller, fiilimsiler, ikilemeler şeklinde sınıflandırılmıştır. Kelimelerin büyük bir bölümünü oluşturan adlar, kendi içerisinde şu şekilde tasnif edilmiştir:

- Aile, Akrabalık ve Unvan Adları
- Bitki ve Çiçek Adları
- Dini Adlar
- Doğa Adları
- Eşya Adları
- Giyim-Kuşam Adları
- Hayvan Adları
- İnsan Bedeni ve Organ Adları
- Mekân Adları
- Renk Adları
- Sayı Adları
- Sevgiliye Ait Adlar
- Yiyecek ve İçecek Adları
- Zaman Adları
- Özel İsimler

6.2. Adlar

Safranbolu türkü metnlerinde en çok tekrarlanan ad *yâr*'dır. Safranbolu türkülerinde “*yâr*” ile kastedilen sevgilidir. Bu ad *Sevgiliyi tanımlayan adlar ve tamlamalar* başlığına dâhil edilmiştir.

6.2.1. Aile, Akrabalık ve Unvan Adları

Safranbolu türkü metinlerinde farklı 32 adet aile, akrabalık ve unvan adları bulunmaktadır. Bu adlar türkü metinlerinde toplam 246 defa kullanılmıştır. Kullanım sıklığı en yüksek olan bölümdür. Bu kelimeler içinde en sık *hanım* adı eş (kadın) anlamında kullanılmıştır. Safranbolu türkü metinlerinde geçen aile, akrabalık ve unvan adları ve kullanım sıklıkları şöyledir:

ana (14 defa), *anne* (5 defa), *ağa* (1 defa), *baba* (2 defa), *bey* (4 defa), *buba* (1 defa), *çocuk* (1 defa), *dost*(2 defa), *eloğlu*(1 defa), *Eğr' Ahmed* “Eğri Ahmet” (1 defa), *eş* (3 defa), *evlat* (5 defa), *Garaoğlan* “Karaoğlan” (9 defa), *gardaş* “kardeş” (1 defa), *Genç Osman* (8 defa), *gelin* (24 defa), *güvey* (4 defa), *gız* “kız” (40 defa), *goca* “koca” (3 defa), *Hac'Osman* “Hacı Osman” (2 defa), *hanım* (39 defa), *kız* (5 defa), *nine* (5 defa), *oğlan* (2 defa), *oğul* (1 defa), *paşa* (3 defa), *Pir Sultan* (1 defa), *sağduç* “sağdıç” (2 defa), *usta* (2 defa), *yar* (40 defa), *yavru* (14 defa), *Zeybek Osman* (1 defa).

Ben yârime gal'altında gavuştum

Öptüm sevdim helallaştım barıştım

Aman amman amman barıştım

Yandım aman aman barıştım

Ben Yarime Galaltında Gavuştum (6)

6.2.2. Bitki ve Çiçek Adları

Safranbolu türkü metinlerinde bitki ve çiçek adları ile ilgili 17 ad kullanılmıştır. Bu adlar metinlerde toplam 35 kez tekrarlanmıştır. Bu bölümde en sık geçen ad *gül*'dür.

Safranbolu türkü metinlerinde geçen bitki ve çiçek adları ve kullanım sıklıkları şöyledir: *ağaç* (3 defa), *alıç* (1 defa), *çam* (1 defa), *çayır* (1 defa), *çınar* (1 defa), *çiçek* (1 defa), *dal* (5 defa), *diken* (2 defa), *gavak* “kavak” (1 defa), *gonca* (2 defa), *gül* (9 defa), *iğde* (1 defa), *meşe* (2 defa), *nergis* (1 defa), *toprak* (1 defa), *yaprak* (1 defa), *zelvi* “selvi” (2 defa).

Bu bir ince sözdür inceden ince

*Bülbül feryad eder **gülü** görünce (of aman aman aman aman)*

Can bendenden ayırsalar kar etmez

İki gönül bir araya gelince (of aman aman aman aman)

6.2.3. Dini Adlar

İncelenen Safranbolu türkü metinlerinde dini adlar ile ilgili farklı 12 ad toplamda 61 defa tekrarlanmıştır. *Muhammed*, en sık tekrarlanan addır. Onu 12 tekrarla takip eden *Kâbe*'dir.

Safranbolu türkü metinlerinde geçen dini adlar ve kullanım sıklıkları şöyledir: *abdest* (1 defa), *Allah*(8 defa), *Allahümme* (1 defa), *hu*(3 defa), *Kâbe* (12 defa), *Muhammed* (18 defa), *namaz* (2 defa), *pir* (2 defa), *rahmet* (3 defa), *salli ala* (9 defa), *şükür* (1 defa), *Yarabbi* (1 defa).

Kâbe 'nin yolları bölük bölüktür

Benim yürecüğüm delük delükdür

Dünya dedükleri bir gölgeliktür

Canım Kâbem varsam sana

Gözel Kâbem varsam sana

Ya Muhammed gel berü

Salli ala Muhammed

Yeşil aleminen gelir Muhammed

Salli ala Muhammed

Kâbe'nin Dallarü Bölük Bölüktür (44)

6.2.4. Doğa Adları

Çalışmada yer alan Safranbolu türkü metinlerinde 20 farklı doğa adı tespit edilmiştir. Toplamda ise 72 kez geçmektedir. Bunlar arasında en fazla tekrarlanan *su*'dur.

Safranbolu türkü metinlerinde geçen doğa adları ve kullanım sıklıkları şöyledir: *ağaç* (3 defa), *çay* (1 defa), *çayırılık* (1 defa), *çimenlik* (1 defa), *çöl* (2 defa), *dağ* (11 defa), *daş* "taş" (4 defa), *gök* (3 defa), *göl* (5 defa), *gül* (9 defa), *ırmak* (1 defa), *kum* (2 defa), *pınar* (1 defa), *sel* (2 defa), *su* (14 defa), *tepe* (2 defa), *toprak* (1 defa), *yağmur* (5 defa), *yaprak* (1 defa), *yayla* (3 defa).

Tepecikten bir su içdim ganmadım

Elli (de) dirhem gürşun yedim (aman aman) ölmedim

Şu gençlikte bir murada ermedim

Tepecikten Bir Su İçdim Kanmadım (20)

6.2.5. Eşya Adları

Eşya adları arasında türkü metinlerinde en çok kullanılan ad *saat*'tir. Bu bölümde 23 ad metinlerde toplam 63 defa kullanılmıştır.

Safranbolu türkü metinlerinde geçen eşya adları ve kullanım sıklıkları şöyledir:*akça* (2 defa), *cam* (2 defa), *çadır* (2 defa), *çubuk* (2 defa), *defter* (1 defa), *gaz* (1 defa), *gapı* “kapı” (5 defa), *gılinc* “kılıç” (2 defa), *kapı* (11 defa), *kelepçe* (1 defa), *küp* (3 defa), *name* (1 defa), *perde* (1 defa), *saat* (10 defa), *saz* (6 defa), *süngü* (2 defa), *şamdan* (2 defa), *şişe* (2 defa), *urgan* (1 defa), *torba* (1 defa), *yatak* (1 defa), *zencir* “zincir” (2 defa), *zincir* (2 defa).

Elinde şamdan

Bakıyor camdan

Geçiyor yoldan

Zarif de hanım.

Yeşil İpek Bükene (Sunam) (17)

6.2.6. Giyim-Kuşam Adları

Safranbolu türkü metinlerinde giyim-kuşam ile ilgili 20 ad kullanılmış, bu adlar toplam 35 kez tekrar edilmiştir.

Safranbolu türkü metinlerinde geçen giyim-kuşam adları ve kullanım sıklıkları şöyledir:*babuç* “papuç” (1 defa), *çamaşur* “çamaşır” (1 defa), *çuha* (2 defa), *dizlik* (1 defa), *don* (1 defa), *düğme* (3 defa), *etek* (3 defa), *fes* (4 defa), *fistan* (1 defa), *göynek* “gömlek” (1 defa), *ipek* (1 defa), *kundura* (1 defa), *mendil* (1 defa), *mest* (1 defa), *nalın* (1 defa), *peştemal* (1 defa), *şalvar* (2 defa), *tülbent* (1 defa), *yazma* (5 defa), *yelek* (3 defa).

Allı yazma dallı yazma

Yârim gurbet elde gezme.

Yüce Dağ Başında Gara Gış Olur (18)

6.2.7. Hayvan Adları

“Hayvan Adları” başlığında *arı*, *bülbül*, *keklik* gibi 20 ad yer almaktadır. Toplamda ise metinlerde 36 defa hayvan adı geçmektedir. Bunlar arasında 8 defa kullanılan *keklik* kelimesi en çok tekrarlanandır.

Türküler ait olduğu toplumun kültürü ve yaşayışıyla sıkı sıkıya bağlıdır. Ataerkil bir yapıya sahip olan Türk toplumunda halk müziği sözlerine de ataerkillik yansımaktadır. Türküler, çoğunlukla erkeklerin dünyasını yansıtmakta olduğu için, kadın bir sevgi nesnesi olarak algılanmış ve metaforlarla kadın ve kadına duyulan aşk anlatılmıştır.

Tüm türkü metinlerin tamamında bülbül ve keklik simgesel olarak kullanılmıştır. Çoğunlukla seven erkeği simgeleyen bülbülün kimi zaman özellikle ötürü ile kadını ilgili benzetmelerde kullanılmaktadır. Safranbolu türkülerinde “Havaş Bülbül Olacak” isimli türküde geçen bülbül bir metafor olarak karşımıza çıkmaktadır. “Havaş” Safranbolu yöresinde “Havva” isminin halk ağzında söyleniş biçimidir (Ataman, 2014:110). Hafif meşrep bir kadın olan Havaş’ın yaşadığı aşk ve aşk acısı anlatılmaktadır. Havaş’ın bülbüle benzetilmesi duyduğu karşılıksız aşktan ötürüdür (Yılmaz,2011: 238).

Türkü metinlerinde kadın- erkek ilişkilerinin “av hayvanı-avcı” ya da “avlayan-avlanan hayvan” şeklinde sembollerle anlatıldığı görülmektedir. Genel olarak incelendiğinde kadınlar erkek ve avlanan hayvanlarla, erkekler isegüçlü, gösterişli ve avcı hayvanlarla ya da avcı metaforuyla anlatılmıştır.

Safranbolu türkülerinde “keklik” kelimesi “Dağ Olur Meşelerde” isimli türküde karşımıza çıkmaktadır. Bu türkünün hikayesinde bakıldığında Hacı Osman isimli lakabından da anlaşılacağı üzere hacı olan ve toplum içinde bir itibarı olan kişinin gelinlerinin dile düşmesi anlatılmaktadır (Ataman,2014:55). Türkünün bağlantı kısmını oluşturan sözlere bakıldığında “al gınalı parmaklı keklik” metaforuyla bu kişinin gelinleri anlatıldığı anlaşılmaktadır.

Safranbolu türkü metinlerinde geçen haâvan adları ve kullanım sıklıkları şöyledir:*akrap* “akrep” (1 defa), *arı* (1 defa), *arслан* (1 defa), *bülbül* (3 defa), *davşan* “tavşan” (1 defa), *durna* “turna” (3 defa), *goç* “koç” (1 defa), *gaz* “kaz” (1 defa), *güvercin* (2 defa), *horaz* “horoz” (4 defa), *inek* (2 defa), *keklik* (8 defa), *koyun* (1 defa),

kuzu (1 defa), *martı* (1 defa), *ördek* (1 defa), *pire* (1 defa), *sansar* (1 defa), *tavuk* (3 defa), *tazı* (1 defa).

Gel gel yanıma keklik

Gastın canıma keklik

Al gınalı parmakların

Batır ganıma keklik

Dağ Olur Meşelerde (30)

6.2.8. İnsan Bedeni İle İlgili/ Organ Adları

İnsan bedeni ve organ adları arasında en çok kullanılan ad *göz*'dür. Bu bölümde 27 ad metinlerde toplam 120 kez geçmektedir.

Safranbolu türkü metinlerinde geçen insan bedeni ve organ adları ve kullanım sıklıkları şöyledir:*ağız* (3 defa),*alın* (1 defa), *ayak* (3 defa), *baş* (13 defa), *bıyık* (1 defa), *boy* (4 defa), *boyun* (5 defa), *böğür* (1 defa), *dest* "el" (1 defa), *dil* (5 defa), *diz* (6 defa), *el* (10 defa), *gaş* "kaş" (7 defa), *gerdan* (1 defa), *gol* "kol" (6 defa), *göğüs* (2 defa), *göz* (18 defa),*gözyaşı* (2 defa),*guş*"kulak" (2 defa), *kakiil* (1 defa),*kol* (2 defa), *sakal* (2 defa), *yanak* (1 defa), *yürek* (6 defa), *yüz* (11 defa), *zülüf* (4 defa).

Bende güzel gözler var

Ondan m'isteng Garaoğlan(Garaoğlan Garaoğlan (36)

6.2.9. Mekân Adları

"Mekân Adları" kısmında 35 farklı ad bulunmaktadır. Bunlar metinlerde toplam 110 defa kullanılmıştır. *Ev*, en çok tekrarlanan mekân adıdır.

Safranbolu türkü metinlerinde geçen mekân adları ve kullanım sıklıkları şöyledir:*Bağdat* (4 defa), *bahçe* (1 defa), *bazar* "pazar" (1 defa), *cihan* (3 defa), *çay* (1 defa), *çayırılık* (1 defa), *çimenlik* (1 defa), *çöl* (2 defa), *dam* (3 defa), *Eğr'Ova* "Eğri ova" (1 defa), *ev* (20 defa), *gale* "kale" (4 defa), *gök* (3 defa), *göl* (5 defa), *hamam* (1 defa), *havuz* (1 defa), *İstanbul* (1 defa), *Kâbe* (12 defa), *Kızılbel* (1 defa), *köprü* (3 defa), *köşk* (1 defa), *mapusane*"mapushane" (2 defa), *mektep*(2 defa), *meyhane* (1 defa), *mezar* (1 defa), *mezer* "mezar" (4 defa), *pazar* (3 defa), *Safranbolu* (2 defa), *saray* (1 defa), *tarla* (1 defa), *tekne* (1 defa), *tepe* (2 defa), *yol* (17 defa), *zindan* (2 defa), *Zonguldak* (1 defa).

Çayrılıkta çimenlikte evim evim var
Eğri de fesli bir oğlana meylim var
Benim senden ayrı da gayri neyim var
Mor fesin üstünde gandilli yazma
Ben seni alurun ağlayıp gezme
Çayrılıkta Çimenlikte Evim Var (29)

6.2.10. Renk Adları

“Renk Adları” kısmında 9 farklı renk adı bulunmaktadır. Toplamda ise metinlerde 43 kez renk adı tekrarlanmıştır. *Yeşil*, Safranbolu türkü metinlerinde en sık kullanılan renk adıdır.

Safranbolu türkü metinlerinde geçen renk adları ve kullanım sıklıkları şöyledir: *ak* (6 defa), *al* (5 defa), *ela* (7 defa), *gara* “kara”(4 defa), *gır*“kır” (3 defa), *gırmızı* “kırmızı” (2 defa), *mor* (2 defa), *siyah* (4 defa), *yeşil* (10 defa).

Yeşil ipek bükene (Sunam of)
Yare dizlik dikene
Mevlam da sabırlar versin (Sunam of)
Gizli sevda çekene
Yeşil İpek Bükene (Sunam) (17)

6.2.11. Sayı Adları

Safranbolu türkü metinlerinde sayı bildiren 10 ad bulunmaktadır ve bunları toplam sıklığı 43’tür. Bu adlar içinde en çok tekrarlanan *bir*’dir.

Safranbolu türkü metinlerinde geçen sayı adları ve kullanım sıklıkları şöyledir: *beş* (2 defa), *beş bin* (2 defa), *beş yüz* (1 defa), *bir* (28 defa), *birinci* (1 defa), *elli* (1 defa), *ikinci* (1 defa), *on beş* (1 defa), *üç* (5 defa), *üçüncü* (1 defa).

Mapushane içinde üç ağaç incir
Ellerim kelepçe boynumda zincir
Zencirin yerleri durmadan sancır.
Mapushane İçinde Üç Ağaç İncir (14)

6.2.12. Sevgiliyi betimleyen adlar ve tamlamalar

Safranbolu türkü metinlerinde en sık karşımıza çıkan “yâr” adı “sevgili” anlamında kullanılmaktadır.

Sevgiliye ait adlar ile ilgili 15 ad metinlerde toplam 35 kez kullanılmıştır.

Safranbolu türkü metinlerinde geçen sevgiliye ait adları ve kullanım sıklıkları şöyledir: *ak gerdan* (1 defa), *ak pamuğum* (3 defa), *al gınalı parmakların* (2 defa), *ela gözler* (1 defa), *elmas gaşlar* “elmas kaşlar” (4 defa), *fidan boylum* (1 defa), *gadunum* “kadunum” (6 defa), *gınalı da kekliğim* “kınalı da kekliğim” (2 defa), *gülüm* (4 defa), *güzel eller* (1 defa), *güzel gaşlar* “güzel kaşlar” (1 defa), *güzel gözler* (1 defa), *kömür gözlüm* (2 defa), *mah yüzüne* (1 defa), *nazlı yâr* (5 defa).

Evlerinin önü yüksek köşk olsun (aman)

Ben saramadım saranlara (efem) aşk olsun

Benim yârim bu işleri hoş görsün (aman)

Geçti kömür gözlüm eyleyemedim

Ar ettim ellere söyleyemedim

Evlerinin Önü Yüksek Köşk Olsun (34)

6.2.13. Yiyecek ve İçecek Adları

“Yiyecek ve İçecek” adları kısmında 26 ad bulunmaktadır. Bu adlar toplam 68 defa kullanılmıştır. Bunlar arasında sıklık değeri en yüksek olan yiyecek *buğday*, sıklık değeri en yüksek olan içecek ise *su*’dur.

Safranbolu türkü metinlerinde geçen yiyecek ve içecek adları ve kullanım sıklıkları şöyledir: *alıç* (1 defa), *arpa* (2 defa), *ayva* (1 defa), *bal* (7 defa), *basdırma* “pastırma” (1 defa), *bekmez* “pekmez” (1 defa), *buğday* (9 defa), *bulgur* (1 defa), *cevüz* “ceviz” (1 defa), *çavdar* (6 defa), *furma* “hurma” (1 defa), *gülsuyu* (1 defa), *hamur* (5 defa), *ırakı* “rakı” (1 defa), *ireçel* “reçel” (1 defa), *incir* (1 defa), *mısır* (1 defa), *nar* (2 defa), *sakız* (1 defa), *su* (14 defa), *şeftali* (1 defa), *şeker* (1 defa), *şerbet* (1 defa), *turunç* (1 defa), *un* (2 defa), *üzüm* (4 defa).

Aman değirmenci

Guzum değirmenci

Sana para vereyim

Öğüdüver çavdarımı buğdayımı

Aman Değirmenci Guzum Değirmenci (32)

6.2.14. Zaman İle İlgili Adlar

Bu bölümde *akşam*, *gündüz*, *sabahgibi* 16 ad toplam 48 defa tekrarlanmıştır.

Safranbolu türkü metinlerinde geçen zaman adları ve kullanım sıklıkları şöyledir:*akşam* (5 defa), *ay* (1 defa), *dün* (1 defa), *gece* (6 defa), *gış* “kış” (1 defa), *gün* (5 defa), *gündüz* (3 defa), *ilkbahar* (1 defa), *kış* (1 defa), *seher* (2 defa), *sene* (2 defa), *şimdi* (9 defa), *ömür* (2 defa), *üç yıl* (1 defa), *yaz* (5 defa), *zabah* “sabah” (3 defa).

Evdeki gızına

Duvardaki sazına

Akşama tez gel

Gışlığına yazına

Bir Giderim Beş Ardıma Bakarım (3)

6.2.15. Özel İsimler

İncelenen Safranbolu türkü metinlerinde 23 farklı özel ad, toplamda 89 kez kullanılmıştır. Metinlerde özel ad olarak; şahıs, yer ve din ile ilgili adlara yer verilmiştir.

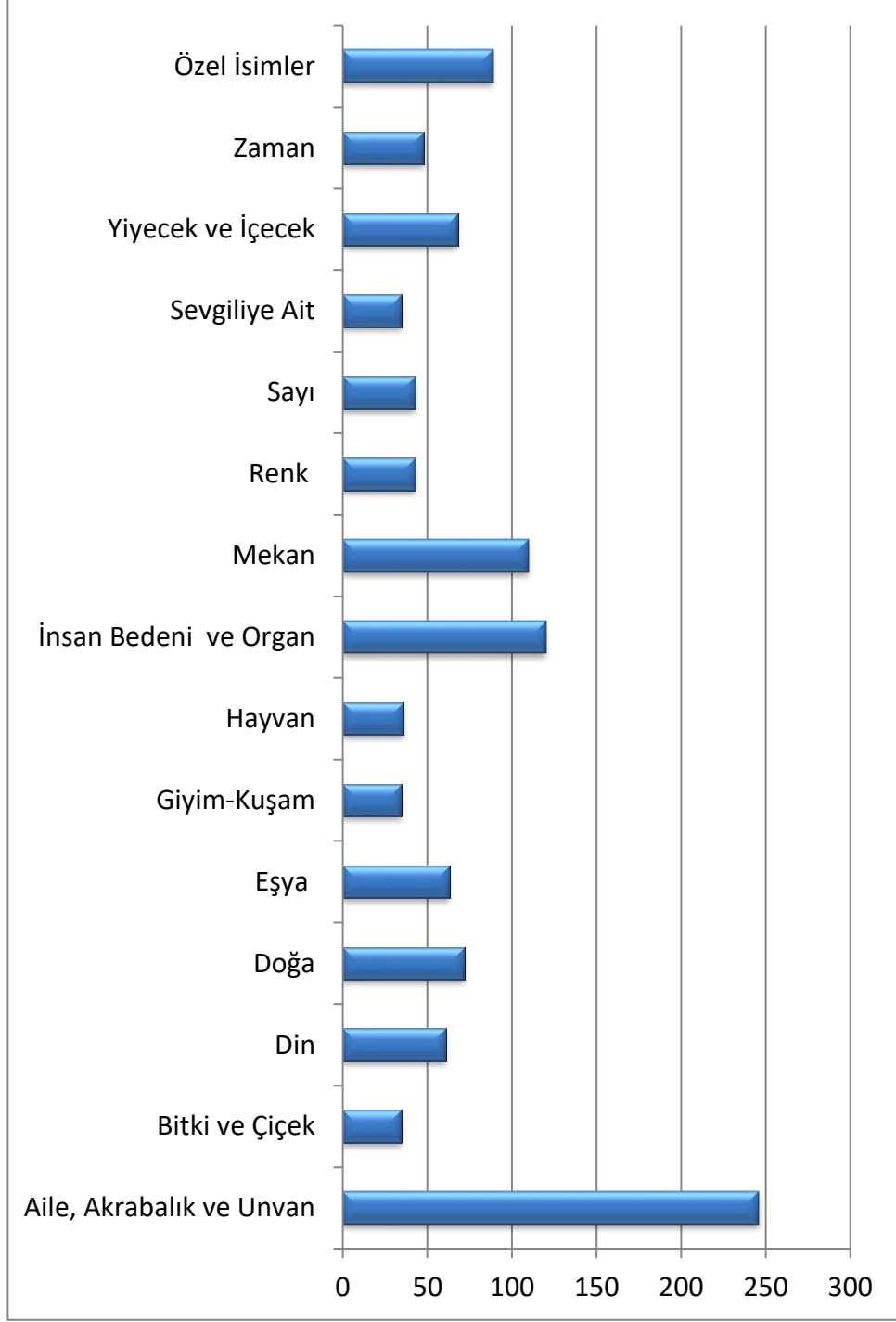
Safranbolu türkü metinlerinde geçen özel adlarve kullanım sıklıkları şöyledir:*Allah* (8 defa), *Bağdat* (4 defa), *Eğr’ Ahmed* “Eğri Ahmet” (1 defa), *Eğr’Ova* “Eğriova” (1 defa), *Garaoğlan* “Karaoğlan” (9 defa), *Genç Osman* (8 defa), *Gevheri* (1 defa), *Hac’Osman* “Hacı Osman” (2 defa), *Hak* (3 defa), *İstanbul* (1 defa), *Kâbe* (12 defa), *Kızılbel* (1 defa), *Mahmud* (3 defa), *Mecnun* (1 defa), *Mehmet* (1 defa),

Mevla (4 defa), *Muhammed* (18 defa), *Osman* (4 defa), *Pir Sultan* (1 defa), *Safranbolu* (2 defa), *Zeybek Osman* (1 defa), *Zonguldak* (1 defa), *Züriye* (2 defa).

(Of) Safranbolu'dan Zonguldağ'a tel gider

Hanımlara deste deste gül gider.

Geyme Dedim Geydin Sen Bu Alleri (2)

6.3. Ad Çekim Ekleri

Bu bölümde Safranbolu türkü metinleri çekim ekleri bakımından incelenmiştir. İsim çekim ekleri; çokluk ekleri, iyelik ekleri, hal ekleri, genitif eki, akuzatif eki, datif eki, lokatif eki, ablatif eki, enstrumental eki, eşitlik eki, aitlik eki ve soru eki şeklinde tasnif edilmektedir. İncelemede Safranbolu türkü metinlerinde tespit ettiğimiz ekler ve örnekler bulunmaktadır.

Çokluk Eki

Çokluk eki “lAr” dır.

ağalar(5/8), *arpalar*(31/7), *daşlar*(21/16), *ervanlar*(39/15), *gardaşlar* (21/18), *güzeller*(2/4), *hanımlara* (2/6), *melaikeler* (44/12), *meyhaneler* (13/6), *naneler* (13/5), *sabırlar* (4/7), *seneler* (28/4), *şişeler* (7/8), *yaylalarda* (33/33), *yerler*(18/2), *zaptiyeler* (12/2), *zenpareler* (13/8).

İyelik Ekleri

1. Tekil Kişi	-(I)m/-(U)m
2. Tekil Kişi	-(I)n/-(U)n
3. Tekil Kişi	-I/-U
1. Çoğul Kişi	-(I)mIz/-(U)mUz
2. Çoğul Kişi	-(I)nIz/-(U)nUz
3. Çoğul Kişi	-lArI

Teklik Birinci Şahıs

anam(21/4), *arkamdan* (10/2), *babamdan* (10/4), *başım* (2/2), *boynum* (24/10), *canım* (30/6), *dizime* (28/2), *durnam* (7/9), *ellerim* (12/7), *eteğim* (24/8), *gadunum* (31/3), *gollarım* (21/5), *Kabem*(44/5), *kekliğim* (22/7), *kervanım*(24/16), *Mevlam* (17/3), *tavuğum* (39/23).

Teklik İkinci Şahıs

Safranbolu türkü metinlerinde, yörede konuşulan Batı Anadolu Grubu ağız özellikleriyle uyumlu olarak, 2. Teklik iyelik ve şahıs eklerinde -n’lerin genizden gelen -ng sesine dönüşmesi oldukça yaygın bir ağız özelliğidir.

parmakların(30/15), *zülfün* (22/12).

Teklik Üçüncü Şahıs

anası(5/4), atı(5/6), başında (18/1), elinde (17/5), kapısından (12/1), mazisi (4/1), ninesi(5/5), oğlu (10/11), tazısı (4/2), tülbendi(5/7), yazısı (4/3), yüzüne (20/10).

Çokluk Birinci Şahıs

halimiz(33/26), mezarımız(37/35),sonumuz(19/4), yolumuzu (48/8).

Çokluk İkinci Şahıs

dilinizden (17/10), elinizden (17/9), gölünüzden (17/12), galbiniz(15/4), şerifiniz (15/3).

Çokluk Üçüncü Şahıs

gelinleri(29/7)

Hal Ekleri

Hal ekleri, “cümle içinde, adları, başka kelimelerle olan ilişkilerine göre çeşitli durumlara sokan eklerdir” (Korkmaz, 1992, s. 77).İncelenen türkü metinlerinde tespit ettiğimiz ismin hal ekleri şu şekillerde kullanılmaktadır:

a) İlgi Hali (Genetif)

+In/+Un,+nIn/+nUn ekleri ile yapılır.

alnımın yazısı (4/4), atın üstünde (14/5), cemalin bağından (26/1), dağın belinden (25/1), derenin düzüne (28/1), Eğr’Ova’nın düzüne (27/1),elin oğlu (10/11), evlerinin önü (34/1), gılincın kabzası (39/2), hangisinin dengi (24/2), harmanın mazisi (4/1), Kabenin yolları (44/1), köprünün altı (46/7), sarayın yolları (7/1), tepeciğün altyanından (20/6), yârin dizine (27/5), zülfün telinden (25/4), Züriyemin güğümleri (50/1).

b) Yükleme Hali (Akuzatif)

+I/+U ekleri ile yapılır.

ahlayı (40/7), *beni* (1/4), *gısayı*(1/24), *güveyi*(5/1), *hedeği* (39/12), *Kabe'yi*(11/4), *kayıyı*(1/1), *yazmayı*(18/5).

c) Yönelme Hali (Datif)

+A ekleri ile yapılır.

anama (21/3), *aşkına* (46/9), *başıma*(2/2), *cenazeme* (43/3), *çöllere* (7/4), *dama*(31/1), *delikanlıya*(40/18), *enginlere*(24/18), *geceye* (24/27), *güzele* (2/3), *hanımlara* (2/6), *mezara*(20/9), *murada* (20/3), *nişanlınadır*(13/12), *peştamala*(45/12), *sana* (12/2), *seyrana*(26/1), *uca* (21/2), *uykuya*(9/8), *yâre* (13/3), *yüziine* (20/10), *Zonguldağ'a* (2/5).

d) Bulunma Hali (Lokatif)

+DA ekleri ile yapılır.

başında(5/7), *böğrümde*(37/3), *çayırılıkta* (29/1), *dağlarda*(33/9), *elde*(18/10), *evde* (23/5), *gençlikte*(20/3), *göğsünde*(24/3), *havuzunda*(29/6), *içinde*(5/8), *koynunda* (26/2), *namazında*(39/5), *sakalında*(40/11), *seherde*(9/5), *tarlada*(41/24).

e) Ayrılma Hali (Ablatif)

+DAn ekleri ile yapılır.

aldan(18/4), *belinden*(25/1), *canımdan*(20/8), *çiçekten* (48/13), *dilden* (12/8), *ezelden* (2/3), *galeden* (42/19), *halinden* (2/4), *Kızılbelenden* (45/1), *pınarlardan* (24/14), *Safranboludan*(2/5), *şamdan* (17/5), *telinden* (25/4), *tepecikten*(20/1), *uçtan* (21/2), *yârdan*(20/8), *yoldan*(17/7),

f) Eşitlik Hali (Ekvatif)

+CA ekleri ile yapılır.

azca(8/2), *hoşça*(15/12).

h) Vasıta Hali (Enstrumental)

İncelenen Safranbolu türkü metinlerinde vasıta hali eki çok çeşitlilik gösterir. Bunlar: +IA, +IIA, +IIAn, +nAn ve +InAn'dır.

ah ilen (13/4), *aleminen* (11/9), *aşkınla* (37/26), *gızınan*(24/1), *nur ile* (15/4), *sağa ile*(15/12), *sağ ile*(39/6), *sansar ile* (41/22), *sazınan*(29/10, 50/5), *seninle* (31/5), *şekerinen* (38/3), *urganınan*(40/21), *yaşıynan* (43/4).

1) Aitlik Eki

+ki ekiyle yapılır.

duvardaki(3/5), *evdeki*(3/4).

Soru Eki

mI/mU ekleriyle yapılır.

vardın mı(21/6),*eğme mi* (24/26), *aldın mı*(21/12),*şahin mi* gonar(12/6),*olur mu* böyle (37/2),*böyle mi* yanar (6/24), *hamın mı*(24/32), *gördün mü* (21/7), *gandil mi* yanar(6/20).

6.4.Sıfatlar

“Sıfatlar, adlardan önce gelerek onları niteleyen, nasıl olduklarını gösteren veya çeşitli yönlerden belirten sözlerdir” (Korkmaz, 2009, s. 333).

Türkü metinlerinden tespit edilen sıfatları şöyle inceleyebiliriz:

a) Niteleme Sıfatları

ak gerdan (7/7),*al entari* (24/11), *allı yazma* (18/9),*altın başım* (24/21), *beyaz golları* (22/2), *dallı yazma* (18/9), *demirzincir* (22/11), *ela göz* (24/22), *gara gış* (18/1), *gizli sevda* (17/4), *hilal gaşım* (24/22), *ince beli* (24/30), *kanlı yaşlar* (3/3), *gara toprak* (19/4), *gır atın* (14/5), *nazlı yârimden* (3/17), *nazlı yârin kolları* (7/2), *sedef nalin* (15/9), *sırmalı süngü* (24/3), *soğuk sular* (24/14), *susuz çöllere* (7/4, 7/9), *şekerli furma* (25/6), *yeşil ipek* (17/1), *yeşil baş ördek* (17/11), *yeşil yaprak* (19/2), *yüce dağ* (18/1, 34/6).

Gelin der ki ben yaylama göçerim

Pınarlardan soğuk sular içerim

Yâre karşı ağ göğsümü açarım
Kervanım dolusu sırlı balım var benim
Bir Gelinin Bir Gızınan Cengi Var (24)

b) İşaret Sıfatı

Safranbolu türkü metinlerinde aşağıdaki işaret sıfatları kullanılmıştır. Türkü metinlerinde tespit edilen işaret sıfatları şunlardır:

bu (2/1),(4/4), (7/8).

şu (7/1), (20/3).

o (1/4), (12/4).

Eğrem de büğrem (aman) şu sarayın yolları
(Aman) bükülmeyor nazlı yârin kolları
Tutuladagsın yüz bin sene diyen dilleri.

Ah gide gide (aman) kundurama kum doldu
(Aman) kum değil de ak gerdan kokum doldu
Ah bu şişeler senin için (aman) dün doldu.

Eğrem Büğrem Şu Sarayın Yolları (7)

c) Sayı Sıfatları

bir (4/6, 20/1, 20/7), *beş* (3/2), *beş bin* (16/3, 16/8, 16/13), *beş yüz atlı* (27/10), *deste deste gül* (2/6), *elli dirhem* (20/2), *on beş seneler* (28/4), *üç yıl* (12/4), *üç ağaç incir* (14/1).

Üç yıl oldu ben o yârdan geçeli aman
Ağlama kömür gözlüm yol ayrı düştü aman
Ooof ben sana yandım oğlan.

Gale Kapısı (12)

d) Aitlik Ekli Sıfatlar

duvardaki (3/3, 3/7, 3/11), *evdeki* (3/3, 3/7, 3/11).

Evdaki kızına duvardaki sazına

Akşama tez gel kışlığına yazına.

Bir Giderim Beş Ardıma Bakarım (3)

6.5. Zamirler

“Zamirler nesnelere temsil veya işaret suretiyle karşılayan kelimelerdir” (Ergin, 2009, s. 262). Safranbolu türkü metinlerinde kullanılan zamir çeşitleri şunlardır:

a)Şahıs Zamirleri:

İncelenmeye esas alınan metinlerden tespit ettiğimiz şahıs zamirleri şöyledir:

Teklik I. Şahıs: *ben*.

Teklik II. Şahıs: *sen*.

Teklik III. Şahıs: *o*.

Çokluk I. Şahıs: *biz*.

Çokluk II. Şahıs: *siz*.

Çokluk III. Şahıs: *onlar*.

Safranbolu türkü metinlerinde şahıs zamirlerinden en fazla teklik I.Şahıs (*ben*) zamiri kullanılmıştır. Çokluk III. Şahıs (*onlar*) zamiri Safranbolu halk ağzında kullanıldığı halde metinlerde tespit edilmemiştir.

Bu zamirlerin çekimi şu şekildedir:

Yalın Durumu: *ben* (41 defa), *sen* (13 defa), *o* (3 defa).

İlgi Durumu:*senin* (8 defa).

İyelik Durumu: *benim* (21 defa).

Yükleme Durumu:*beni* (26 defa), *onu* (1 defa).

Yönelme Durumu:*bana* (7 defa), *sana* (18 defa), *bize* (5 defa).

Bulunma Durumu:*bende* (3 defa), *bizde* (1 defa).

Ayrılma Durumu: *benden* (6 defa), *senden* (1 defa),*ondan* (4 defa), *sizden* (1 defa).

Kayadan atın beni

Atınan tutun beni

Ben atınan tutulmam

Gızlara gatin beni.

Gayadan Ener Akrap (19)

6.6.Zarflar

“Fiillerin ve sıfatların önüne gelerek anlattıkları kılış, oluş veya vasıflarıaçıklayan, ya da değiştiren kelimelere zarf denir” (Banguoğlu, 2015, s. 371). Zarflar, cümlede zarf niteliğindeki fiilleri ve filimsiyi zaman, durum, miktar ve yer-yön bakımından niteler ve belirtirler.

İncelenen Safranbolu türkülerinde yer alan zarflar şunlardır:

a) Zaman Zarfları

akşamdan akşama (14/12), *gece gündüz* (22/8), *seher vakti* (50/10), *zabahısı* (24/24), *zabah namazında* (39/5).

(Ooof) Zabah namazında çıktım ben yola

Şaranpol çekilmiş sağ ile sola

Kargı işlemezse hazret-i pala

Allah Allah deyüp geçti Genç Osman (of of)

Genc Osman Geliyor Alaylı Handan (39)

b) Durum Zarfları

ah ah ilen (13/4), *ayrı* (12/5), *ayrı gayrı* (4/3), *birden* (27/10), *boz bulanık* (1/9), *cayır cayır* (46/10), *durmadan* (14/3), *gül gibi* (40/1), *güzel* (1/11), *hoş* (2/1), *kör gibi* (40/3), *merhametli* (1/12), *safa* (1/2), *safa ile hoşça* (15/12), *salını salını* (14/8), *şipir şipir* (35/16), *tez* (3/4), *top top* (43/2).

Mapushane içinde üç ağaç incir

Ellerim kelepçe boynumda zincir

*Zencirin yerleri **durmadan** sancır.*

Mapushane İçinde Üç Ağaç İncir (14)

c) Miktar Zarfları

az (13/11, 28/4), *azca* (8/2).

Küp içinde basdırma
Gız zilifin kesdirme
Kesdirirsen az kesdir
Nişanlına gösterme.
Küp İçinde İreçel (13)

d) Yer Yön Zarfları
aşağı (6/5), içeri (12/1), yukarı (6/5).

Yâr aşağı ben yukarı savuştum
Fes de bir yana avrukalar düzgündür
Aman aman aman düzgündür
Yandım aman aman düzgündür.
Ben Yârime Galaltında Gavuştum (6)

6.7.Fiiller

“Fiiler, karşıladıkları hareketler ile zaman ve mekan kapsamı içinde somut ve soyut nesne, kavramlarla ilgili her türlü oluş, kılış ve durumları bildirirler” (Korkmaz, 2009, s. 525).

Safranbolu türkü metinlerinde toplam 663 fiil kullanılmıştır. Bu 663 fiil unsurunun içinde fiiler, isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil unsurları da bulunmaktadır. Bunların birbirinden farklı olanların 117’dir. Türkülerde kullanım sıklığı en yüksek olan fiil “gel”- (gelmek) fiilidir. Bu fiilin sıklık derecesi 78 olarak tespit edilmiştir.

Safranbolu türkü metinlerinde kullanılan fiillerin kullanım sıklıkları şöyledir:

Fiiller	Sıklık Değeri
gel-	78
ol-	70
git-	27
var-	24
de-	23

ver-,yan-	20
al-	17
gör-	16
geç-	15
aç-	14
bil-	13
ağla-, çık-, eyle-	12
bak-, gül-	11
gey-, inan-, yat-	9
düş-, sev-, sıkıl-	8
at-, in-, dol-, gez-, öğüt-, sar-, söyle-	6
bağla-, dolan-, güldür-, iç-, kes-, tara-, yap-	5
ağrı-, çek-, getir-, oyna-	4
aldat-, ayır-, barış-, doyur-, gavuş-, goy-, iste-, kaç-, öl-,öp-, sor-, uyan-, yatır-, yaz-, yazıl-, yoğur-	3
açıl-, ayrıl-, bas-, bekle-, dokun-, dök-, görün-, hopla-, oku-, oynat-, sarıl-, ser-, topla-, tutul-, yoldur-, yolla-	2
ara-, benze-, bükül-, çal-, çekil-, çektir-, dağla-, dayan-, değ-, dep-, doğur-, doldur-, döndür-, döşet-, durul-, eğ-, ezil-, fırla-, galk-, gayna-, gazıl-, gıl-, göç-, göster-, gurul-, helallaş-, ısır-, ilet-, kon-, kuşat-, saç-, sakla-, salla-, saldır-, savuş-, tükür-, ur-, uyar-, yak-, yayla-, yet-, yu-, yun-, yükle-	1

Ben yârime gal'altında gavuştum

Öptümsevdimhelallaştımbarıştım

Aman amman amman barıştım

Yandım aman aman barıştım

Ben Yârime Galaltında Gavuştum (6)

6.7.1.Bileşik Fiiller

Safranbolu türkü metinlerinde tespit edilen başlıca bileşik fiiller şunlardır:*abdest al-* (39/9), *ayrı düş-* (12/5), *boyun eğ-* (24/10), *derde düş-* (33/18), *dilden dile söylen-*

(12/8), *el et-* (1/3), *feryad et-* (47/2), *gönül ver-* (26/6), *gözele bak-* (2/3), *helal et-* (11/2), *hoş gel-* (1/2), *kar et-* (22/11, 47/3) , *kör ol-* (33/44), *kiül et-* (1/5), *murada er-* (20/3), *mübarek ol-* (15/3), *namaz gül-* (39/10), *nasip eyle-* (11/5), *razı ol-* (32/15), *sağa gel-* (1/2), *selam ver-* (15/2), *sevda çek-* (17/4), *teslim et-*(48/12), *uykuya yat-* (9/8), *yaş dök-* (3/3), *yoleyle-* (48/8), *yola çık-* (15/1),(23/3), *zerhoş ol-* (35/12).

Bu bir ince sözdür inceden ince

Bülbül feryad eder gülü görünce (of aman aman aman aman)

Can bendenden ayırsalar kar etmez

İki gönül bir araya gelince (of aman aman aman aman)

Oğlan Da Golunu Sallama (47)

6.8.Fiil Çekim Ekleri

a) Öğrenilen Geçmiş Zaman

Öğrenilen geçmiş zaman eki –mİş/-mUŞ şeklindedir. İncelenen türkü metinlerinde öğrenilen geçmiş zaman ilgili tespit edilen bazı örnekler şunlardır:

almış(30/3), *atmış*(9/6), *çekilmiş*(39/6), *depmiş*(23/7), *döşetmişler* (44/28), *durmuş*(12/2), *gelmiş*(6/9), *geymiş* (50/2), *kuşatmışlar* (44/29), *olmuş*(13/7), *tutmuş* (26/11), *yapmışlar* (44/30), *yazmış*(25/3), *vermiş* (24/7), *yatmış* (9/8).

b) Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman eki –DI/-DU şeklindedir. İncelenen türkü metinlerinde görülen geçmiş zaman ilgili tespit edilen bazı örnekler şunlardır:

aldattın (50/4), *aradım* (18/7), *attın* (21/2), *barıştım* (6/2), *bildin* (21/8), *doldu* (7/6), *dizildik* (48/9), *düşdüm* (4/3), *eğlendim* (12/7), *fırladı*(40/8), *girdi*(21/3), *getirdin* (2/2), *girdim* (20/5), *iradım* (18/6), *imrendim* (12/10), *oynattın* (50/5), *öptüm* (6/2), *savuştum* (6/5), *saydılar* (48/6), *uçdu* (10/10), *yandım* (6/4), *yazıldık* (43/5).

Görülen Geçmiş Zamanın Olumsuzu

ermedim (20/3), *ganmadım* (20/1), *geçmedim* (20/6), *gelmedi* (37/12, 49/10), *güldürmedi* (40/4), *içmedim* (20/7), *ölmedim* (20/2), *uyanamadım* (27/4).

c) Şimdiki Zaman

Şimdiki zaman eki –yor’dur. Bazı Safranbolu türkülerinin metinlerindeki kelimelerde şimdiki zaman ekindeki –r sesinin düştüğü görülür. Gidiyorum>gidiyom, yanıyorsun>yanıyon gibi. İncelenen türkü metinlerinde şimdiki zaman ilgili tespit edilen bazı örnekler şunlardır:

bakıyor(17/6, 17/14), *bekliyor*(22/4), *ediyor*(1/3), *geçiyor* (17/7), *geliyor* (28/4), *geziyor* (42/23), *gidiyom* (17/9), *gidiyoruz* (15/11), *seyriyor*(1/16), *yanıyon* (46/10), *yanıyor*(42/4).

Şimdiki Zamanın Olumsuzu

bakılmıyor(27/3), *bükülmeiyor*(7/2), *gözükmüyor*(6/13).

d) Geniş Zaman

Geniş zaman eki -r, -(I)r/-(U)r ve -(A)r’dır. İncelenen türkü metinlerinde geniş zaman ilgili tespit edilen bazı örnekler şunlardır:

açarım (24/15), *ağrır* (21/5), *alırlar* (24/32), *arar* (42/24), *benzer*(26/2), *çalınır* (14/7), *çeker*(24/4), *çıkarsın* (16/5), *dayanır* (50/9), *dokunur* (26/3), *dolur*(32/22), *eğirim* (24/10), *galırım* (7/5), *geçer* (46/1), *gelür*(45/4), *geyerim* (24/11), *govar* (4/2), *göçerim* (24/13), *görerler* (31/2), *içerim*(24/14), *oğar* (23/7), *olur*(24/24), *oynar* (29/7), *sağar* (23/6), *saldırır*(24/4), *sorarlar* (30/11), *sererler* (31/1), *urar* (23/8), *uyanır*(50/10), *verir*(26/6).

Geniş Zamanın Olumsuzu

akmaz (45/2), *bilmem* (26/5), *çıkmam* (20/5), *doğurmaz* (39/18), *durulmaz* (39/17), *dönmem*(3/9), *girmez* (27/7), *içmem* (17/12), *öğüdemem* (32/8), *vermem* (6/17), *yatmaz* (45/3).

e) Gelecek Zaman

Gelecek zaman eki –AcAk’dır. İncelenen türkü metinlerinde gelecek zaman ilgili tespit edilen bazı örnekler şunlardır:

konacak(42/2), *olacak*(33/26, 42/1).

6.9. Tasarlama Kipleri

Safranbolu türkü metinlerindeki tasarlama kipleri; emir kipi, şart kipi, istek kipi olarak incelenmiştir.

a) Emir Kipi

Emir kipinde her şahsın ayrı bir eki vardır.

	Teklik	Çokluk
1. Şahıs	-AyIm	-Allm
2. Şahıs	-	-In/-Un, -InIz/-UnUz
3. Şahıs	-sIn/ sUn	-sInIAr/-sUnIAr

Teklik Birinci Şahıs

bileyim(39/28),*göreyim* (39/27), *vereyim*(32/3), *yatırayım* (8/5), *yazayım* (25/4).

Teklik İkinci Şahıs

aç (1/1), *dolan* (38/4), *gel* (22/3), *geyme* (2/1), *inan* (42/6), *iste* (10/4), *tara* (35/5), *tükür* (35/18).

Teklik Üçüncü Şahıs

açulsın (13/6), *ağlasın*(28/7), *bağlasın*(28/6), *desin*(16/4), *dokunsun*(33/38), *galsın* (7/3), *gelsin*(21/4),*görsün* (34/3), *nallasın* (37/16), *okunsun* (33/37), *olsun*(34/1), *saklasın*(3/10), *satsın*(16/2), *versin* (4/7), *yapsın*(13/8).

Çokluk Birinci Şahıs

gezelim(19/3), *katalım*(8/2), *soralım* (8/3), *yakalım*(8/1).

Çokluk İkinci Şahıs

açın(14/6),*ağlayın*(40/23), *bağlayın* (40/21), *gülmeyin*(9/7), *oynamayın*(9/7), *yollayın*(40/22).

Çokluk Üçüncü Şahıs

yüklesinler(11/6).

b) Şart Kipi

Şart kipi -sA ekidir. İncelenen türkü metinlerinde şart kipiyle ilgili tespit edilen bazı örnekler şunlardır:

ayırsalar (47/3), *goysam* (45/2), *doldursam* (40/17), *döndürsem* (40/18), *olsa* (5/11), *olsam* (17/11), *varsam* (43/1), *yoldursam* (40/16).

c) İstek Kipi

İstek kipinin eki -A'dır. İncelenen türkü metinlerinde istek kipiyle ilgili tespit edilen bazı örnekler şunlardır:

dola (15/4), *ola* (15/3), *tutula* (7/3).

6.10. Şahıs Ekleri

a) Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Şahıs zamirlerinin zamanla ekleşmesiyle oluşan şahıs ekleridir. Bunlar öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman, ve istek kiplerinin çekiminde kullanılırlar:

	Teklik	Çokluk
1. Şahıs	-Im/-Um	-Iz/-Uz
2. Şahıs	-sIn/-sUn	-sInIz/-sUnUz
3. Şahıs	Eksiz	-lAr

İ

k Birinci Şahıs

açarım(24/15), *ağarım*(24/9), *bakarım*(3/2), *dökerim* (3/3), *eğerim* (24/10), *galırım*(7/5), *geyerim* (24/11), *giderim* (3/2), *gidiyorum*(20/4), *göçerim* (24/13), *içerim*(24/14).

Teklik İkinci Şahıs

çıkarsın(16/15), *uzarsın* (49/9).

Teklik Üçüncü Şahıs

arar (42/24), *ağıyor* (6/24), *atmış* (9/6), *bakıyor* (17/6), *bekliyor* (22/4), *çekilmiş* (39/6), *dayanır* (50/9), *dolur*(32/22), *ediyor* (1/3), *geçer* (46/1), *geçiyor* (17/7), *gelür*(45/1), *geziyor* (42/26), *govar* (4/2), *gurulur* (43/1), *olmuş* (43/2), *seyriyor* (1/16), *uyanır* (50/10), *yanıyor* (14/6).

Çokluk Birinci Şahıs

gidiyoruz (15/7).

Çokluk İkinci Şahıs

İncelenen metinlerde çokluk ikinci şahıs eki kullanılmamıştır.

Çokluk Üçüncü Şahıs

alırlar(24/32), *ederler*(1/25), *döşetmişler* (44/28), *görerler* (31/12), *kuşatmışlar* (44/29), *sererler*(31/1), *sorarlar*(30/11), *yapmışlar*(44/30).

b) İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Fiil çekimlerinde şahsı belirtmek için kullanılan eklerdir. Görülen geçmiş zaman ve şart kipinin çekiminde kullanılmaktadır.

	Teklik	Çokluk
1. Şahıs	-m	-k
2. Şahıs	-n	-nIz/-nUz
3. Şahıs	-	-lAr

Teklik Birinci Şahıs

aldım(18/4), *ayrıldım*(21/18), *barıştım*(6/2), *çıktım* (39/5), *dedim* (2/1), *doldursam* (40/17), *döndürsem* (40/18), *düşdüm* (4/3), *gavuştum*(35/17), *geldim* (26/1), *girdim* (20/5), *goysam*(45/2), *gördüm* (26/11), *ıradım* (18/6), *indim* (24/18), *içdim*(20/1), *kaldım* (30/4), *kestim*(1/31), *kurdum* (27/1), *olsam*(17/11), *örttüüm* (8/16), *saydım* (33/10), *serdim* (40/1), *sevdim* (6/2), *verdim* (27/2), *yayladım*(24/17), *yattım*(27/4), *varsam*(43/1), *yedim*(20/2), *yoldursam* (40/16).

Teklik İkinci Şahıs

aldattın(50/4),aldın (21/12), attın (21/2), bildin (21/8), dedin (50/4), gastın (30/6), geldin (1/2), geydin (2/1), getirdin (2/2), gördün(21/7), oynattın (29/10), söyledin(24/19), vardın(21/6).

Teklik Üçüncü Şahıs

ağladı (22/10), bağladı (46/4), dağladı (22/9),doldu (7/6), döndü (26/13), düştü (10/1), ısırıldı (33/5), oldu (6/16), olsa (5/11), öptü (9/4), salladı (46/2), tutuldu (39/25), uçtu (10/10),uçtu (10/10), vurdu (33/4).

Çokluk Birinci Şahıs

aldık (15/7),anladık(48/11),çıktık (15/1), çürüdüük(14/8),dizildik(48/9), ettik (48/7), eyledik (48/3), ezildik(48/14), gittik(48/2), olduk(48/11),verdik (15/2), yazıldık (48/4), yazılmadık(25/2).

Çokluk İkinci Şahıs

İncelenen metinlerde çokluk ikinci şahıs eki kullanılmamıştır.

Çokluk Üçüncü Şahıs

astılar(27/9),ayırıldılar (3/17),ayırısalar(47/3),bastılar (27/8), gastılar (27/10), saydılar (48/6), uyardılar (48/1).

c) Emir Şahıs Ekleri

Emir kipinde kip eki ile şahıs ekleri iç içe girmiştir, kip eki aynı zamanda şahıs da karşılamaktadır. Emir kipinde her şahsın ayrı bir eki vardır.

	Teklik	Çokluk
1. Şahıs	-AyIm	-Allm
2. Şahıs	-	-In/-Un, -InIz/-UnUz
3. Şahıs	-sIn/ sUn	-sInIAr/-sUnIAr

Teklik Birinci Şahıs

vereyim(32/3),*yatırayım* (8/5, 8/12), *yazayım*(25/4).

Teklik İkinci Şahıs

aç (1/1), *gösterme* (13/12), *inme* (7/4), *kesdirme* (13/10), *kesdir* (13/11).

Teklik Üçüncü Şahıs

ağlasın(28/7),*dokunsun*(33/38),*nallasın* (37/16),*olsun*(34/1).

Çokluk Birinci Şahıs

alalım(1/23), *çektirelim*(24/30), *galalım*(1/22), *gatalım*(8/2),*gezelim*(31/5),
gidelim (24/29), *iletelim* (24/31), *katalım*(8/2),*sarılalım* (19/3), *soralım* (8/3), *yakalım*
(8/1), *yatalım* (19/3).

Çokluk İkinci Şahıs

açın(14/4),*ağlayın*(40/23), *bağlayın*(40/21), *bakın*(39/14),
çekin(28/5),*gatın*(19/12), *gelin* (19/13),*getirin*(8/1),*gülmeyin* (9/7), *oynamayın*(9/7),
salın(15/6), *tutun*(19/10), *verin*(4/6), *yollayın*(40/22).

Çokluk Üçüncü Şahıs

yüklesinler(11/6).

6.11. Fiilimsiler

İsim-Fiiller

“Ad fiilin şekli yani bir kılış, bir durum veya oluşun adıdır” (Banguoğlu, 2015: 420). Türkü metinlerinde tespit edilen isim-fiil eki *-mAk* şeklindedir. İncelenen türkü metinlerinde, fiilimsiler içerisinde en az isim-filler kullanılmıştır. Çalışmada yer alan Safranbolu türkü metinlerinden tespit ettiğimiz isim-filler aşağıdaki gibidir:

-mAk:

bakmak (3/3), *sevmek* (35/13).

İsim-fiil kullanışlarına Safranbolu türkü metinlerinden seçtiğimiz bazı örnekler şunlardır:

Yağmur yağar yer yaş olur
Irakı içen zerhoş olur
Gozel sevmek pek hoş olur
Ver bana elmas gaşlarını
Tara da siyah saçlarını
Garalı Yazmam Benek Benek (35)

Sıfat-Fiiller

“Sıfat-fiiller, adından da anlaşılacağı üzere, sıfat gibi kullanılan fiil şekilleridir” (Korkmaz, 2009, s. 909). İncelenen türkü metinlerinde *-An*, *-Dik/DUk* ekleri sıfat-fiil ekleri olarak tespit edilmiştir. Türkü metinlerinde toplam sıfat-fiil sayısı 28’dir. Bunlar içerisinde *Dik/DUk* sıfat-fiil eki sıklık derecesi en yüksek olan sıfat-fiil ekidir.

Çalışmada yer alan Safranbolu türkü metinlerinden tespit ettiğimiz sıfat-fiiller aşağıdaki gibidir:

-An:

almayan (37/14), *bükene* (17/1), *çekene* (17/4), *dikene* (17/2), *diyen* (7/3), *dolan* (38/4, 38/8), *gören* (22/10, 26/6), *seven* (1/7), *veren* (41/16), *yazan* (25/3).

-Dik/-DUk:

aldığı (5/13), *bastığın* (18/2), *dedükleri* (39/27, 44/3), *döktüğüm* (37/22), *ettiğin* (33/2), *gelen* (33/22), *gittiği* (5/12), *gölgelendiğim* (21/17), *olduğum(a)* (14/5, 14/10, 14/15, 37/25), *saranlara* (34/2), *yuduğum* (21/16), *yunduğum* (21/7).

Sıfat-fiil kullanımına Safranbolu türkü metinlerinden seçtiğimiz bazı örnekler şunlardır:

Güveyi bey kazak olsa

Gittiği yol uzak olsa

Aldığı kız güzel olsa.

Güveyi Dama Çıkamaz (5)

Yeşil ipek bükene (Sunam of)

Yâre dizlik dikene

Mevlam da sabırlar versin (Sunam of)

Gizli sevda çekene.

Yeşil İpek Bükene (Sunam) (17)

Zarf-Fiiller

“Gerundiumlar (zarf-fiiller) hareket hali ifade eden fiil şekilleridir” (Ergin, 2009, s. 582). Türkü metinlerinde tespit edilen zarf-fiil ekleri -A, -All, -Ip/-Up, -mAdAn şeklindedir. İncelenen Türkü metinlerinde toplam 20 adet zarf-fiil kullanılmıştır.

Çalışmada yer alan Safranbolu türkü metinlerinden tespit ettiğimiz zarf-fiiller ve aşağıdaki gibidir:

-A:

gele (12/7), gide gide (7/6, 18/6), vara (12/7).

-All:

geçeli (12/4).

-IncA:

gelince (47/4), görünce (47/2).

-Ip/-Up:

ağlayıp (29/5), alıp (5/3), çıkıp (5/2), deyüp (39/8, 39/20), durup (40/23), edip (26/15), gelip (5/3), sürülüüp (48/2), varup (11/12).

-ken:

oynaşırken (40/8).

-mAdAn:

durmadan (14/3), ölmeden (37/35).

Zarf-fiil kullanışlarına türkü metinlerinden seçtiğimiz bazı örnekler şunlardır:

Güveyi dama çıkamaz

Çıkıp da akça saçamaz

Gelip de alıp kaçamaz.

Güveyi Dama Çıkamaz (5)

Mapushane içinde üç ağaç incir

Ellerim kelepçe boynumda zincir

Zencirin yerleri durmadan sancır.

Mapushane İçinde Üç Ağaç İncir (14)

6.12. Ünlemler

“Bir duyusu, bir dileği canlı bir şekilde ve bazen tek başına anlatmaya ve bir kimseye seslenmeye yarayan kelimelere ünlem denir” (Banguoğlu, 2015: 396).

Türkü metinlerinde yer alan bazı ünlemler şunlardır:

a (30/11), *ah* (12/4), *aman* (32/1), *of* (37/6), *amman amman amman* (49/4), *haydindi* (22/5), *hele hele bi denem de gel gel aman* (38/2), *hey* (37/26).

Yâr aşkınla ölüyon hey

Üzüm yıkıldı

Suyu sıkıldı

Gel yanıma naz etme

Canım sıkıldı

Garşudan Garşuya Olur Mu Böyle (37)

6.13. İkilemeler

Anlatımı vurgulamak ve zenginleştirmek amacıyla aynı kelimelerin tekrarı veya eş, yakın ya da zıt anlamlı kelimelerle ikilemeler gerçekleştirilir. Çalışmada yer alan türkü metinlerinde en fazla *aynı sözcüğün tekrarı* ikileme türüne yer verilmiştir.

Safranbolu türkü metinlerinde kullanılan ikilemelerden bazıları şunlardır: *acı tatlı* (23/8), *akşamdan akşama* (14/12), *Allah Allah* (39/20), *aman aman* (42/5), *avuç avuç* (33/14), *ayrı gayrı* (4/3), *benek benek* (35/1), *bit bit* (41/23), *Çerkez Çerkez* (42/3), *deste deste* (2/6), *durup durup* (40/23), *eğrem büğrem* (7/1), *elim eline* (33/42), *eşim dostum* (37/32), *evim evim* (29/1), *ferik ferik* (42/17), *Gadunum gadunum* (31/3, 31/8), *Gastamanı Gastamanı* (38/1), *Garaoğlan Garaoğlan* (36/1), *garşudan garşuya* (37/2),

gece gündüz (22/8, 22/16), gıdıgak gıdıgak (39/23), hamur hamur (23/4, 23/9), heh heh (36/2), hele hele hele (36/3), inceden ince (47/1), sürmeli sürmeli (46/5), sürü sürü (46/5), şipir şipir (35/16), top top (43/2), yavru yavru yavru (49/3), yok yok (36/6).

Dama bulgur sererler

Çıkma boyunu görerler (Gadunum)

GadunumGadunum

Gadunum da gözelim

Gel seninle gezelim

Dama Bulgur Sererler (31)

6.14. Yerel Kelimeler

Türkiye Türkçesi yazı dilinde bulunmayan fakat Safranbolu ağzında yaygın bir şekilde kullanılan kelimelerden incelenen türkü metinlerinde bulunan yerel kelimeler şunlardır:abuca, avruka, gade, göynek, hotoz, yunmak.

6.15. Safranbolu Türkülerinde Görülen Alıntı Kelimeler

Çalışmada yer alan Safranbolu türkü metinlerinde kelimelerin çoğunluğunu Türkçe kelimeler oluşturmaktadır. Metinlerde Türkçe kelimeler en çok fiil düzeyinde kullanılmıştır. Metinlerde yer alan alıntı sözcükler Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerdir. Türkü metinlerinde 78 Arapça kelime 197 defa ve 60 Farsça kelime 190 defa kullanılmıştır.

a) Arapça Kökenli Kelimeler

Arapça Kökenli Kelimeler	Sıklık Değeri
Muhammed	18
Kâbe	12
Allah, hal, rağbet	8
âlem, dünya, evlat, sabır, sevda,	5
elmas, gale “kale”, gına “kına”, hac, Mevla, mezer “mezar”, zarif	4

cevahir, gurbet, Hak, hu, Mahmud “Mahmut”, murat, rahmet, selam	3
gayrı, gazel, huri, katip, mahpus, mapusane “mapushane”, mektep, melaike, mesken, ömür, safa, seher, sene, seyran	2
akrap “akrep”, allahümme, cemal, dirhem, entari, ezan, gadir “kadir”, halet, hamam, havuz, hediye, hekim, helal, hilal, keramet, kısmet, mail, mansur, mendil, meyil, minnet, muhacir, mübarek, nalin “nalın”, nane, nasip, nazar, Rab, Ramazan, sadık, sedef, seyyah, sıla, şerbet, şiddet, şükür, tebbet, zaptiye	1

b) Farsça Kökenli Kelimeler

Farsça Kökenli Kelimeler	Sıklık Değeri
yâr	40
can	20
dert	16
gül	9
saz	6
zülûf	5
bahşîş, duvar, pazar	3
bülbül, cam, çuha, deste, divan, dost, düşman, guş, incir kervan, köşk, namaz, nar, pazar, pir, şalvar, şişe, zencir “zincir”, zincir, zindan	2
abdest, ahu, ceng “cenk”, civan, çamaşur “çamaşır”, çirkin, dem, derya, dest, divane, efgan, gahraman “kahraman”, gerdan, giryan, harman, ireçel, “reçel”, kelepçe, keman, merdiven, meyhane, nergis, pencere, peştamal “peştamal”, pişman, saray, şayeste, tazı, tir, tülbent, zenpare “zampara”	1

6.16. EDEBİ SANATLAR

Safranbolu türkülerinde çeşitli edebi sanatlar kullanılarak anlatıma zenginlik kazandırılmıştır. Safranbolu türkülerinde yer alan başlıca edebi sanatlar şunlardır:

a) Teşbih

Beni ona veriverdiler kör gibi (40/3), Ömrüm güneş gibi doğar dolanır (11/7), Gonca gül gibi boynum eğerim (24/10).

b) Telmih

Yeşil aleminen gelür Muhammed (11/9), Genc Osman geliyor alaylıhandan(39/1), Gevheri gözyaşım döndü ırmağa(26/13), Bizi Mecnun edip düşürdü dağa(26/15), Pir Sultanım ey der şunda(48/5).

c) Tezat

Yollarını gece gündüz beklerin (22/8), Acı datlı merhem de urar(23/8).

d) Nida

Ne halet var sende ey peri bilmem (26/5), Be hey zalimin oğlu (42/14).

e) İstifham

Aman Allah buna can mı dayanır (50/9), Çınarın dalına şahin mi gonar (12/6), Herkes sevdiğüne böyle mi yanar (6/24), Yunduğum yeri gördün mü (21/7).

6.17. CÜMLE BİLGİSİ

6.17.1. KELİME GRUPLARI

Safranbolu türkü metinlerinde geçen başlıca kelime grupları şunlardır:

1. Tekrarlar

a. Aynen Tekrarlar

Allah Allah (39/20), avuç avuç (33/14), benek benek (35/1), Çerkez Çerkez (42/3), deste deste (2/6), evim evim (29/1), ferik ferik (42/17), Gadunum gadunum (31/3, 31/8), Gastamanı Gastamanı (38/1), Garaoğlan Garaoğlan (36/1), garşudan garşuya

(37/2), *hamur hamur* (23/4, 23/9), *ineden ince* (47/1), *Osmanım Osmanım* (14/9), *sürmeli sürmeli* (46/5), *sürü sürü* (46/5), *şipir şipir* (35/16), *yok yok* (36/6).

Sıfat Tamlaması

al entari (24/11), *al yanak* (32/11), *beyaz golları* (22/2), *bin gece* (24/27), *demir zincir* (22/11), *deste deste gül* (2/6), *düğmeli kızlar* (46/12), *ela göz* (24/22), *gölgelendiğim ağaçlar* (21/17), *güzel gaşlar* (36/13), *ipek mendil* (33/4), *kömür gözüm* (34/4), *on beş seneler* (28/4), *sırmalı süngü* (24/3), *soğuk sular* (24/14), *uzun gavak* (49/9), *üç tuğ* (39/29), *yeşil perde* (33/17).

İsim Tamlaması

daş harmanın mazısı (4/1), *alnımın yazısı* (4/4), *cemalin bağına* (26/1), *dağın belinden* (25/1), *derenin düzüne* (28/1), *Eğr'Ova'nın düzüne* (27/1), *evlerinin önü* (34/1), *fesin üstünde* (29/4), *gılcın gabzası* (39/2), *güveyimin atı* (5/6), *Kabenin yolları* (44/1), *kâtibinin derdinden* (42/7), *köprüünün altı* (46/7), *Kürdün gızı* (23/1), *sarayın yolları* (7/1), *yârın elinden* (25/2), *yolun zelvisi* (49/1), *zalimin oğlu* (42/15), *zülfün telinden* (25/4), *Züriyemin güğümleri* (50/1).

İyelik Grubu

benim paşam (8/4), *benim yürecüğüüm* (44/2), *benim yüküm* (45/6), *canım Kabem* (44/4), *eşim dostum* (11/1), *gadunum da güzelim* (31/4), *horazım tavuğum* (39/23), *Osmanım Osmanım* (14/9), *Pir Sultanım* (48/5).

Ünlem Grubu

a gız (30/11), *aman değirmenci* (32/1), *anadan sürmelim of* (37/6), *gülüm amman amman amman* (49/4), *haydindi hopla* (22/5), *hele hele bi denem de gel gel aman* (38/2), *yâr aşkınla ölüyon hey* (37/26).

Sıfat-Fiil Grubu

aldığı gız (5/13), *bastığın yerler* (18/2), *çirkinseven* (1/7), *döktüğüm diller* (37/22), *dünya dedükleri* (44/3), *gittiği yol* (5/12), *gölgelendiğim ağaçlar* (21/17).

Zarf-Fiil Grubu

bir araya gelince (47/4), durupdurup(40/23), evlerine vara gele(12/7),gelip de alıp (5/3),gide gide ben (18/6), gülü görünce (47/2), o yârdan geçeli(12/4), zencirin yerleri durmadan (14/3).

Birleşik Fiil Grubu

del ediyor (1/4), el ediyor (1/3), giz geliver (10/2), güvercin uçuverdi (9/1), kanadın açiverdi (9/2), kül ediyor (1/5), mübarek ola (15/3), öğüdüver çavdarımıbuğdayımı (32/4), öptü de kaçiverdi (9/4, 10/12), sabreyle (5/5, 5/10, 5/15), uçdu da açiverdi (10/10).

6.18. CÜMLELER

6.18.1.Yapılarına Göre Cümleler

6.18.1.2.Basit Cümle

“Kuruluşunda tek yüklem bulunan, tek yargı bildiren cümledir” (Özkan ve Sevinçli, 2013, s. 195). Basit cümle türünü kendi içinde basit isim cümleleri ve basit fiil cümleleri diye ikiye ayırarak örnekliyoruz:

a. Basit İsim Cümleleri

Bağdat gibi goç yiğidin yâriyim (24/6), Ben yârimin bir sevgülü guluyem (34/8), Benzin neden sarıdır (30/12),Bir gelinin bir gızınan cengi var (24/1), Bu bir ince sözdür inceden ince (47/1),Bugün rahmet günüdür (41/18), Cevahirdir benim yüküm (45/5),Dünya dedikleri bir gölgelüktür (44/3), Eğri de fesli bir oğlana meylim var (29/2), Gelin der ki hurilerden huriyim (24/5),Kabe'nin yolları bölük bölüktür (44/1), Yüce dağ başında eser yeliyem (34/6),Yüküm buğday unudur (41/19).

b. Basit Fiil Cümleleri

Altundan eşikler yapmışlar (44/30),Bağdat tarafından bir top atıldı (39/24), Batır ganıma keklik (30/16), Bize kısmet gurbet elde yazıldı (37/34), Çadır kurdum şu derenin düzüne (28/1),Dama bulgur sererler (31/1), Gonca gül gibi boynum eğerim (24/10), Hac'Osman'ın havuzunda gum gaynar (29/6), Havaş zülüflerin tarar

(42/20),*İstanbul'dan gelir hekim* (45/4), *Köprü salladı beni* (46/2), *Kürdün gızı inek de sağar* (23/6), *Pir defterine yazıldık* (48/4), *Yollarını gece gündüz beklerin* (22/16).

6.18.1.3.Birleşik Cümle

a. Girişik Cümleler

aldığı kız güzel olsa (5/13),*arkasından durup durup ağlayın*(40/23),*çirkin seven dertl'olur ölüyom* (1/7), *ezelden adettir güzele bakmak* (2/3),*gelip de alıp kaçamaz* (5/3), *gönül verir sana her gören adem*(26/6), *hem ölmeden mezarımız gazıldı*(37/35).

b. Fiilin Yerine Göre Cümleler

• Devrik cümle

Attın beni uçtan uca (21/2), *Başıma getirdin türlü halleri* (2/2), *Çadır kurdum şu derenin düzüne* (28/1), *Dağlar dağladı beni* (22/9), *Elimi ısırđı pire* (33/5), *İnce beli çektirelim hızara* (24/30), *İstanbul'dan gelir hekim* (45/4), *Köprü salladı beni* (46/2), *Öğüdüver çavdarımı buğdayımı* (32/4), *Sevda verdim bir muhacir gızına* (27/2).

• Kurallı cümle

Ak mermerden döşetmişler (44/28), *Ana hamama vardın mı* (21/6), *Ben yârimden de ayrı gayrı düşdüm* (4/3), *Birinci gapıda abdestim aldım* (39/9), *Cemalin bağına seyrana geldim* (26/1), *Demir zincir kar etmez* (22/11), *Güvercin uçuverdi* (10/9), *Irakı içen zerhoş olur* (35/12), *Nazlı yârimbaşucumda ağlasın* (28/7), *Seher vakti yâr uykudan uyanır* (50/10).

6.18.2.Anlamlarına Göre Cümleler

a. Olumlu Cümleler

Aç kapıyı ben geldim (avanım) (1/1), *Bahçemde mısırim var* (42/1), *Ben yârime gal'altında gavuştum* (6/1), *Çayırılıkta çimenlikte evim evim var* (29/1), *Dama bulgur sererler* (31/1), *Hanımlara deste deste gül gider* (2/6), *Hak saklasın yavrurum seni nazardan* (3/10), *Hac'Osman'in havuzunda gum gaynar* (29/6), *Pir defterine yazıldık* (48/4).

b. Olumsuz Cümleler

Ben atınan tutulmam (19/11), Bükülmeyor nazlı yârin kolları (7/2), Çıkıp da akça saçamaz (5/2), Güveyi dama çıkamaz(5/1), Oynamayın gülmeyin (9/7), Oluklar dolmaz (32/14),Su içmem gölünüzden(17/12), Şu gençlikte bir murada ermedim (20/3), Yârim gurbet elde gezme (18/10).

c. Soru Cümleleri

Aman Allah buna can mı dayanır (50/9), Böyle sevda mı olur (10/3), Bana mest babuç aldın mı (21/12),Çınarın dalına şahin mi gonar (12/6), Eloğlu değil mi (9/3), Garşudan garşuya olur mu böyle (37/2),Herkes sevdiğüne böyle mi yanar (6/24), Hiç sevdalar gelmedi mi başına (49/10), Şimdi gadrımı bildin mi (21/8), Olmuşun mu alırlar yoksa hamın mı (24/32), Yunduğum yeri gördün mü (21/7)

YEDİNCİ BÖLÜM

SAFRANBOLU TÜRKÜ METİNLERİ

AÇ KAPIYI BEN GELDİM (1)

Aç kapıyı ben geldim (avanın)
Safa geldin hoş geldin (ölüyom)
El ediyor el ediyor
O yâr beni del'ediyor
Ela da gözler kül ediyor

Çuha da yelek ekl'olur (avanın)
Çirkin seven dertl'olur
Severisen güzel sev (avanın)
Güzel merhametl'olur

Sen de yanuk
Ben de yanuk
Sular da akar boz bulanuk
Eller uyur ben uyanuk

Çuha da yelek eğmesi (avanın)
Yol yanında düğmesi (ölüyom)
Yine de gözüm seyriyor (avanın)
Yakın yârin gelmesi

Sen de yanuk ben de yanuk
Sular da akar boz bulanuk
Eller uyur ben uyanuk
Hanım Hanım zarif Hanım
Bu aşam bizde galalım
Anandan izin alalım
(Halın hatırın soralım)

Uzunu boy ederler (avanın)
Gısayı yen ederler (ölüyon)
Orta boyun üstüne (avanın)
Her gün bir gam ederler (ölüyon)

Hanım hanım hamur yoğur
Var git evde gocanı doyur
Horaz kestim bize de buyur

Hanım hanım yazuk sana
Bal goyveedim azuk sana
Yürecüğüm yanuk sana.

GEYME DEDİM GEYDİN SEN BU ALLERİ (2)

(Of) Geyme dedim geydin sen bu alleri
Başıma getirdin türlü halleri

(Of) Ezelden adettir gözele bakmak

Gözeller halinden ne bilir ahmak

(Of) Safranbolu'dan Zonguldağ'a tel gider
Hanımlara deste deste gül gider

BİR GİDERİM BEŞ ARDIMA BAKARIM (3)

Amaniii

Bir giderim beş ardıma bakarım (amman)
Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim(aman aman Amani)

Evdeki gızına
Duvardaki sazına
Akşama tez gel
Gıışlığına yazına

Amaniii

Sözüme sadıkam dönmem bazardan (amman)
Hak saklasın yavrum seni nazardan(aman aman Amani)

Evdeki gızına
Duvardaki sazına
Akşama tez gel
Gıışlığına yazına

Amaniii

Evlerine varamadım arimden (aman)
Ayırdılar beni nazlı yârimden(aman aman Amani)

Evdeki gızına
Duvardaki sazına
Akşama tez gel
Gıışlığına yazına

DAŞ HARMANIN MAZISI (4)

Daş harmanın mazısı

(Haydi de) Davşan govar tazısı

Ben yârinden de ayrı gayrı düşdüm

Bu alnımın yazısı

Çaya indim gamışa

(Haydi de) Bir su verin yanmışa

Mevlam sabırlar versin (aman aman)

Yârinden ayrılmışa.

DÜNÜRŞÜLER BÖLÜK BÖLÜK (GÜVEYİ DAMA ÇIKAMAZ) (5)

Güveyi dama çıkamaz (hey hey)

Çıkıp da akça saçamaz (hey hey)

Gelip de alıp kaçamaz (hey hey)

Ağlama gelin anası (hey hey)

Sabreyle sağduç ninesi (hey)

Güveyimin atı da nallı (hey)

Başında tülbendi telli (hey)

Ağalar içinde belli (hey)

Ağlama gelin anası (hey hey)

Sabreyle sağduç ninesi (hey hey)

Güveyi bey gazak olsa (heeeey)

Gittiği yol uzak olsa (heeeey)

Aldığı gız beyaz olsa (heeeey)

Ağlama gelin anası (heeeey)

Sabreyle sağduç ninesi (heeeey)

BEN YÂRİME GALALTINDA GAVUŞTUM (6)

Ben yârime gal'altında gavuştum
Öptüm sevdim helallaştım barıştım
Aman amman amman barıştım
Yandım aman aman barıştım

Yâr aşağı ben yukarı savuştum
Fes de bir yana avrukalar düzgündür
Aman amman amman düzgündür
Yandım aman aman düzgündür

Uyku gelmiş ela gözler süzgündür
Aman amman amman süzgündür
Yandım aman aman süzgündür
Fesimin kırmızısı vurdu yüzüme

Dünya malı gözükmiyor gözüme
Aman amman amman gözüme
Yandım aman aman gözüme
Yazuğ oldu el-alemin kızına

Vermem seni yad ellere şan olsun
Aman amman amman düzgündür
Yandım aman aman düzgündür

Yüksek gonaklarda gandil mi yanar
Öksüzün başına devlet mi gonar
Aman amman devlet mi gonar
Yandım amman devlet mi gonar

Herkes sevdiğüne böyle mi yanar
Dumanım dağlara ağıyor benim

Aman amman ağıyor benim
Yandım amman ağıyor benim

EĞREM BÜĞREM ŞU SARAYIN YOLLARI (7)

Eđrem de bűđrem (aman) Őu sarayın yolları
(Aman) Bűkűlmeeyor nazlı yarin kolları
Tutula (da) galsın yűz bin sene diyen dilleri

İnme (de) durnam inme susuz çöllere
(Aman) Sen gidersen ben galırım ellere

(Ah) Gide gide (aman) kundurama kum doldu
(Aman) Kum değil (de) ak gerdan kokum doldu
(Ah) Bu ŐiŐeler (aman) senin için dűn doldu

İnme de durnam inme susuz çöllere
(Aman) Sen gidersen ben galırım ellere.

GETİRİN GINA YAKALIM (NENNİ) (8)

Getirin gına yakalım (nenni)
Yetmezse azca gatalım (nenni)
Gelinin halin soralım (nenni)
Nenni haşam benim paşam (nenni)
Yatrayım ak pamuğum (nenni)
A gelin gınan kutlu olsun (nenni)
Evde dirliğin datlı olsun (nenni)

Evlerinin önű mektep (nenni)
Mektepte okurlar tebbet (nenni)
Gűveyi'nin adı Mehmet (nenni)
Nenni haşam benim paşam (nenni)

Yatırayım ak pamuğum (neni)
A gelin gınan gutlu olsun neni
Evde dirliğin datlı olsun neni

Yük dibine yenin ettim (neni)
Üstüne al halı örttüm (neni)
Sesini her sabah ettim (neni)
Nenni haşam benim paşam (neni)
Yatırayım ak pamuğum (neni)
A gelin gınan gutlu olsun neni
Evde dirliğin datlı olsun neni

GÜVERCİN UÇUVERDİ (9)

Güvercin uçuverdi
Kanadın açıverdi
El oğlu değil mi
Öptü de kaçiverdi

Seherde yatmış yârim
Zülfü kol atmış yârim
Oynamayın gülmeyin
Uykuya yatmış yârim.

İLİK DÜŞTÜ YAKAMDAN (10)

İlik düştü yakamdan
(Aman) Gız geliver arkamdan
Böyle sevda mı olur
(Aman) İste beni babamdan

Odalara hanım gelin odalara (vay)
Şimdi de rağbet modalara (vay)

Ellere hanım abam ellere (vay)
Şimdi de rağbet gözellere (vay)

Güvercin uçuverdi
(Aman) Uçtu da kaçiverdi
Elin oğlu değil mi
(Aman) öptü de kaçiverdi

Odalara hanım gelin odalara (vay)
Şimdi de rağbet modalara (vay)
Ellere hanım abam ellere (vay)
Şimdi de rağbet gözellere (vay)

EŞİM DOSTUM YÜKLESİNLER YÜKÜMÜ (11)

Eşim dostum yüklesinler yükümü
Gonşucaklarım helal etsin hakkını
Bilmez oldum ben ırağı yakını
Gısmet eyle ya Mevlam bize Kabe'yi
Nasib eyle ya Mevla varup gelmeyi

Hu deyince yürecüğüm delünür
Ömrüm güneş gibi doğar dolanır
Türlü cevahirler anda bulunur
Yeşil aleminen gelür Muhammed
Allahümme salli ala Muhammed

GALE KAPISI (12)

Gale gapısından girdim içeri aman
Zaptiyeler durmuş iki geçeli aman
Üç yıl oldu ben o yârdan geçeli aman
Ah yandım sana ben

Galenin içinde üç ağaç incir
Çınarın dalına şahin mi gonar
Yâr aklıma gelse yüreğim yanar
Ah yandım sana ben

KÜP İÇİNDE İREÇEL (13)

Küp içinde ireçel
Eyi gün gelür geçer
Kötü yâre düşenin
Ah ilen ömrü geçer

Küp içinde naneler
Açılsın meyhaneler
Gızlar fındıkçı olmuş
Ah ne yapsın zenpareler
Küp içinde basdırma
Gız zilifin kesdirme
Kesdirirsen az kesdir
Nişanlına gösterme

MAPUSHANE İÇİNDE ÜÇ AĞAÇ İNCİR (14)

Mapusane içinde üç ağaç incir
Ellerim kelepçe boynumda zencir
Zencirin yerleri durmadan sancır

Açın kapıları Osman geliyor
Gır atın üstünde arslan geliyor (Salını salını yosmam geliyor)

Mapusane içinde yanyor gazlar

Akşamdan akşama çalınır sazlar
Çok kışlar çürüdük gelmedi yazlar

Osman'ım Osman'ım Zeybek Osman'ım
Osman olduğuma ben de pişmanım

SAHUR VAKTİ ÇIKTIK YOLA (15)

Sahur vakti çıktık yola
Selam verdik sağa sola
Ramazan-ı Şerifiniz de mübarek ola
Galbiniz nur ile dola

Ayağında sedef nalin
Beyim sen köşkünde salın
Bahşış aldık gidiyoruz
Safa ile hoşça kalın

SELAM DA SÖYLEN BEY BABAMA (16)

Selam da söylen Bey babama
Çiftini çubuğunu satsın da
Beş bini tamam yapsın da
Oğlum da Mahmud'um desin de aman
O çıkarsın beni zindandan mahpusdan

Selam da söylen Mahmud'uma
Çiftimi çubuğumu sataman aman
Beş bini tamam yapaman aman
Oğlum da Mahmud'um deyemen aman
Çıkaraman onu zindandan mahpusdan

YEŞİL İPEK BÜKENE (SUNAM) (17)

Yeşil ipek bükene (Sunam of)
Yâre dizlik dikene
Mevlam da sabırlar versin (Sunam of)
Gizli sevda çekene

Elinde şamdan
Bakıyor camdan
Geçiyor yoldan
Zarif de hanım

Gidiyom elinizden (Sunam of)
Kurtulam dilinizden
Yeşil baş ördek olsam (Sunam of)
Su içmem gölünüzden

Elinde şamdan
Bakıyor camdan
İsterin ondan
Zarif de hanım

YÜCE DAĞ BAŞINDA GARA GIŞ OLUR (18)

Yüce dağ başında gara giş olur
Bastığın yerler donar daş olur
Gurbet elde derdim bana eş olur

Aldan aldım mordan aldım
Dal yazmayı yârdan aldım
Gide gide ben sılamdan ıradım
İradım da nazlı yârim aradım
Gavuşmaktır gısmet ise muradım

Allı yazma dallı yazma
Yârim gurbet elde gezme.

GAYADAN İNER AKRAP (19)

Gayadan ener akrap
(Aman) Ağzında yeşil yaprak (vay)
Gel sarılalım yatalım
(Aman) Sonumuz gara toprak (vay)

Odalara hanım gelin odalara (vay)
Şimdi de rağbet modalara (vay)
Ellere hanım abam ellere (vay)
Şimdi de rağbet gözellere (vay)

Gayadan atın beni
Atınan dutun beni
Ben atınan dutulman
Gızlara satın beni

Odalara hanım gelin odalara (vay)
Şimdi de rağbet modalara (vay)
Ellere hanım abam ellere (vay)
Şimdi de rağbet gözellere (vay)

TEPECİK TEN BİR SU İÇDİM KANMADIM (20)

Tepecikten bir su içdim ganmadım
Elli (de) dirhem gürşun yedim (aman aman) ölmedim
Şu gençlikte bir murada ermedim

Ağlama a ninem ben gidiyorum (aman aman) mezere
Girdim de mezere çıkmam dünya (aman aman) yüzüne

Tepecüğün alt yanından geçmedim
Gurşun da yedim bir yudum su (aman aman) içmedim
Ben canımdan geçtim yârdan geçmedim

Ağlama a ninem ben gidiyorum (aman aman) mezere
Girdim de mezere çıkmam dünya (aman aman) yüzüne.

ABUCA HAYIN ABUCA (21)

Abuca hayın Abuca
Attın beni uçtan uca
Anama yollan bir gece
Anam gelsin ben varaman
Ağrır gollarım saraman

Ana hamama vardın mı
Yunduğum yeri gördün mü
Şimdi gadrımı bildin mi
Anam gelsin ben varaman
Ağrır gollarım saraman

Buba pazara vardın mı
Bana mest babuç aldın mı
Şu da kızımın dedin mi
Anam gelsin ben varaman
Ağrır gollarım saraman

Çamaşur yuduğum daşlar
Gölgelendüğüm ağaçlar
Sizden ayrıldım gardaşlar
Anam gelsin ben varaman
Ağrır gollarım saraman

ALÇAK CEVÜZ DALLARI (22)

Alçak cevüz dalları (Türkmenim aman)
Sıva da beyaz golları (bi danem)
Gece gelme gündüz gel (gökmenim aman)
Gol bekliyor yolları (bi danem)
Haydindi hopla da gel
Şalvarı topla da gel
A benim gınalı da kekliğim (varı ve)
Yollarını gece gündüz beklerin

Dağlar dağladı beni (Türkmenim aman)
Gören ağladı beni (bi danem)
Demir zincir kar etmez (gökmenim aman)
Zülfün bağladı beni (bi danem)
Haydindi hopla da gel
Şalvarı topla da gel
A benim gınalı da kekliğim (varı ve)
Yollarını gece gündüz beklerin

AMAN KÜRDÜN GIZI KÜRDÜN DE GIZI (23)

(Aman)Kürdün gızı kürdün de gızı
(Aman) Sen allar gey ben gırmızı
(Aman) Yüreğime düşdü de sızı
(Aman) Un ele gızım hamur hamur yoğur
Var git evde gocanı da doyur

(Aman) Kürdün gızı inek de sağar
(Aman) İnek depmiş dizini de oğar
(Aman) Acı datlı merhem de urar
(Aman) Un ele gızım hamur hamur yoğur
Var git evde gocanı da doyur

BİR GELİNİN BİR GIZINAN CENGİ VAR (24)

Düğüncü (Solo):

Bir gelinin bir gızınan cengi var
Bilemedim hangisinin dengi var
Gızın göğsünde (ak) sırmalı süngü var
Çeker süngüsünü yâre saldırır (aman)

Gelin Tarafı:

Gelin der ki hurilerden huriyim
Bağdat gibi goç yiğidin yâriyim
İlkbaharda oğul vermiş arıyım
Eteğim dolusu balım var benim

Kız tarafı:

Kız da der ki havalara ağarım
Gonca gül gibi boynum eğerim
Zelvi boya al entari geyerim
Eteğim dolusu goncam var benim

Gelin Tarafı:

Gelin der ki ben yaylama göçerim
Pınarlardan soğuk sular içerim
Yâre karşı ağ göğsümü açarım
Kervanım dolusu sırlı balım var benim

Kız tarafı:

Kız da der ki ben yaylamı yayladım
İndim enginlere seyran eyledim
İşte gelin bunda yalan söyledin
Bozulmuş govanda sırlı bal m' olur

Gelin Tarafı:

Gelin der ki benim altın başım var
Ela göz üstünde hilal gaşım var
Gız git senin bir gecelik işin var
Zabahısı kervan geçer yol olur

Kız tarafı:

Kız da der ki bizim ile yağmur yağma mı
Beni gören yiğit başın eğme mi
O bir gece bin geceye değme mi
Kız olanlar nergis verir gül alır

Gelin Tarafı:

Gelin der ki kalk gidelim pazara
İnce beli çektirelim hızara
Bir yük şeftali iletelim pazara
Olmuşun mu alırlar yoksa hamın mı

BURMA DA BURMA DUMAN TÜTER DAĞIN BELİNDEN (25)

Burma da burma duman tüter dağın belinden
Yazılmaduk name gelir yârin elinden
Bunu yazan yanlış yazmış zerhoş dilinden
Goyver Beyim ben yazayım zülfün telinden

Gökte de turnam sesi gelir ganadı burma
Ağzı dolu yem getirir şekerli furma
Git Allah'ı sever isen garşımda durma
Atma bu daşları atma ben yareliyem
Eller aller geymiş (aman) ben kareliyem

CEMALİN BAĞINA SEYRANA GELDİM (26)

Cemalin bağına seyvana geldim
Yâr koynunda vara benzer nar sesi
Guşuma (kulak) dokunur ihsana geldim
Ayva sesi turunç sesi nar sesi

Ne halet var sende ey peri bilmem
Gönül verir sana her gören adem
Kakülünden gelir guşuma her dem
Mansur sesi zincir sesi dar sesi

Destine alınca tir-ü kemanı
Gör nice divane eyledi beni
Gördüm aşıkların tutmuş cihanı
Efgan sesi giryan sesi zar sesi

Gevheri gözyaşım döndü ırmağa
Yine minnet düştü elden ayağa
Bizi Mecnun edip düşürdü dağa
Ahu sesi gazel sesi yâr sesi

ÇADIR KURDUM EĞR'OVA'NIN DÜZÜNE (27)

Çadır kurdum Eğr'Ova'nın düzüne (efem)
Sevda verdim bir muhacir gızına (yandım/aman)
Gözelliğten bakılmayor yüzüne (efem)
Yattım uykulardan uyanamadım (aman)
Yattım yârin dizine
Baktım ela gözüne
Vallah billah uyku girmez gözüme (aman)

Eğr'Ahmed'i Eğr'ova'da bastılar (efem)
Cepkenini çam dalına astılar (yandım/aman)
Beş yüz atlı birden gemi gastılar (aman)

Yattım uykulardan uyanamadım (aman)
Yattım yârin dizine
Baktım ela gözüne
Vallah billah uyku girmez gözüme (aman)

ÇADIR KURDUM ŞU DERENİN DÜZÜNE (28)

Çadır kurdum şu derenin düzüne
Aynalı martinimi aldım dizime
Yatabilsem nazlı yârin dizine
On beş seneler az geliyor gözüme (yandım dostlar gözüme)

Gıratımı çekin de nalbant nallasın
Gelsin cerrah yaralarım bağlasın
Nazlı yârim başucumda ağlasın
Fidan boylum gel ağlama ağlama (yandım dostlar ağlama)

ÇAYIRLIKTA ÇİMENLİKTE EVİM VAR (29)

Çayırılıkta çimenlikte evim evim var
Eğri de fesli bir oğlana meylim var
Benim senden ayrı da gayrı neyim var
Mor fesin üstünde gandilli yazma
Ben seni alurun ağlayıp gezme

Hac'Osman'ın havuzunda gum gaynar
Hac'Osman'ın gelinleri de çift oynar
Küçük gelin büyüğünden hoş oynar
(Ah) Alurun dedin de aldattın beni
On telli sazınan oynattın beni

DAĞ OLUR MEŞELERDE (30)

Dağ olur meşelerde

Gülsuyu şişelerde
Eller yârini almış
Ben kaldım köşelerde

Gel gel yanıma keklik
Gastın canıma keklik
Al gınalı parmakların
Batır ganıma keklik

Dağda biten darıdır
Balı yapan arıdır
A gız sana sorarlar
Benzin neden sarıdır

Gel gel yanıma keklik
Gastın canıma keklik
Al gınalı parmakların
Batır ganıma keklik

DAMA BULGUR SERERLER (31)

Dama bulgur sererler
Çıkma boyunu görerler (Gadunum)
Gadunum Gadunum
Gadunum da gözelim
Gel seninle gezelim

Dama çıkma baş açık
Arpalar gara gılçık (Gadunum)
Gadunum Gadunum
Gadunum da gözelim
Gel seninle gezelim

AMAN DEĞİRMENCİ GUZUM DEĞİRMENCİ (32)

Kadın söyler:

Aman değirmenci
Guzum değirmenci
Sana para vereyim
Öğüdüver çavdarımı buğdayımı

Değirmenci söyler:

Aman Hanım
Zarif Hanım
Senin paran senin olsun
Öğüdemem çavdarımı buğdayını

Kadın söyler:

Aman değirmenci
Kuzum değirmenci
Al yanak senin olsun
Öğüdüver buğdayımı çavdarımı

Değirmenci söyler:

Olmaz Hanım'ım olmaz
Oluklar dolmaz
Ustam ona razı olmaz
Öğüdemem çavdarını buğdayını

Nihayet kadın söyler:

Aman değirmenci
Civan değirmenci
Her yanım senin olsun
Öğüdüver buğdayımı çavdarımı

Değirmenci söyler:

Olur Hanımım olur
Oluklar dolur
Ustam ona razı olur
Öğüdürüm çavdarını buğdayını

ELİMİ ISIRDI PİRE (33)

Derya kenarında martı
Hanım ettiğin dert oldu
Aç kapıyı gelin hanım
Saatler vurdu da altı

Elimi ısırdı pire
İpek mendilini düre
Aç kapıyı gelin hanım
Saatler geldi de bire

Dağlarda olurmuş alıç
Lira saydım avuç avuç
Aç kapıyı gelin hanım
Saatler vurdu da bak üç

Penceresi yeşil perde
Yeni düştüm ben bu derde
Aç kapıyı gelin hanım
Saatler geldi de dörde

Dağlarda var yeşil meşe
Bak başıma gelen işe
Aç kapıyı gelin hanım
Saatler geldi de beşe

Evlerinin önü iğde

Altın saat aldım hediye
Aç kapıyı gelin hanım
Saatler geldi yediye

Ağzında misli sakız
N'olacak halimiz a gız
Aç kapıyı gelin hanım
Saatler vurdu da sekiz

Yaylalarda gezer kuzu
Başında altın hotuzu
Aç kapıyı gelin hanım
Saatler vurdu dokuzu

Ayağında penbe donu
Hanım olan etmez bunu
Aç kapıyı gelin hanım
Saatler vurdu da on'u

Sabah ezanı okunsun
Elim eline dokunsun
Benden başka yâr seversen
İki gözlerin kör olsun

EVLERİNİN ÖNÜ YÜKSEK KÖŞK OLSUN (34)

Evlerinin önü yüksek köşk olsun (aman)
Ben saramadım saranlara (efem) aşk olsun
Benim yârim bu işleri hoş görsün (aman)
Geçti kömür gözlüm eyleyemedim
Ar ettim ellere söyleyemedim

Yüce dağ başının eser yeliyem (aman)

Bir gün akıllıyem bir deliyem
Ben yârimin bir sevgülü guluyem
Geçti kömür gözlüm eyleyemedim
Ar ettim ellere söyleyemedim

GARALI YAZMA BENEK BENEK (35)

Garalı yazma benek benek
Üskufeden kesdür yelek
Gayınnaya sırmalı göynek
Ver bana elmas gaşlarını
Tara da siyah saçlarını

Borlu Borlu Safranbolu
Şaşırttın bize de yolu
Evleri hep güzel dolu
Ver bana elmas gaşlarını
Tara da siyah saçlarını

Yağmur yağar yer yaş olur
İraki içen zerhoş olur
Gozel sevmek pek hoş olur
Ver bana elmas gaşlarını
Tara da siyah saçlarını

Yağmur yağar şipir şipir
Gavuştum Yarabbim şükür
Varırsam yüzüme tükür
Ver bana elmas gaşlarını
Tara da siyah saçlarını

GARAOĞLAN GARAOĞLAN (36)

Kız:

Garaoğlan Garaoğlan

Erkek:

Heh heh hanım gız

Hele hele hele canım gız

Kız:

Bende güzel gözler var

Ondan m'isteng Garaoğlan

Erkek:

Yok yok hanım gız

Yok yok yok canım gız

Bilemedin derdimden derdimden

Ah bilemiyon derdimden derdimden

Kız:

Garaoğlan Garaoğlan

Erkek:

Heh heh hanım gız

Hele hele hele canım gız

Kız:

Bende güzel gaşlar var

Ondan m'isteng Garaoğlan

Erkek:

Yok yok hanım gız

Yok yok yok canım gız

Bilemedin derdimden derdimden

Yine bilemedin derdimden derdimden

Kız:

Garaoğlan Garaoğlan

Erkek:

Heh heh hanım gız

Hele hele hele canım gız

Kız:

Bende güzel eller var

Ondan m'isteng Garaoğlan

Erkek:

Yok yok hanım gız

Yok yok yok canım gız

Bilemedin derdimden derdimden

Ah bilemiyon derdimden derdimden

GARŞUDAN GARŞUYA OLUR MU BÖYLE (37)

Of

Garşudan garşuya olur mu böyle

İk'elim böğrümde merhemet eyle

Sen kimin yârısın doğruca söyle

Hasretlik gıyamete galır mı böyle

Anadan sürmelim of

Üzüm yıkıldı

Suyu sıkıldı

Gel yanıma naz etme

Canım sıkıldı

Of

Açıldı güller de gelmedi yazlar

Soğuk su başında durnalar gazlar

On sekiz yaşında murad almayan kızlar
Kefeni boynuna dolasın da ağlasın
Çekiverin gır atı nalband nallasın
Üzüm yıkıldı
Suyu sıkıldı
Gel yanıma naz etme
Canım sıkıldı

Of
Yârin de dizinde döktüğüm diller
Dillere yerinür duysa bülbüller
Benim de efkarım çok açmasın güller
Sana da yangun olduğum duymasın eller
Yâr aşkınla ölüyon hey
Üzüm yıkıldı
Suyu sıkıldı
Gel yanıma naz etme
Canım sıkıldı

Of
Gider oldum eşim dostum darıldı
Gitme diye yâr boynuma sarıldı
Bize kısmet gurbet elde yazıldı
Hem ölmeden mezarımız gazıldı (of of)
Anadan sürmeli of
Üzüm yıkıldı
Suyu sıkıldı
Gel yanıma naz etme
Canım sıkıldı

GASTAMANI GASTAMANI (38)

Gastamanı Gastamanı

Hele hele bi denem de gel gel aman
Ah şekerinen beslemeli
Gıymatlım sen gel gel aman da dolan dolan gel

Hürünü çocuklar hürünü
Hele hele bi denem de gel gel aman
Gızlar allar geymiş bürünü
Gıymatlım sen gel gel aman da dolan dolan gel

GENC OSMAN GELİYOR ALAYLI HANDAN (39)

(Ooof) Genc Osman geliyor alaylı handan
Gılincın gabzası görünmez gandan (of of)
Bağdat'ın içinde tozdan dumandan (of of)
Dumanlar içinde galdı Genc Osman (of of)

(Ooof) Zabah namazında çıktım ben yola
Şaranpol çekilmiş sağ ile sola
Kargı işlemezse hazret-i pala
Allah Allah deyüp geçti Genç Osman (of of)

(Ooof) Birinci gapıda abdestim aldım
İkinci gapıda namazım gıldım (of of)
Üçüncü gapıdan bedene çıktım
Atladı hendeği geçti Genç Osman (of of)

(Ooof) Gale gapısından çıktım bedene
Bakın (da) kelle goltuğunda gidene (of of)
Ervanlar içinde Osman bi dene
Kelle goltuğunda gider Genç Osman (of of)

(Ooof) Bağdat'ın içinde durulmaz yastan
Analar doğurmaz böyle bir arslan (of of)
Kelle goltuğunda gider gasten

Allah Allah deyüp geçti Genç Osman

(Ooof) Düşmanın yüreği kötünden kötü
Gılcın gabzası demürden gatı (of of)
Horazım tavuğum gıdıgak gıdıgak

(Ooof) Bağdat tarafından bir top atıldı
Şiddetinden aylar günler tutuldu
Horazım tavuğum gıdıgak gıdıgak

(Oof) Genç Osman dedükleri gelsin göreyim
Nice gahramandır ben de bileyim (of of)
Vezirlik isterse üç tuğ vereyim
Vezirliğe şayestedir Genç Osman (of of)
Horazım tavuğum gıdıgak gıdıgak

GOC'ADAM'A YATAK SERDİM GÜL GİBİ (40)

Goc'adam'a yatak serdim gül gibi
Zabahısı galktım altına baktım göl gibi
Beni ona veriverdiler kör gibi
(Ah) Annem beni güldürmedi gülmesin
(Ah) Benden başka evlat yüzü görmesin

Goc'adam'ın merdivenden inişi
Oflayı pufloyı ahloyı ihloyı her işi
Oynaşırken fırladı gitti ön dişi
(Ah) Annem beni güldürmedi gülmesin
(Ah) Benden başka evlat yüzü görmesin

Goc'adam'ın sakalında is gokar
Genc oğlanın bıyığında mis gokar
Goc'adam'ın halleşmesi pek sakar

(Ah) Annem beni güldürmedi gülmesin
(Ah) Benden başka evlat yüzü görmesin

Goc'adam'ın sakalını yoldursam
Yoldursam da gıl torbaya doldursam
Goc'adam'ı delikanlıya döndürsem
(Ah) Annem beni güldürmedi gülmesin
(Ah) Benden başka evlat yüzü görmesin

Goc'adam'ı urganınan bağlayın,
Bağlayın anam evine yollayın,
Arkasından durup durup ağlayın,
(Ah) Annem beni güldürmedi gülmesin
(Ah) Benden başka evlat yüzü görmesin.

GODE GODE GÖL OLSUN (41)

Gode gode göl olsun
Evin önü sel olsun
Arpa buğday bol olsun
Gökten rahmet
Yerden bereket
Bir deyim hu
Bir deyim su

Gode gode göl olsun
Gade bahşışın bol olsun
Evinde derlik yol olsun
Gökten rahmet
Yerden bereket
Bir deyim hu
Bir deyim su

Gode gode göl olsun
Evin önü sel olsun
Veren şöyl' olsun
Vermeyen böyl' olsun

Bugün rahmet günüdür
Yüküm buğday unudur
Bize de bahşış vermiyen
Sansar ile tilkidir

Yağ yağ yağmur
Bit bit buğday
Tarlada çamur
Teknede hamur
Ver Allah'ım yağmur

HAVAŞ BÜLBÜL OLACAK (42)

Havaş bülbül olacak (yâr yandım aman aman aman)
Gül dalına konacak
Havaş'ım Çerkez Çerkez
Yanıyor herkez
Havaş'ım aman aman
Yanıyor inan

Katibinin derdinden (yâr yandım aman aman aman)
Havaş verem olacak
Havaş'ım aman aman
Yanıyor inan

Bahçemde mısırim var (yâr yandım aman)
Dibinde hasırım var
Havaş'ım n'ettin n'ettin

Be hey zalimin oğlu (yâr yandım aman)
Neremde kusurum var
Havaşım ferik ferik
Gözleri yirik

Galeden attım harar (yâr yandım aman)
Havaş zülüflerin tarar
Havaş'ım aman aman
Yanıyor inan
Seyyah olmuş geziyor (yâr yandım aman)
Havaş Katib'in arar
Dağlar gazeli (amman)
Dünya gözeli

HER NEREYE VARSAM GURULUR ENGEL (43)

Of yareeey Her nereye varsam gurulur engel
Top top olmuş ka (k)üllerin mah yüzüne çengel
Ben ölürsem a yavrum cenazeme sen gel
Yu yıka ela göz yaşıynan defneyle beni (of of)
Aman ben yandım (ey)

KABE'NİN DALLARI BÖLÜK BÖLÜKTÜR (44)

Kabe'nin yolları bölük bölüktür
Benim yürecüğüm delük delükdür
Dünya dedükleri bir gölgeliktür
Canım Kabem varsam sana
Gözel Kabem varsam sana
Ya Muhammed gel berü
Salli ala Muhammed
Yeşil aleminen gelir Muhammed
Salli ala Muhammed

Kabe'ye varan hac' olur hac' olur
Başında altun tac' olur tac' olur
Hep melaikeler duacı olur
Canım Kabem varsam sana
Gözel Kabem varsam sana
Ya Muhammed gel berü
Salli ala Muhammed
Yeşil aleminen gelir Muhammed
Salli ala Muhammed

Kabem sana varsam konuk
Sağ yanumda altun oluk
Hep melaikeler anda konuk
Canım Kabem varsam sana
Gözel Kabem varsam sana
Ya Muhammed gel berü
Salli ala Muhammed
Yeşil aleminen gelir Muhammed
Salli ala Muhammed

Ak mermerden döşetmişler
Gümüş kuşak kuşatmışlar
Altundan eşikler yapmışlar
Canım Kabem varsam sana
Gözel Kabem varsam sana
Ya Muhammed gel berü
Salli ala Muhammed
Yeşil aleminen gelir Muhammed
Salli ala Muhammed

KIZILBEL'DEN GELÜR BEKMEZ (45)

Kızılbel'den gelür bekmez (Helosa Helosa)
Peştemala goysam akmaz (Helosa Helosa)
Benim yârim bensüz yatmaz (Helosa Helosa)

İstanbul'dan gelür hekim (Helosa Helosa)
Cevahirdir benim yüküm(Helosa Helosa)
Cevahirdir benim yüküm (Hele mele yusa yusa hey)

KÖPRÜDEN GEÇER İKEN (46)

Köprüden geçer iken
(Aman/Canım) Köprü salladı beni
Yabancınnın kızları
(Haydi) İpsiz bağladı beni
Sürü sürü sürmeli sürmeli kızlar
Yakaları çapraz düğmeli kızlar

Köprünnün altı çayır
(Aman/Canım) Gülü dikenden ayır
Gız aşkına düşeli
(Haydi) Yanıyon cayır cayır
Sürü sürü sürmeli sürmeli kızlar
Yakaları çapraz düğmeli kızlar

OĞLAN DA GOLUNU SALLAMA (47)

Kız+Erkek:

Bu bir ince sözdür inceden ince
Bülbül feryad eder gülü görünce (of aman aman aman aman)
Can bendenden ayırsalar kar etmez
İki gönül bir araya gelince (of aman aman aman aman)

UYUR İKEN UYARDILAR (48)

Uyur idik uyardılar
Sürülüp kazaya gittik
Halimizi hal eyledik
Pir defterine yazıldık
Pir Sultanım ey der şunda

Diriye saydılar bizi saydılar bizi
Kınarayı mesken ettik mesken ettik
Yolumuzu yol eyledik yol eyledik
Hak divanına dizildik divanına dizildik
Çok keramet var insanda var insanda

Koyun olduk ses anladık
Canı Hakka teslim ettik
Her çiçekten bal eyledik
Bal olduk şerbet ezildik
O cihanda bu cihanda

UZUN OLUR UZUN YOLUN ZELVESİ (49)

Uzun olur uzun yolun zelvisi (Yandım aman gülüm aman)
Ben bilemedim benim yârim hangisi (hangisi of)
Hele yavru yavru yavru
Gülüm amman amman amman

Uzun boylu ela gözlü birisi (Yandım aman gülüm aman)
Esmer güzel sen benimsin ben senin (oy)
Hele yavru yavru yavru
Gülüm amman amman amman

Uzun gavak ne uzarsın boşuna (Yandım aman gülüm aman)
Hiç sevdalar gelmedi mi başına (of)

Hele yavru yavru yavru
Gülüm amman amman amman

Mail oldum senin gara gaşına (Yandım amman öldüm amman)
Aman da Allah al başımdan sevdayı (of)
Hele yavru yavru yavru
Gülüm amman amman amman

ZÜRİYEM'İN GÜĞÜMLERİ GALAYLI (50)

Züriye'min güğümleri galaylı (ah galaylı)
Fistan geymiş etekleri halaylı (halaylı aman aman)
Züriye'mi aldatması golaylı (ah golaylı)
(Ah) Alırım dedin de aldattın beni (aldattın beni Amman)
On telli sazınan oynattın beni (oynattın beni aman)

Geyme dedim geydin sen bu alleri (ah alleri)
Başıma getirdin türlü halleri (halleri aman aman)
Duşman ettin bana bütün elleri (ah elleri)
(Ah) Aman Allah buna can mı dayanır (dayanır aman aman)
Seher vakti yâr uykudan uyanır (uyanır aman aman)

EVLERİNE VARAMADIM ARIMDAN (51)

(Amman) Evlerine varamadım arımdan
Ayırdılar Beni nazlı yârimden (aman)
Kim ayrılmış ben ayrılam yârimden

Armudu daldan
Edalı yârdan

Ayrılmam senden

(Amman) Evlerine vara gele eylendim
İftiradır dilden dile söylendim (Yâr Yâr)
El kızını ben kendime yâr sandım

Varam gidem annesine yalvaram
(Varam Gidem Kapısına Kul Olam)

DENİZDE URGANIM VAR (52)

Denizde urganım var (amman amman)
(Haydi de)Gümüşt en yorganım var (aman)
Gız ben seni alırsam (aman aman)
(Aman) Gara goç gurbanım var (aman)

Öyl'olsun da hanım gelin böyl'olsun (aman)
Bizi seven ahblar merd'olsun(aman)
(Ah) Bizi yeren düşmanlar gahrolsun (aman)

Elmam düştü yerlere (amman amman)
(Haydi de) Gariştı gazellere (aman)
Tabiatım gurusun (aman aman)
(Aman) Sarkarım güzellere (aman)
Öyl'olsun da hanım gelin böyl'olsun (aman)
Bizi seven ahblar merd'olsun(aman)
(Ah) Bizi yeren düşmanlar gahrolsun (aman)

Sıra Sıra güğümler(amman amman)
(Haydi de) Harma sonu düşünler (amman)
Açınız gapıları (amman amman)
(Haydi de)Geliyor güveyiler (amman)

Öyl' olsun da hanım gelin böyl' olsun (aman)
Bizi seven ahblar merd' olsun(aman)
(Ah) Bizi yeren düşmanlar gahrolsun (aman)

Yeşil ipek bükeyim (amman amman)
Derdimi kimlere dökeyim (amman)
Perçeminden bir tel ver (amman amman)
(Haydi de) Kefenimi dükeyim (amman)

Öyl' olsun da hanım gelin böyl' olsun (aman)
Bizi seven ahblar merd' olsun(aman)
(Ah) Bizi yeren düşmanlar gahrolsun (aman)

EVLERİNİN ÖNÜ KEŞKEK DÜBEĞİ (53)

Evlerinin önü (de) keşkek dübeği [de hanım kızlar dibeği vay vay]
Sokuyu vurdukça sallar göbeği (vay vay)

Gapılarda halka

Denizlerde dalga

Eyicene çalka

Suçun yok da nerden aldın bebeği [de hanım kızlar dibeği vay vay]

Varam gidem gız kapına gul olam (vay vay)

Gapılarda halka

Denizlerde dalga

Eyicene çalka

Evlerinin önü (de) hamam gapısı [de hanım kızlar dibeği vay vay]

Hamamdan geliyor yârin kokusu (vay vay)

Gapılarda halka

Denizlerde dalga

Eyicene çalka

Benim nazlı yârim cilve kutusu [de hanım kızlar dibeği vay vay]

Varam gidem gız kapına gul olam (vay vay)

Gapılarda halka

Denizlerde dalga

Eyicene çalka

Salına salına suya gidersin [de hanım gızlar dibeği vay vay]

Su değil meramın da seyran edersin (vay vay)

Gapılarda halka

Denizlerde dalga

Eyicene çalka

Bu güzellik sende iken [de hanım gızlar dibeği vay vay]

Varam gidem gız kapına gul olam (vay vay)

Gapılarda halka

Denizlerde dalga

Eyicene çalka

TÜRKMEN GIZI (54)

(Aman) Türkmen Gızı Türkmen Gızı

(Aman) Sen Allar Giy Ben Gırmızı

(Aman) Yüreğime Girdi (De) Sızı

(Aman) Un Ele Gızım Hamur Hamur Yoğur

Var Git Evde Efendini Doyur

(Aman) Türkmen Gızı İnek Sağar

(Aman) İnek Depmiş Dizini Ovar

(Aman) Acı Datlı Merhem (De) Vurar

(Aman) Un Ele Gızım Hamur Hamur Yoğur

Var Git Evde Efendini Doyur

SONUÇ

Şimdiye dek Safranbolu folklorüne dair bazı çalışmalar yapılmıştır fakat türkülerin söz varlığına dair bir incelemeye rastlanmamıştır. Bu nedenle çalışmamızın konusunu, köklü tarihi ile birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Safranbolu yöresinin sahip olduğu kültürel zenginliğin içerisinde önemli bir yere sahip olan Safranbolu türkülerinin daha düzenli bir şekilde bir araya getirilmesi ve kelime zenginliğinin tespit edilmesidir.

1-Çalışmamızda 20 tanesi TRT THM Repertuarına kayıtlı; 34 tanesi Adnan Ataman'ın "Safranbolu Türküleri Ve Oyun Havaları" isimli eserinde mevcut toplam 54 türkü muhteva, konu, dil ve üslup, cümle bilgi ve söz varlığı açısından incelenmiştir.

2-İncelediğimiz Safranbolu Türküleri Batı Anadolu Ağız Grubunun 3.Alt Ağız Grubuna ait çoğu özelliği taşımaktadır. Bu ağız özellikleri doğal olarak halk kültürünü en iyi yansıtan sözlü folklor unsurları olmaları hasebiyle türkülerde de karşımıza çıkmaktadır. Fakat incelenen yazılı türkü metinlerine bakıldığında bu özelliklerin bazılarının yansıtılmadığı dikkatimizi çekmektedir. Yerel icracıların icralarında karşımıza çıkan yerel ağız özelliklerinin bazılarını yazılı kayıtlarda bulamamaktayız.

1. Türkü metinlerinde karşımıza çıkan ağız özellikleri şu şekilde özetleyebiliriz; -n'lerin genizden gelen -nG şekline dönüşmesi; Kelime önünde sesli türemesi (r---er/ır değişimi gibi); k'ler genellikle g-; s'ler genellikle z-; t'ler genellikle d-; ile bağlacının - (n)en/-(n)an ekine dönüşmesi; (h)'ler genellikle f-'e dönüşmesi; Özellikle geniş zamanda kullanılan 1. tekil şahıs eki -m sesinin - n sesine dönüşmesi; ünlü düzleşmesi, daralması, incilmesi; -p'lerin genellikle -b sesine dönüşmesi
2. Safranbolu türkülerinde ezgiye yardımcı söz ve söz kalıpları çoğunlukla karşımıza çıkmaktadır. 13 türküde ezgiye yardımcı söz grupları dize sonundayken; 13 türkü de bu söz grupları aynı anda dizelerin hem başında,

hem ortasında, hem de sonunda kullanılmaktadır. Türkülerden 20 tanesinde herhangi bir ezgiye yardımcı söz veya söz kalıbı kullanılmamıştır.

3. Safranbolu türküleri arasında “deyişmeli” yani karşılıklı iki kişinin diyalog şeklinde söylediği türküler de mevcuttur. *Garaoğlan Garaoğlan (36), Ah Değirmenci Guzum Değirmenci (39), Bir Gelin İle Gızın Cengi Var* isimli türküler deyişmeli türkü örnekleridir.
4. Safranbolu türküleri isimlerini, türkü metinleri bölümünde 47. sırada yer alan “Oğlan da Golunu Sallama” türküsü hariç olmak üzere, metinlerin ilk bentlerindeki ilk dizelerden almışlardır.
5. Türkülerde nazım birimi olarak ikilik, üçlük, dörtlük, beşlik nazım birimleri kullanılmıştır ve türkülerin çoğunluğunda bağlantılar (nakaratlar) mevcuttur. Türküler çoğunlukla üçlük bentlerle oluşturulmuştur. Türkülerinde bentleri üçlü dizelerle oluşmuş 18 adet türkü bulunmaktadır.
6. Safranbolu türkülerinde aruz vezni kullanılmamıştır. Çoğunlukla 7’li, 8’li, 11’li hece ölçüleri kullanılmıştır. Türkülerden 20 tanesi 11’li hece ölçüsüyle oluşturulduğu görölmüştür. Bazı dizelerde ölçü bozulabilmektedir. Serbest ölçülü türküler de mevcuttur. Bunun yanında, bazı türkülerin ölçüsünde bir kararlılık bulunmamaktadır.
7. Türkülerin kafiye düzenleri genel olarak aaxa, bxb mâni kafiye düzeni; aaa, bbb, ccc...; aa, bb, cc...; aaax, bbx, ccx...; aabb, ccdd... şeklinde olup, kimi türkülerde de uyak yönünden bir kararlılık yoktur. 20 türkünün bentlerinin kafiye örgüsünün aaa, bbb, ccc..... şeklinde olduğu görölmüştür. Bazı türkülerde türkünün bazı bentlerinin veya kıtalarının türkünün genel kafiye düzenini bozduğu görölmüştür. Bu durumun türkünün zamanla varyantlaşmasından, kaynak kişilerin veya derleyicilerden kaynaklı bir durum olduğu düşünölmüştür.
8. Türküler konularına ve türlerine göre tasnif edildiğinde, aşk-sevda, sevgiliye sitem, ayrılık gibi temlerin işlendiği lirik türkülerin çoğunlukta olduğu görölmektedir. İncelediğimiz türkülerden 19’u bu niteliktedir. Düğün, kına, gelin alma gibi törenlerde söylenen ve oyun türküleri olarak tasnif ettiğimiz çoğu türkü lirik temler de içermektedir. Bu türkülerin çoğu oyun havası olduğu için oyun türküleri başlığı altında incelenmiştir. Birçok araştırmacı

tarafından dile getirilen, türkülerin konularına göre tasnifinin zorluğu mevzu, Safranbolu türkülerinin özellikle konu bakımından tasnifi esnasında da karşımıza çıkmaktadır. Örneğin dini/mistik duygular ifade eden bir türkü, bir kına gecesi merasiminde gelini ağlatmak için bir ağıt havasında icra edilmekte; hem lirik türkü, hem törensel türkü hem de dini/mistik türkü özelliği taşıyabilmektedir.

9. Safranbolu coğrafi konumu itibariyle pek çok folklorik geleneğin etkisi altındadır. Karadeniz bölgesinde olması hasebiyle Sinop, Samsun, Zonguldak gibi Karadeniz illerinin içerisindeki horon kültürü; Kastamonu, Çankırı, Ankara illerindeki Orta Anadolu müzik kültürleri ve Seymen havalarının etkisi yörede karşımıza çıkmaktadır. Yörelere ve şehirlerarası etkileşim sonucunda çeşitli türkülerin Safranbolu varyantları ve çeşitlemeleri karşımıza çıkmaktadır. Gastamanı, Gastamanı; Evlerine Varamadım Arımdan; Alçak Cevüz Dalları; Aman Kürdün Gızı Kürdün de Gızı; Dama Burgur Sererler; Genç Osman Geliyor Alaylı Handan; Güvercin Uçuverdi türkülleri Safranbolu çeşitlemeleri olarak yörede icra edilmektedir.

10. Türkü metinlerinin kelime türleri ve kullanım sıkları saptanmış ve toplam 3621 kelime tespit edilmiştir. Çalışmada bulunan bu kelimeler, gramer yapıları ve belli anlam özelliklerine göre gruplandırılmış ve kullanım sıklıkları verilmiştir. Kelimeler; adlar, sıfatlar, zamirler, ünlemler, fiiller, fiilimsiler, ikilemeler şeklinde sınıflandırılmıştır. Kelimelerin büyük bir bölümünü oluşturan adlar, kendi içerisinde şu şekilde tasnif edilmiştir:

- Aile, Akrabalık ve Unvan Adları
- Bitki ve Çiçek Adları
- Dini Adlar
- Doğa Adları
- Eşya Adları
- Giyim-Kuşam Adları
- Hayvan Adları
- İnsan Bedeni ve Organ Adları
- Mekân Adları
- Renk Adları
- Sayı Adları

- Sevgiliye Ait Adlar
- Yiyecek ve İçecek Adları
- Zaman Adları
- Özel İsimler

Safranbolu metinlerinde en sık kullanılmış olan ad *yâr*' (sevgili) kelimesidir.

14. Safranbolu türkü metinlerinde farklı 32 adet aile, akrabalık ve unvan adları bulunmaktadır. Bu adlar türkü metinlerinde toplam 246 defa kullanılmıştır. Kullanım sıklığı en yüksek olan bölümdür. Bu bölümde *hanım* adı oldukça sık karşımıza çıkmaktadır.

15. Safranbolu türkü metinlerinde bitki ve çiçek adları ile ilgili 17 ad kullanılmıştır. Bu adlar metinlerde toplam 35 kez tekrarlanmıştır. Bu bölümde en sık geçen ad *gül*'dür.

16. İncelenen Safranbolu türkü metinlerinde dini adlar ile ilgili farklı 12 ad toplamda 61 defa tekrarlanmıştır. *Muhammed*, en sık tekrarlanan addır. Onu 12 tekrarla takip eden *Kâbe'dir*.

17. Çalışmada yer alan Safranbolu türkü metinlerinde 20 farklı doğa adı tespit edilmiştir. Toplamda ise 72 kez geçmektedir. Bunlar arasında en fazla tekrarlanan *su*'dur.

18. Eşya adları arasında türkü metinlerinde en çok kullanılan ad *saat*'tir. Bu bölümde 23 ad metinlerde toplam 63 defa kullanılmıştır.

19. Safranbolu türkü metinlerinde giyim-kuşam ile ilgili 20 ad kullanılmış, bu adlar toplam 35 kez tekrar edilmiştir.

20. "Hayvan Adları" başlığında *arı*, *bülbül*, *keklik* gibi 20 ad yer almaktadır. Toplamda ise metinlerde 36 defa hayvan adı geçmektedir. Bunlar arasında 8 defa kullanılan *keklik* kelimesi en çok tekrarlanandır.

21. İnsan bedeni ve organ adları arasında en çok kullanılan ad 'göz 'dür. Bu bölümde 27 ad metinlerde toplam 120 kez geçmektedir.

22. "Mekân Adları" kısmında 35 farklı ad bulunmaktadır. Bunlar metinlerde toplam 110 defa kullanılmıştır. *Ev*, en çok tekrarlanan mekân adıdır.

23. "Renk Adları" kısmında 9 farklı renk adı bulunmaktadır. Toplamda ise metinlerde 43 kez renk adı tekrarlanmıştır. *Yeşil*, Safranbolu türkü metinlerinde en sık kullanılan renk adıdır.

24. Safranbolu türkü metinlerinde sayı bildiren 10 ad bulunmaktadır ve bunları toplam sıklığı 43'tür. Bu adlar içinde en çok tekrarlanan *bir*'dir.

25. Sevgiliye ait adlar ile ilgili 15 ad metinlerde toplam 35 kez kullanılmıştır.

26. "Yiyecek ve İçecek" adları kısmında 26 ad bulunmaktadır. Bu adlar toplam 68 defa kullanılmıştır. Bunlar arasında sıklık değeri en yüksek olan yiyecek *buğday*, sıklık değeri en yüksek olan içecek ise *su*'dur.

27. Zaman adlarından *akşam*, *gündüz*, *sabah* gibi 16 ad toplam 48 defa tekrarlanmıştır.

28. İncelenen Safranbolu türkü metinlerinde 23 farklı özel ad, toplamda 89 kez kullanılmıştır. Metinlerde özel ad olarak; şahıs, yer ve din ile ilgili adlara yer verilmiştir.

29. Bu çalışmada Safranbolu türkü metinlerinde kullanılan çekim ekleri; İsim çekim ekleri; çokluk ekleri, iyelik ekleri, hal ekleri, genitif eki, akuzatif eki, datif eki, lokatif eki, ablatif eki, enstrümantal eki, eşitlik eki, aitlik eki ve soru eki şeklinde tasnif edilmiştir. Çokluk eki "IAr" dır.

30.

Fiiller	Sıklık Değeri
gel-	78
ol-	70
git-	27
var-	24
de-	23
ver-,yan-	20

31. Türkiye Türkçesi yazı dilinde bulunmayan fakat Safranbolu ağzında yaygın bir şekilde kullanılan kelimelerden incelenen türkü metinlerinde bulunan yerel kelimeler şunlardır:abuca, avruka, gade, göynek, hotoz, yunmak.

32. Safranbolu türkü metinlerinde kelimelerin çoğunluğunu Türkçe kelimeler oluşturmaktadır. Metinlerde Türkçe kelimeler en çok fiil düzeyinde kullanılmıştır. Metinlerde yer alan alıntı sözcükler Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerdir. Türkü metinlerinde 78 Arapça kelime 197 defa ve 60 Farsça kelime 190 defa kullanılmıştır.

33. Türkülerde teşbih, telmih, tezat, nida, istifham gibi edebi sanatlar karşımıza çıkmaktadır.

34. Türküler cümle bilgisi bakımında ele alındığında, tekrarların, sıfat ve isim tamlamalarının iyelik, ünlem, sıfat-fiil, zarf-fiil, birleşik fiil gruplarının kullanıldığı tespit edilmiştir.

SÖZLÜK

-A-

abuca: Abla, büyük kız kardeş.

aller: Al renk, kırmızı renk.

altun: Altın.

arım: Arım, bahçe duvarı.

aşam: Akşam.

avruka: Saçın şakaklardaki buklesi.

-B-

babuç: Ayakkabı, pabuç.

basdırma: Pastırma.

bazar: Pazar.

bekmez: Pekmez.

berü: Beri.

böyl': Böyle.

buba: Baba.

bulanuk: Bulanık.

-C-

cevüz: Ceviz.

-Ç-

çamaşur: Çamaşır.

-D-

daş: Taş.

datlı: Tatlı.

davşan: Tavşan.

delük: Delik.

demür: Demir.

dest: El.

durna: Turna.

dut-: Tutmak.

-E-

efgan: İnleme, bağrışma.

eyi: İyi.

-F-

furma: Hurma.

-G-

gabza: Kabza.

gade: Yenge.

gadir: Kadir.

gadun: Kadın.

gahraman: Kahraman.

galb: Kalp.

gal'altı: Kale altı.
gal-: Kalmak.
gan: Kan.
gandil: Kandil.
gale: Kale.
gapı: Kapı.
gara: Kara
gardaş: Kardeş.
garşı: Karşı.
gastamanı: Kastamonu.
gasten: Kasten.
gaş: Kaş.
gatı: Katı.
gavak: Kavak.
gavuş-: Kavuşmak.
gaya: Kaya.
gazak: Kazak.
gazıl-: Kazılmak.
genc: Genç.
gey-: Giymek.
gılçık: Kılçık.
gılnc: Kılıç.
gına: Kına.
gınalı: Kınalı.
gır: Kır.
gırmızı: Kırmızı.
gısa: Kısa.
gısmet: Kısmet.
gışlık: Kışlık.
gıymat: Kıymet.
gıyamet: Kıyamet.
gız: Kız.
gid-: Gitmek.
giryen:
goca: Koca.
goç: Koç.
gok-: Kokmak.
gol: Kol.
golay: Kolay.
goltuk: Koltuk.
gonak: Konak.
gon-: Konmak.
gonşu: Komşu.

govan: Kovan.

göynek: Uzun atlet.

gözel: Güzel.

gum: Kum.

gurul-: Kurulmak.

gurşun: Kurşun.

guş: Kulak.

gutlu: Kutlu.

guzu: Kuzu.

güvey: Evlenmekte olan, yeni evlenen erkek.

-H-

hayın: Hain

horaz: Horoz.

hotuz: Hotoz, kadınların kendi saçlarından veya yemeni vb. ile yaptıkları baş süsü ve başa giyilen şey.

-I-

ırakı: Rakı.

ıra-: Uzaklaşmak.

-İ-

ireçel: Reçel.

-M-

mapusane: Mapushane.

mest: Ayakkabı.

mezer: Mezar.

-O-

oğ-:Ovmak.

-P-

penbe: Pembe.

nalın: Ayakkabı.

-S-

sağduç: Sağdıç.

-Ş-

şaranpol: Şarapnel.

şipir: Şıpır.

şöyl': Şöyle.

-U-

ur-:Vurmak.

uyanuk: Uyanık.

-Y-

yangun: Yangın.

yanuk: Yanık.

yazuğ: Yazık.

yun-: Yıkanmak.

-Z-

zabah: Sabah.

zaptiye: Askeri, polis örgütü.

zelvi: Selvi.

zencir: Zincir.

zenpare: Zampara.

zerhoş: Serhoş.

zilif: Zülûf.

KAYNAKÇA

Arat, R.R. (1695). *Eski Türk Şiiri*, TDK Yayınları

Ataman, S.Y. (1994), “*Eski Safranbolu Hayatı*” Genişleterek yayına hazırlayan Şenel, S. İstanbul, s.261

Aykut, A.S. (2004) “*Ebu Abdullah Muhammed İbn Battuta Tanci-İbn Battuta Seyahatnamesi*”, Yapı Kredi Yayınları –Kazım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi, 3.Baskı, Cilt:1-s.438

Banguoğlu, T. (2015). *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.

Başgöz, İ. (1986). *Folklor Yazıları*, İstanbul: Adam.

Başgöz, İ. (2008). *Türkü*. İstanbul: Pan Yayıncılık.

Bekki, S. (2004). *Baş Yastıkta Göz Yolda/ Sivas Türküleri*. İstanbul: Kitabevi.

Boratav, P. N. (1992). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek.

Boratav, P. N. (1992). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek

Boratav, P.N. (1988) *Halk Hikayeleri ve Halk Hikayeciliği*. İstanbul: Adam

Çınar, A.S., Önder, A. (2019) “Anadolu’nun Kültürel Mirası: *Crocus sativus* L. (Safran)”, *FABAD J. Pharm. Sci.*, 44, 1, 79-88

Dağı, S.(2008), “*Safranbolu Masalları*” *Yüksek Lisans Tezi*, Konya s.11

Dizdaroğlu, H. (1969). *Halk Şiirinde Türler*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi

Dizdaroğlu, H. (1969). *Halk Şiirinde Türler*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Elçin, C. (2004). *Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.

Esen, A.Ş., (1982) *Anadolu Ağıtları*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.

- Esen,A.Ş. (1999) *Anadolu Türküleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı
- Gökoğlu, A., “*Paphlagonia-Cilt 1,*” s.294-327
- Günay, R., (1989), “*Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu*”. Kültür Bakanlığı Yay. No:456. Tanıtma Eserleri Dizisi No:23. İkinci Baskı. Ankara
- Gürün, K. (1981) “*Türkler, Türk Devletleri Tarihi*”, Karacan Yayınları cilt-1, s.82
- Güven, M. (2013) “*Türkülerin Varyantlaşması*, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED] 50, Erzurum s.145-156)
- Güven, M. (2013) *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 2/1 s. 306-318)*
- Hacısalihoğlu, İ.Y., (1995), “*Geleneksel Türk Şehri: Safranbolu*” Türk Coğrafya Der. Sayı:30. İstanbul. s.409-434
- İnce, Y., 1976, Safranbolu Tarihsel Kent Dokusunun Korunması. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni. Sayı: 54/333. İstanbul. s.25-28
- Kafesoğlu, İ. (1980) “*Eski Türk Din*”, Ankara: Kültür Bakanlığı
- Kaptan, Z., Yurdüşen, Y., (2014) “Aşık Edebiyatı Halk Şiirinin Tarihsel Gelişim Süreci” , Sayı 4, s.195-197
- Karabük Valiliği tarafından hazırlanan “ 81 İilde Şehir ve Kültür”- Karabük (2015) Acar Basım, s.160
- Karahan, L. (2017) “Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması”, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara)
- Kaya, D. (1999). *Anonim Halk Şiiri*. Ankara: Akçağ.
- Kaya, D. (2010). *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimler Sözlüğü*. Ankara: Akçağ.
- Kaya, D. (2010). *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimler Sözlüğü*. Ankara: Akçağ.
- Kocatürk, V.,M., (1963), “*Saz Şiiri Antolojisi*”, Ayyıldız Matbaası, Ankara, s.63
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri-Şekil Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Koyuncu, E.(1992), “Safranbolu Makalesi” Ortadoğu Gazetesi
- Köprülü, M. F. (1993). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara.
- Köprülü, M. F. (2004). *Edebiyat Araştırmaları I*. Ankara: Akçağ.
- LeonardR., “Paphlagonia”, 1915, s.140-141, GÖKOĞLU Ahmet, “Paphlagonia-Cilt 1., s.33)
- Kuş, A., (2003), “*Türkiye’de Mimarlık Değerlerinin Korunmasında İlk Adımlar Safranbolu 1975-1980*”. Güven Ofset. Karabük
- Kuzucular, K., 1976, Safranbolu Çarşısı. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni. Sayı: 54/333. İstanbul. s.29-40

- Mirzaoglu F.G. (2009) *TürkBilig* 2001/2: 76-91 *Türkülerin İşlevleri ve Zeybek Türküleri*Güven, M. (2009). *Türküler Dile Geldi*. Ankara: Ötüken Neşriyat.
- Özbek, M. (1994) *Folklor ve Türkülerimiz*, İstanbul: Ötüken Yayınları,s. 357
- Özdemir, Ö. “*Safranbolu ve Safran Tarımı*”, *Doğu Coğrafya Dergisi* Sayı 5, s.297
- Özdemir, Ü. (2011) “*Safranbolu'nun Kültürel Miras ve Kaynakları ve Korunması*” *Eastern Geographical Review* Sayı 26, s.129-142
- Özkan, M. ve Sevinçli, V. (2013). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi (Kelime Çözümlemeli)*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Öztelli, C. (1972). *Evlerinin Önü/ Bütün Halk Türküleri*. İstanbul: Hürriyet Yayınları.
- Sami, Ş. (1989). *Kâmûs-i Türkî*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Togan, A.Z.V. (1946) “Umumi Türk Tarihine Giriş”, Cilt, İstanbul, s.156
- Tuncel, M., (1980) “*Türkiye’de Kent Yerleşmelerinin Tarihçesine Toplu Bir Bakış*”, *İ.Ü. Coğrafya Ens. Der. Sayı:23*. İstanbul. s.123-157
- Turan,O. (1971), “*Selçuklular zamanında Türkiye*”, İstanbul, s. 219-523
- Turan,O., “*Selçuklular zamanında Türkiye*”, 1971, İstanbul, s. 23-34)
- Uğurlu, N., (2009). *Folklor ve Etnografya – Halk Türkülerimiz*. İstanbul: Örgün Yayınevi.
- Ulukavak, K., (1976) “*Mimari Mirasının Korunması İstenen Bir Kent: Safranbolu*”, *Bilim Birlik Başarı Der.Yaşar Holding Yayını*. İstanbul
- Ulukavak, K., (1976) “*Mimari Mirasının Korunması İstenen Bir Kent: Safranbolu*”, *Bilim Birlik Başarı Der.Yaşar Holding Yayını*. İstanbul
- Uzunçarşılı, İ.H. (1969)“*Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*”, T.T.K. yayınlarından, Ankara, s.121-146)
- Yakıcı, A. (2007). *Halk Şiirinde Türkü/ Tanım-Tasnif-İnceleme-Metin*. Ankara: Akçağ.
- Yaman, T.M.(1935) “*Kastamonu Tarihi*”, “Kastamonu Halkevi Yayınları, İstanbul, s.72-170
- Yazıcıoğlu, H. (1982) “*Safranbolu*”, Özer Matbaası Karabük s.38
- Yazıcıoğlu, H. (1998), “*Küçük Osmanlı'nın Öyküsü-Safranbolu Tarihi*”, İstanbul (2001), s.204-214).
- Yazıcıoğlu, H. (1998), “*Safranbolu Tarihine ait Belgeler ve Kaynaklar*”, Safranbolu, s., 9-15)
- Yazıcıoğlu, H. (1998), “*Safranbolu Tarihine ait Belgeler ve Kaynaklar*”, Safranbolu, s., 9-15 ve “*Küçük Osmanlı'nın Öyküsü-Safranbolu Tarihi*”, İstanbul (2001), s.204-214

Yılmaz, Akten M. (2011), Clu Cyprus Cilt 17, Sayı 66, s.238

Yücel, Y., (1980) “Çobanoğulları, Çandarogulları Beylikleri”, T.Tarih Kurumu Yayını,
s.60

ÖZGEÇMİŞ

Habibe GÜNEŞ 1980 yılında Karabük/Safranbolu’da doğdu. 1992 yılında ilköğretimini, 1998 yılında orta ve lise eğitimini Karabük Anadolu Lisesi’nde tamamladı. 1998 yılında Boğaziçi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Kimya Bölümü’nü kazandı. 2001 senesinde üniversite üçüncü sınıfta iken, 27 Şubat 1997 post-modern darbenin Boğaziçi Üniversitesi’nde de etkili olması ve üniversite başlatılan başörtü yasağı sebebiyle eğitim hayatını sonlandırmak zorunda kaldı. 2009 senesinde ikinci üniversite programından yararlanarak Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’ne başladı. 2015 senesinde mezun oldu. 2016 yılında Karabük Üniversitesi Yeni Türk Dili dalında yüksek lisansa başladı.

Kıbrıs’ın Turuncusu (kitabın bir bölümü-2003); Paskalya Adası (2004); Beyin Gücü (2007) olmak üzere yayınlanan 3 çeviri kitapları bulunmaktadır.

Evli ve iki çocuk annesidir.